

**INSTITUT PRO KRIMINOLOGII A SOCIÁLNÍ PREVENCI**

**POLITICKÝ RADIKALISMUS  
A MLÁDEŽ**

**Jakub Holas**

**Praha 2013**

Autor:

Mgr. Jakub Holas

Odborná spolupráce na kapitole IV.: Mgr. et. Mgr. Petra Vejvodová, FSS MU Brno

Technická spolupráce: Lucie Černá

Recenzenti:

Mgr. Roman Džambazovič, Ph.D. (Katedra sociologie, Filosofická fakulta UK Bratislava)

PhDr. Josef Smolík, Ph.D. (Katedra politologie, Fakulta sociálních studií MU Brno)

Poděkování:

Autor děkuje specialistům Policie ČR za účast na expertním šetření.

Publikace vznikla jako výsledek projektu „Současná situace v oblasti extremistických hnutí v ČR s důrazem na jejich potenciální podporu u mladistvých a na šíření extremistických ideologických obsahů po Internetu“, kterému byla poskytnuta účelová podpora v rámci Programu bezpečnostního výzkumu České republiky v letech 2010 – 2015, identifikační kód projektu VG20102012012.

*Tento text neprošel jazykovou korekturou a je určen pro studijní účely.*

**ISBN 978-80-7338-131-8**

© Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2013

[www.kriminologie.cz](http://www.kriminologie.cz)

# OBSAH:

<b>I.</b>	<b>ÚVODEM</b>	<b>7</b>
<b>II.</b>	<b>POSTOJE ČESKÉ MLÁDEŽE K POLITICKÉMU RADIKALISMU</b>	<b>10</b>
2.1	Popis výzkumného vzorku	10
2.2	Spokojenost se stavem společnosti	13
2.3	Vnímání ozbrojených složek a měkkých drog	17
2.4	Menšiny, imigranti a vlastenectví	20
2.5	Radikalismus a jeho nositelé	30
2.5.1	Sympatie ke konkrétnímu hnutí	36
2.5.2	Předpokládané motivace členů a přínos pro společnost	40
2.6	Znalost základních myšlenkových východisek radikálních hnutí	42
2.7	Rozdíly v názorech z hlediska pohlaví respondenta	44
2.8	Rozdíly v názorech na základě velikosti bydliště respondenta	49
2.9	Rozdíly v názorech na základě respondentem navštěvované školy	53
2.10	Rozdíly v názorech podle krajů	58
2.11	Pokus o odhad počtu aktivních přívrženců krajní pravice a krajní levice	61
2.12	Shrnutí poznatků	64
<b>III.</b>	<b>EXPERTNÍ ŠETŘENÍ MEZI SPECIALISTY POLICIE ČR</b>	<b>69</b>
3.1	Úvodem k metodě	69
3.2	Aktivita a nebezpečnost extrémní pravice a levice	71
3.2.1	Trendy v extremistických aktivitách	74
3.2.2	Zvýšeně rizikové regiony	77
3.3	Konkrétní jednání řešená expertem	78
3.4	Spolupráce s justičními orgány, problémy v této oblasti	79
3.5	Závěrečné shrnutí	86

<b>IV. OBSAHOVÁ ANALÝZA KRAJNĚ PRAVICOVÝCH A KRAJNĚ LEVICOVÝCH WEBOVÝCH STRÁNEK</b>	<b>88</b>
4.1 Metoda obsahové analýzy	89
4.2 Metodologie	90
4.2.1 Formulace problému	90
4.2.2 Výběr vzorku	91
4.2.3 Definice jednotlivých kroků analýzy	92
4.3 Obsahová analýza webových stránek	93
4.4 Krajní pravice	96
4.4.1 Mobilizační témata krajní pravice	96
4.4.2 Definování nepřítele	104
4.4.3 Sebeidentifikace	106
4.5 Krajní levice	107
4.5.1 Mobilizační témata krajní levice	107
4.5.2 Definování nepřítele	114
4.5.3 Sebeidentifikace	116
4.6 Webové nástroje propagandy a propagace - konstrukce společné identity a mobilizační a rekrutační prostředky	117
4.6.1 Struktura webových stránek	117
4.6.2 Design	120
4.6.3 Nástroje k vytváření společné identity	121
4.6.4 Nástroje mobilizace a rekrutace	124

<b>V.</b>	<b>PREVENCE</b>	<b>135</b>
5.1	Školství	135
5.2	Ministerstvo vnitra	137
5.3	Ministerstvo spravedlnosti	139
5.4	Ministerstvo práce a sociálních věcí	140
5.5	Další náměty	140
<b>VI.</b>	<b>ZÁVĚREČNÁ REKAPITULACE</b>	<b>141</b>
	<b>SEZNAM INFORMAČNÍCH ZDROJŮ</b>	<b>144</b>
	<b>PŘÍLOHY</b>	<b>148</b>
	<b>SUMMARY</b>	<b>159</b>



# I. ÚVODEM

V roce 1989 došlo v České republice, stejně jako v dalších zemích střední a východní Evropy, k zásadní změně politického systému. Totalitní systém komunistického typu byl nahrazen kapitalismem volného trhu a demokratickou soutěží politických stran. Je pochopitelné, že takto náhlý přerod celé společnosti (po 50 letech!) byl doprovázen nejistotou, chybnými kroky v ekonomické oblasti a masivními proměnami sociální reality. Občané si museli rychle zvykat například na volnou tvorbu cen, nejistotu na pracovním trhu, nezaměstnanost, postupný příchod imigrantů z jiných částí světa a mnoho dalších jevů. V nové situaci se také začaly objevovat a prosazovat politické subjekty, které těžily z frustrace některých částí obyvatelstva a populisticky zneužívaly především otázku romské etnické menšiny v České republice. Rychle se také objevovaly nové subkultury – kromě punkerů, kteří zde již existovali v komunistické éře, rychle rostly počty především skinheadů. Čeští skins v drtivé většině zaujali ultrapravicové postoje a začali útočit především proti punkerům, Romům a dalším vizuálně odlišným menšinám. Některé z těchto útoků končily vážnými zraněními nebo i smrtí obětí. Jako protiváha se začaly formovat i skupiny militantních anarchistů a polovina devadesátých let byla ve znamení častých srážek těchto uskupení. Především příslušnost ke skinheads se stala v některých vrstvách mládeže téměř módním fenoménem a nárůst počtu „holých lebek“ zpětně posiloval jejich sebedůvěru a agresivitu.

V této situaci byl roku 1995 v Institutu pro kriminologii a sociální prevenci v Praze spuštěn rozsáhlý výzkumný projekt, mapující tuto nově vzniklou scénu, pro niž se nově začal užívat (později značně zprofanovaný) termín extremistická. Výzkum, prováděný dvoučlenným týmem, používal celou řadu výzkumných metod. Probíhala polostrukturovaná interview s představiteli radikálně laděných uskupení (z obou stran názorového spektra), zúčastněná pozorování na pouličních demonstracích, pochodech a mítincích, byly shromažďovány a následně analyzovány tiskoviny, vydávané sympatizanty radikálních subkultur. Kontaktování byli rovněž policisté z tehdy nově vznikajících specializovaných útvarů pro boj s extremismem a v jejich řadách proběhlo expertní šetření.

Hlavním pilířem celé akce však byl reprezentativní výzkum mládeže, navštěvující třetí ročníky středních škol. Zjišťovány měly být především takové názory, které mohly znamenat podporu některého z extrémních politických hnutí. Dále pak znalost podobných hnutí a to, jak tato hnutí mládež hodnotí. Jinými slovy, jak silná je skupina sympatizantů a potenciálních členů. Distribuci dotazníků zajišťoval výzkumný tým svépomocí: z databáze ministerstva školství bylo náhodně vybráno 150 středních a učňovských škol, do jejichž třetích ročníků byly dotazníky zaslány poštou, společně s vysvětlujícím dopisem a prosbou o spolupráci. Získáno bylo přes 2000 vyplněných dotazníků; věk respondentů byl v rozmezí 16 až 18 let. Výsledky výzkumné akce, včetně dotazníkového šetření, se staly základem publikace

Extremismus mládeže v ČR (vyšla v edici IKSP v roce 1996), která byla zřejmě první odbornou prací na toto téma v České republice.

Poznatky z výzkumu byly následně využívány při vytváření prvních výukových materiálů pro učitele, sociální pracovníky, policisty a pracovníky v justici. Členové výzkumného týmu se také intenzivně podíleli na školení specialistů pro zacházení s mladými politickými extremisty.

Uplynulo patnáct let a společenská realita se výrazně proměnila. Vyrůstá nová generace, s novými trendy, módními vlnami, hudbou a technologiemi; skinheadská image a celá tato subkultura je marginálních jevem. To však neznamená, že ideologie, definovaná odporem k demokracii, rasismem, krajním nacionalismem a antisemitismem je zapomenuta. Fungují nová uskupení, a snaží se - v dnešních podmínkách především prostřednictvím internetu - o nábor nových příznivců. Také militantní levice využívá současné ekonomické krize ke své propagandě a posílení pozic. Logicky se proto nabízí otázka, jak jsou na tom názorově dnešní „facebookoví teenageři“. Jsou individualističtí, víceméně tolerantní, zaměřeni na výkon a nezajímající se o společenské dění, jak se někdy tvrdí? Nebo pod slupkou nových médií a „trendy“ značek najdeme podobné stereotypy, xenofobii a tendence k rychlým řešením problémů jako v devadesátých letech? Tyto úvahy jsou podstatné mimo jiné v rámci snah o odhady počtu potencionálních sympatizantů krajních politických směrů (tedy nikoli pouze aktivních členů) a tím i rizik, která z jejich názorů plynou. Neboť „členové extrémně pravicových skupin, jako nacističtí skinheadi nebo neonacisté, se podílejí pouze na malém procentu z celkových počtů incidentů, souvisejících se zločiny z nenávisť“<sup>1</sup>

Výzkumný projekt, jehož výsledky zachycuje tato zpráva, samozřejmě nebyl a ani nemohl být automatickou replikací patnáct let staré akce. Snažili jsme se zachovat především stěžejní prvek, zkoumání názorů středoškolské mládeže. Původní dotazník musel být samozřejmě upraven (jak je popsáno v další kapitole), zásadní otázky jsme se však snažili zachovat tak, aby mohlo být provedeno porovnání s původním výzkumem.

Z dalších metod bylo zařazeno expertní šetření mezi příslušníky Policie ČR, kteří se problematice extremismu profesně věnují. Máme za to, že tito specialisté patří k nejpovolnějším osobám, které se mohou vyjádřit k otázkám trestněprávní stránky okrajových politických proudů.

---

<sup>1</sup> Chakraborti, Garland 2009, str. 117.



Třetí dílčí analýzou, která v rámci projektu proběhla, byl zevrubný popis česky psaných internetových stránek s ultrapravicovým a ultralevicovým zaměřením. Doba tištěných fanzinů dávno minula a veškeré jejich indoktrinační, mobilizační a další funkce plně převzal právě Internet. Považovali jsme proto za důležité zjistit, jaké typy informací, v jaké podobě a jakou formou je v současnosti šířeny krajními politickými subjekty.

## II. POSTOJE ČESKÉ MLÁDEŽE K POLITICKÉMU RADIKALISMU

### 2.1 Popis výzkumného vzorku

V porovnání s prvním výzkumem, proběhnulším na přelomu let 1995 / 1996, jsme vylepšili strukturu vzorku. Velká část výzkumů, vztahujících se k mládeži, je totiž prováděna pouze pro její určitou konkrétní podmnožinu – tedy mladé lidi, navštěvující nějaké školské zařízení. Tak tomu bylo i v našem výzkumu z roku 1995, kde alespoň byla tato skutečnost jasně deklarována; v řadě výzkumných akcí tomu tak nebývá. Důvody orientace na školní mládež jsou ryze praktické: tato skupina se poměrně snadno pokryje dotazníky v průběhu školního vyučování, stačí dohoda se školou. Mladí lidé, kteří školní docházku opustili, jsou nesrovnatelně obtížněji dosažitelní, a rovněž jejich motivace k vyplňování dotazníků je nižší. Práci s nimi se tedy mají výzkumné agentury snahu vyhybat. Lze přitom předpokládat, že názorové diference mezi „školní“ a „neškolní“ mládeží by mohly být zajímavé. Sám fakt, že dítě po povinné základní docházce nenavštěvuje žádnou další školu, nebo ji bez náhrady opustí, hovoří o jeho částečně posunutém vnímání sociálních norem. S tím by, dle naší hypotézy, mohly souviset i odlišné postoje v jiných otázkách.

Cílovou skupinu jsme tedy rozdělili na dvě: 1/ studenti středních škol (plán 3000 respondentů) a 2/ nestudenti – tedy takoví mladí lidé, kteří nenavštěvují žádnou školu (plán 300 respondentů). Obě skupiny měly odpovídat na shodné otázky. Dotazování studentů probíhalo samo-vyplňováním ve škole (vyplňovala vždy celá třída), zatímco s nestudenty byly provedeny standardizované rozhovory.

Školy, které tazatelé<sup>2</sup> oslovili, byly náhodným krokem vybrány z Rejstříku středních škol MŠMT. V případě, že ředitel školy dotazování neumožnil, tazatelé kontaktovali další školu z vytvořeného seznamu. Seznamy škol byly konstruovány tak, aby braly v potaz poměrové rozložení studentů různých typů škol (gymnázia, odborná učiliště, odborné školy) v rámci každého kraje. Také jednotlivé věkové skupiny jsou v souboru zastoupeny vyrovnaně (viz tabulka).

V případě skupiny nestudentů šlo o záměrný výběr systémem sněhové koule, neboť se jednalo o velice specifickou a těžko dosažitelnou skupinu. I zde se struktura vzorku a kvóty řídily rozložením nestudentů v jednotlivých krajích. Z této skupiny 29 % oslovených pracovalo, 70 % nechodilo do školy ani nepracovalo a 1 % na tuto otázku neodpovědělo.

Celkem byly získány vyplněné dotazníky od 3959 respondentů. Z toho bylo 3 659 studentů (cíl: 3000 respondentů) a 300 nestudentů (cíl: 300 respondentů). Vyšší počet

<sup>2</sup> Sběr dat provedla firma Factum Invenio, která byla zvolena na základě výběrového řízení.

dotázaných studentů způsobila nemožnost předem odhadnout množství žáků v jednotlivých třídách. Odhad byl 20 studentů na třídu - protože jich ale bylo ve třídách v průměru 24, dosažená velikost vzorku byla vyšší.

Dotazování provádělo celkem 149 tazatelů (73 tazatelů na SŠ, 76 tazatelů provádělo osobní rozhovory s nestudenty). V případě podsouboru studentů probíhalo šetření na 147 středních školách. V 79 % případů studenti dotazník vyplňovali během vyučování, v 68 % dotazování byl přítomen vyučující. Ve třídách bylo přítomno v rozmezí 10 až 30 studentů (M = 24 studentů).

**Tabulka 1: Složení vzorku**

	<b>abs. četnost</b>	<b>%</b>
<b>Celkem respondentů</b>	<b>3305</b>	<b>100</b>
<b>Pohlaví</b>		
Muž	1725	52,2
Žena	1580	47,8
<b>Studuje / pracuje</b>		
Střední odborné učiliště	774	23,4
Integrovanou střední školu	223	6,7
Střední odbornou školu	1397	42,3
Gymnázium	611	18,5
Pracuje	88	2,7
Nechodí do školy ani nepracuje	210	6,4
neodpověděl	2	0,1
<b>Bydlí</b>		
Na vesnici	1050	31,8
V malém městě do 15 000 obyvatel	702	21,2
Ve středně velkém městě (15 001 - 60 000 obyvatel)	635	19,2
Ve velkém městě (60 001 obyvatel a více)	911	27,6
neodpověděl	7	,2
<b>Věk</b>		
16 let	854	25,8
17 let	1172	35,5
18 let	1267	38,3
neodpověděl	12	4

Abychom ve finálním souboru dodrželi poměr studentů a nestudentů (91:9), byli některé dotazníky (ze skupiny studentů) ze souboru eliminovány. Při tomto kroku se vyřazovaly dotazníky ze tříd, které měly nadprůměrné množství studentů. Výsledný soubor čítá 3 305 respondentů.

Porovnávání obou výzkumů – aktuálního a „historického“ není pochopitelně bez rizik. Kromě zmíněné skutečnosti, že některé otázky byly pozměněny, vypuštěny či doplněny, je důležité mít na mysli dobové kontexty. Řada fenoménů byla v polovině devadesátých let chápána odlišně, už proto, že to byly záležitosti nové, a tudíž ne tak těsně spjaté s apriorními postoji – ať pozitivními či odsuzujícími (příkladem může být samotná subkultura skinheads). Rovněž čerstvá vzpomínka na léta komunistického vládnutí měla nepochybně velký vliv na to, jak byla nazírána státnost jako taková, orgány práva, politici, cizinci, subkultury a další elementy sociální reality. Na jedné straně tam mohly působit určité negativní reminiscence (příkladem vůči policii), na straně druhé naopak „závrat“ ze svobody, optimismus přerůstající v nereálná očekávání, malá informovanost o problémech života v otevřené společnosti a tak dále. Přesto považujeme za zajímavé tuto „cestu do minulosti“ podniknout. Dnešní respondenti se narodili přibližně v době, kdy původní výzkum vznikl, a realie prvních porevolučních let jsou pro ně jen kapitolou v dějepise. Na jejich názorech zkusíme poodhalit, kam se realita posunula. A poznámka k metodologii: vzhledem k tomu, že původní výzkum probíhal výhradně na studentech středních škol a učilišť, srovnání provádíme také pro podsoubor studentů. V některých otázkách jsou názory nestudentů natolik odlišné (jak uvidíme dále), že by i přes jejich relativně malé zastoupení mohlo dojít ke zkreslení.

U rozboru jednotlivých položek se tedy podíváme mimo jiné na rozdíly, které panují mezi názory studentů a jejich vrstevníků, kteří na školní docházku z nějakých důvodů rezignovali. V dalším textu budeme tuto skupinu z nedostatku lepšího jednoslovného označení nazývat „nestudenty“, při vědomí nelibozvučnosti tohoto pojmu. Na základě dostupných dat lze tuto skupinu jen obtížně charakterizovat; z některých náznaků se zdá, že by zde mohlo být vyšší zastoupení Romů, jiné položky tuto hypotézu nepotvrzují. Necelá třetina z nich pracuje, je mezi nimi více mužů, častěji žijí ve středně velkém městě a bydlí u kamaráda či kamarádky; jen 43 % z nich žije v úplné rodině (celek v 60 %). Jde zřejmě o dosti nehomogenní sub-vzorek, jehož společnou charakteristikou je skutečně jen nezapojení se do školní docházky.

## 2.2 Spokojenost se stavem společnosti

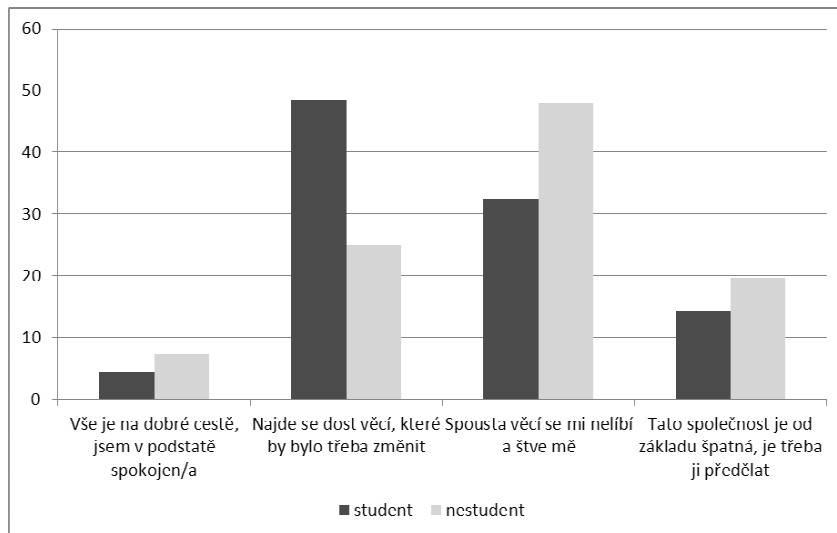
V úvodní části dotazníku jsme se snažili zmapovat výzkumný soubor z hlediska základní spokojenosti se společenskou situací. To nám pak dávalo možnost dále třídit respondenty na v zásadě spokojené a nespokojené. Porovnání s r. 1995 je ve znamení hlubokých rozdílů: zatímco tehdy byly tři čtvrtiny mladých spokojeny (byť samozřejmě s výhradami), v současnosti je těchto „spokojených“ jen zhruba polovina. Každý sedmý(!) respondent se pak vyslovil pro nutnost základní restrukturalizace společnosti. Důvody jsou zřejmé – ve všech výzkumech spokojenosti se společenským vývojem je zřetelná prohlubující se frustrace občanů. Snižuje se důvěra v instituce i v politický systém jako takový, ekonomická nejistota je znásobena globálními hospodářskými problémy, a tato atmosféra pochopitelně zasahuje i populaci teenagerů. Není bez zajímavosti, že z hlediska rodinného zázemí je tato nespokojenost nejsilnější u mladých lidí, žijících v doplněné rodině, tedy s nevlastním rodičem. Lze se domnívat, že ne zcela uspokojivé emocionální ukotvení v rodině se odráží i ve vnímání okolního světa.

**Tabulka 2: Jaký je Váš pohled na současnou situaci v naší společnosti? (v %)**

	1995	2011
vše je na dobré cestě, jsem v podstatě spokojen/a	3	5
najde se dost věcí, které by bylo třeba změnit	73	46
spousta věcí se mi nelíbí a štvě mě	20	34
tato společnost je od základu špatná, je třeba ji úplně předefinovat	3,5	15

Výrazně radikálnější jsou ve svém odsudku dnešního stavu společnosti ti, kteří se neúčastní vzdělávacího procesu – téměř polovina z nich je „naštvaná“ a každý pátý by tuto společnost radikálně přestavěl. Blíže to vykresluje následující graf:

**Graf 1: Názor na stav společnosti – studenti vs. nestudenti (%)**



Je-li tedy společnost tak kriticky vnímána, je nutno se zeptat, jaké problémy jsou považovány za nejpodstatnější (z předloženého seznamu vybírali respondenti tři varianty). Také zde ukazuje tabulka<sup>3</sup> zajímavé rozdíly; je nutno dodat, že pro aktuální výzkum byla doplněna položka „nespravedlnost“, neboť tato výhrada se v posledních letech ve výzkumech často objevuje. Že byla zařazena oprávněně, dokazuje její vysoká preference – objevuje se na třetím místě. Dominuje kritika politiků, jejichž morální profil irituje šest lidí z deseti. Zajímavé je, že v letech krátce po „sametové revoluci“ panoval směr k nové politické garnituře spíše optimismus. Téměř polovina dotázaných ale tehdy i dnes zdůrazňovala přítomnost „špinavých peněz“. V roce 1995 to byly peníze nejasného původu, používané k privatizaci státního majetku, zakládání finančních ústavů a podobně, v posledních letech čelí celá politická hierarchie silným podezřením z masivní korupce při veřejných zakázkách.

Kde nacházíme další markantní rozdíly? Jednoznačně upoutá propad ekologické tematiky. Po desítkách let totalitního státu byla příroda v krajně neutěšeném stavu, čemuž odpovídalo i téměř 60 % osob, považujících to za jeden z prioritních problémů. Tato problematika byla dokonce vnímána mladými lidmi jako vůbec nejpalčivější. Nyní je těchto varovných hlasů nesrovnatelně méně. V „divokých letech“ po pádu totality také (stejně jako

<sup>3</sup> Respondenti mohli zvolit až 3 „největší vady“, proto součet relativních četností přesahuje 100 %.

v dalších postkomunistických zemích) výrazně stoupla kriminalita. Konec policejního státu, spojený s nezkušeností nově budovaného demokratického bezpečnostního systému vedl k rozvolnění pravidel, které hraničilo až s určitou formou anomie. Proto také polovina dotázaných mladých lidí považovala bezpečnostní situaci za značný problém; nyní je to pouhých 18 %.

Nestudenti jsou překvapivě shovívavější k politické garnituře, zato je více zájmy problémy sociální (pravděpodobně díky tomu, že se musejí sami starat o vlastní obživu). Přes 40 % z nich irituje vysoká nezaměstnanost, každý pátý má pocit, že se stát špatně stará o chudé. Jako relativně méně závažnou vidí otázku přistěhovalectví (jak ještě poznáme dále).

**Tabulka 3: Jaké jsou podle Vás největší vady dnešní společnosti? (%)**

	1995	2011	nestudenti
politici jsou špatní, myslí jen na sebe	22	62	43
všude je plno úplatků a špinavých peněz	49	45	47
stát nemá pevnou ruku, bují kriminalita	49	18	18
lidé se starají jen o svoje zisky	33	18	20
upadá národní uvědomění	13	9	5
ničí se příroda	59	22	16
je tu moc přistěhovalců a barevných	18	31	20
stát se špatně stará o nejchudší občany	8	9	21
je vysoká nezaměstnanost	17	32	44
nespravedlnost (není všem měřeno stejným metrem)	-----	36	28
jiné	7	3	0
nenacházím žádné vady	0	0	1

Uvedení některých variant jsme považovali za známku sympatie, byť třeba neuvědomělé, k extrémnímu způsobu politického uvažování z pravé strany politického spektra. V první řadě to byla odpověď, že je zde příliš mnoho přistěhovalců a barevných, dále že upadá národní uvědomění a určitým prvním krůčkem k podpoře autoritativního pravicového režimu může být i strach z přebujelé kriminality. Zvláště téměř třetina respondentů proklamujících své xenofobní postoje nám posloužila jako třídící kritérium v další fázi statistického hodnocení.

Bez zajímavosti není ani to, jaké odpovědi lze nalézt v položce „jiné vady“. Často se jednalo o problémy, které byly ve výběru k dispozici, ve volné variantě je respondenti pouze

formulovali trochu odlišně, často razantněji. Opakovaně se tak objevuje kritika politiků (případně „systému“ jako takového), kriminality, ničení přírody, sociální problematika (ceny energií, výše důchodů, daně, nízké příjmy, nezaměstnanost apod.). Z „nových“ kategorií je zajímavé vymezení problému na straně „lidí“ – formulováno to bývá jako sobectví, závist, špatná morálka, hloupost lidí a podobně. Musíme ale konstatovat, že velká část volných odpovědí považuje za jednu z hlavních vad přítomnost, případně chování, romské minority. Různě formulované poznámky tohoto typu tvoří celou čtvrtinu odpovědí. Sporadicky se objevují i další postřehy, jako špatné školství, drogy, ojediněle pak např. „rodina se stále chápe jako svatý princip, společnost je moc centralizovaná“; ve světle věku našich respondentů zní poměrně humorně „generace nastupující po nás je špatně vychovaná a míří špatným směrem“.

Další otázka v dotazníku přímo navazovala, protože jsme se z ní chtěli dozvědět, jakým způsobem lze uvedené největší neduhy společnosti vyřešit.

**Tabulka 4: Jakých prostředků je třeba použít, aby došlo k nápravě těchto chyb? (%)**

	studenti	nestudenti
Postačuje upozorňovat na neduhy společnosti	3	5
Postačuje být pro ostatní lidi vzorem svým způsobem života	8	7
Je třeba volit takové strany, které přinesou změnu k lepšímu	50	41
Je nutno použít nenásilných nátlakových akcí	20	23
V určité fázi je nutno použít i násilných akcí	16	21
Něco jiného	2	3

Nejvíce respondentů - studentů (50 %) uvedlo, v souladu s parlamentně demokratickým diskursem, že je třeba volit takové politické strany, které přinesou změnu; pětina si myslí, že k řešení problémů je třeba použít určitých nátlakových akcí, které by ovšem neměly mít násilný charakter a 16 % odpovědí připouští použití násilných metod. Tato poslední, nejradikálnější skupina pro nás logicky byla dalším třídícím kritériem. Stojí za povšimnutí, že v této položce procento „radikálů“ oproti roku 1995 narostlo: nenásilné akce tehdy schvalovalo 15 % a násilné jen 11 %. V součtu tedy příznivců nátlakových akcí přibýlo celých 10 %. Opět platí, že nestudující mládež je ve svých postojích tvrdší.



Co „jiného“ mladí lidé navrhnou? Vyjádřilo se k tomu 140 odpovídajících, z nichž každý šestý považoval za potřebné sdělit zásadně pesimistické stanovisko, totiž že „to nejde“. Jedna z výstižných formulací zní „*neznám způsob jak změnit mentalitu a smýšlení celého národa*“. O něco vyšší počet navrhuje vyměnit, vyhodit či jinak odstranit současnou politickou garnituru: „*pozměnit celý chod státu, vyzkoušet nové věci, nové lidi (politika) - politické strany změny nepřinesou, alespoň ne ty současné*“. Asi dvacítkou respondentů přímo hovoří o nutnosti revoluce, zásadní proměny, někdy doprovázené stávkami, někdy i násilím – „*vyházet společnost a založit novou od základu*“. Poněkud temně pak zní „*nehodlám zveřejňovat své budoucí plány*“. Objevují se ale i pozitivně laděné návrhy typu aktivně se zapojit, každý začít sám u sebe, zlepšit výchovu...

## 2.3 Vnímání ozbrojených složek a měkkých drog

Vztah občana ke státní moci jako takové je možno měřit i nepřímo, pomocí dotazů na postoj k orgánům prosazujícím „zákon a pořádek“. Pro běžného občana je policie nejbližší a nejviditelnější institucí ochrany práva (pro někoho však možná nástrojem represe a ochrany zájmů vládnoucí vrstvy).

Hypoteticky se dal očekávat kritičtější postoj k policii u (sociálně zřejmě méně adaptovaných) nestudentů, výsledky však tuto tendenci pouze – nesignifikantně – naznačují. Vztah k policii se jinak od poloviny devadesátých let zásadně nezměnil, vyjma poslední varianty, nahlížející na policii vysoce kriticky. Jinak by sice o něco méně dotázaných, nežli v devadesátých letech, mělo chuť obléci policejní uniformu, každý sedmý ale oproti tomu má policii za prospěšnou organizaci.

**Tabulka 5: Zvláštní skupinou v každém státě je policie. Jaký je Váš vztah k Policii ČR? (%)**

	1995	2011	nestudenti
Chtěl(a) bych být jejím členem	6	4	1
Policie si vážím, je to velmi užitečná organizace	9	15	12
Je v každé společnosti potřebná, ale lépe nic s ní nemít	41	38	42
Na něco je třeba, ale často zneužívá svou sílu	39	36	37
Je to pouze nástroj státního teroru	3	7	8

Vztah ke „státu jako takovému“ je možno vyvodit i ze vztahu k armádě. Původní znění otázky však bylo nepřenositelné, neboť se vztahovalo k tehdy existující povinné základní vojenské službě. Byla proto zcela přeformulována a přinesla následující zjištění:

**Tabulka 6: Jaký je Váš názor na armádu? (%)**

	studenti	nestudenti
Je to prestiž a služba vlasti - uvažuji o tom, stát se členem	14	5
Armády si vážím, ale sloužit v ní bych nechtěl	61	36
Je to nutné zlo, navíc velmi drahé	15	32
Celá armáda je nesmysl, zrušil(a) bych ji	10	27

I v této poloze si nelze nevsimnout markantních rozdílů mezi studenty a jejich vrstevníky takřkajíc „na volné noze“. Každý sedmý student nevylučuje, že by do armádní služby vstoupil, a dalších šest z deseti deklaruje respekt k této organizaci; kriticky se vyjadřuje jen čtvrtina. Nestudenti jsou naopak velmi tvrdými kritiky: jen každý dvacátý považuje službu v armádě za prestižní, téměř 60 % respondentů z této skupiny se vůči ní negativně vymezuje. Slyšíme zde snad rezonovat komunistickou rétoriku o „zbytečné“ armádě, která stojí peníze použitelné pro dotování sociálního státu? O několik odstavců dále uvidíme, že tento pocit není zcela lichý.

Dalším problematikou, která nás zajímala, byla tolerance k drogám. Tato otázka obvykle rozděluje mládež na část spíše „liberálně levicovou“ a část konzervativněji laděnou (z níž se mimo jiné rekrutují i sympatizanti krajní pravice). Vzhledem k poměrně intenzivní protidrogové výchově v českých školách jsme předpokládali obecně negativní postoj k tzv. "tvrdým" drogám; proto jsme se ptali na vztah k užívání a prodeji drog "měkkých" (specifikovaných jako marihuana a hašiš). Není snad třeba dodávat, že čeští teenageři patří k největším fanouškům konopných drog v evropském měřítku<sup>4</sup>

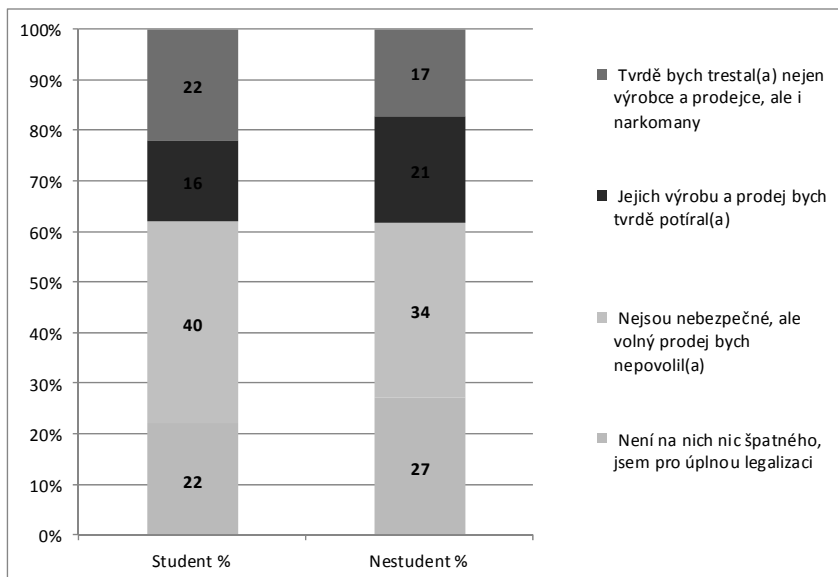
<sup>4</sup> Podle studie ESPAD 2011 u nás mělo zkušenost s konzumací konopných látek 42,3 % šestnáctiletých.; v posledních 30 dnech užilo marihuanu nebo hašiš 14,6 % šestnáctiletých.

**Tabulka 7: Stále více se mluví o problému drog. Škodlivost tzv. tvrdých drog asi uznává každý, ale co drogy měkké (marihuana, hašiš)? (%)**

	1995	2011
Není na nich nic špatného, jsem pro úplnou legalizaci	11,5	22
Nejsou nebezpečné, ale volný prodej bych nepovolil(a)	42	39
Jejich výrobu a prodej bych tvrdě potíral(a)	25,5	17
Tvrdě bych trestal(a) nejen výrobce a prodejce, ale i narkomany	19	21,5

Poněkud překvapivá byla pro nás vysoká míra nesmlouvavého odmítání této skupiny drog (která se za 15 let nezměnila) - pětina mladých lidí zastává tvrdě represivní stanovisko. Stejný podíl zaujímá zcela opačný postoj – tedy staví se za legalizaci konopných drog. Procento zastánců volného prodeje vzrostlo – v souladu s liberálním ovzduším, které v ČR v této otázce panuje – na téměř dvojnásobek oproti devadesátým létům.

**Graf 2: Postoj ke konopným drogám – studenti vs. nestudenti (%)**



Nestudenti mají ke konopným drogám jen nepatrně vstřícnější vztah než jejich studující vrstevníci; zatímco ti zastávají krajní názory (tj. trestání vs. legalizace) zcela vyrovnaně, u nestudentů je příznivců legalizace o deset procent více. Na druhou stranu jsou tvrdší vůči prodeji, takže ve výsledku jsou výsledky vcelku vyrovnané.

## 2.4 Menšiny, imigranti a vlastenectví

Další skupinou otázek, jimiž jsme testovali toleranci respondentů, byly osobní sympatie nebo antipatie k různým sociálním, etnickým a sexuálníím skupinám v naší společnosti. Je možno mít za prokázané, že právě intolerance je zásadní charakteristikou řady fundamentalistických a antidemokratických hnutí. Respondenti měli oznámkovat následující skupiny známkou jako ve škole, jednička tedy znamená velmi kladný vztah vyjádřený slovně jako "mám je rád", pětku jsme naopak charakterizovali slovy "nenávidím je". Kromě minorit, tradičně traktovaných jako „kontroveršní“, byly do otázky úmyslně zahrnuty i zcela „mainstreamové“ skupiny obyvatel. Cílem bylo vytipovat mezi respondenty zásadní kritiky současného sociálního uspořádání, včetně jeho hlavních protagonistů. Níže uvedená tabulka pro větší přehlednost slučuje krajní body škály, neutrální střed představovaný známkou „3“ vystupuje samostatně.

**Tabulka 8: Postoj k vybraným sociálním skupinám (1995 a 2011, v %)**

hodnocení (%)	1+2 (oblíba)		3 (neutrální)		4+5 (odpor)	
	1995	2011	1995	2011	1995	2011
řadoví občané	48	44	40,5	48	7,5	7
neonacisté	5	6	27	29	58	65
policisté	37,5	29	44,5	41	<b>16</b>	<b>30</b>
homosexuálové	<b>16,5</b>	<b>28</b>	54	48	27,5	24
bezdomovci	18,5	4	45,5	27,5	<b>32,5</b>	<b>68,5</b>
komunisté	7,5	6	38	35,5	51,5	58
krim. recidivisté	1	1,5	11	22	<b>84,5</b>	<b>76</b>
členové náb. sekt	8	5	41	33	48,5	62
mladí podnikatelé	70,5	57	24,5	34,5	4	8
Rómové (cikáni)	7,5	5	29	19	<b>61,5</b>	<b>76</b>
Židé	36,5	16	51,5	62	<b>9</b>	<b>21,5</b>
Číňané a Vietnamci	14	19,5	48	48,5	35	32
Arabové	15,5	10,5	52,5	52	29	37
černoši	48	37,5	42,5	47,5	7,5	15
bílí přistěhovalci	19,5	16,5	52,5	60	24,5	23
anarchisté	17	8,5	35	35	44,5	56
skinheadi	15	-----	29	-----	54	-----

Při souhrnném pohledu na tabulku lze konstatovat, že celkově u mladých Čechů tolerance klesla. Lze pouze spekulovat o příčinách – zda byla čísla z devadesátých let kladně ovlivněna „opojením ze svobody“ a poté přišlo vystřízlivění, nebo zda současná generace ve svých názorech odráží globální deziluzi a nervozitu z rozkolísaného světa. Pouze ke dvěma skupinám je vztah pozitivnější než dříve. Výrazně to platí pro homosexuály a lesbičky; jejich v zásadě bezproblémové postavení v české realitě je vyjádřeno i existencí zákona o registrovaném partnerství. Přesto „vadí“ čtvrtině respondentů, což podporuje zjištění z výzkumu společnosti Člověk v tísni, podle kterého by 19 % respondentů vadilo, kdyby starosta jejich města byl homosexuál<sup>5</sup>. Druhým, možná nečekaným, případem jsou recidivisté – je to způsobeno tím, že v polovině devadesátých let byly ještě v živé paměti negativní dopady velké „Havlovy“ amnestie, při které bylo propuštěno značné množství právě tohoto typu delikventů. Mírně si polepšili i přistěhovalci z východní Asie, jak uvedeme dále.

<sup>5</sup> Člověk v tísni 2007, str. 23.

Zásadní propad v oblíbenosti zaznamenala řada sledovaných sociálních skupin zcela odlišných typů. Například bezdomovci, v polovině devadesátých let vnímání jako punc jisté „světovosti“ naší nové demokracie, byli pozitivně vnímání téměř pětinou teenagerů a jen necelá třetina k nim vyjadřovala despekt. Nyní je těchto odpůrců více než dvě třetiny, bezdomovci jsou obecně považováni za zapáchající přítěž společnosti. Mnohem obtížněji vysvětlitelný je propad oblíbenosti Židů – pozitivně je vnímá o dvacet procent méně respondentů než před 15 lety. O část své popularity přišli ale i, mladí byznysmeni, členové náboženských sekt, anarchisté nebo policisté. U těch je to tím překvapivější, že speciální otázka v předcházejícím bloku takto výrazně zhoršený postoj nesignalizovala.

Spoluobčané jiné barvy pleti ve své popularitě zaznamenali mírný pokles; zejména u Arabů to lze přičítat celkově protiislámskému ovzduší (které je výslednicí mnoha faktorů) v Evropě posledních let. Přistěhovalci z východní Asie však posílili, zřejmě díky své houževnatosti při provozování drobných prodejen potravin s dlouhou otvírací dobou. Výjimku - a přiznejme, že velmi nepříznivou - tvoří Romové. Ačkoli jsou již po staletí přítomni v českém prostředí, a v posledních padesáti letech žijí v zásadě „většinovým“ (tedy nekočovným) způsobem života, jejich integrace jednoznačně selhává. Analýza (či spíše pokus o analýzu) příčin tohoto faktu by byla otázkou na celou obsáhlou publikaci. Konstatujeme, že čeští mladí lidé se z více než tři čtvrtin staví k této etnické minoritě velmi odmítavě. 48 % dotázaných dokonce v roce 2011 demonstruje absolutní odmítání – známka 5 na škále. Stejný odpor budí ze všech ostatních kategorií pouze kriminální recidivisté.

Nabízí se srovnání s citovaným výzkumem, uskutečněným v roce 2007 společností Člověk v tísni na obdobné věkové kohortě. Zde byli mladí lidé rovněž dotazováni na svůj vztah ke společenským minoritám. Více než polovina respondentů vyjadřuje negativní vztah k drogově závislým, vězňům, prostitutům a prostitutkám, Romům a bezdomovcům. Nejhorší vztah vyjadřují vůči drogově závislým lidem – negativní vztah vyjadřuje 80 % respondentů. Na dalších místech jsou vězni, prostitutky a Romové. K těm má „velmi negativní“ nebo „spíše negativní“ vztah 76 % dotázaných<sup>6</sup>. Je to tedy naprosto shodný výsledek, k jakému došel i náš výzkum. Jako nejvíce problematická skupina z pohledu respondentů vycházejí Romové i v dalších výzkumech, kupříkladu ve výzkumu agentury STEM<sup>7</sup>: „Jako u jediné skupiny se u nich objevuje největší podíl souhlasu s krajní kategorií škály sociální distance“. Stejná společnost prováděla průzkumy vztahu k romské minoritě již v polovině devadesátých let; například v roce 1994 uvedlo 21 % dotázaných ve věku 15-17 let, že by pro Romy určitě měly platit zvláštní, přísnější zákony<sup>8</sup>.

---

<sup>6</sup> 79 % respondentů se také domnívá, že se Romové neumějí přizpůsobit většinové společnosti (tamtéž, str. 29).

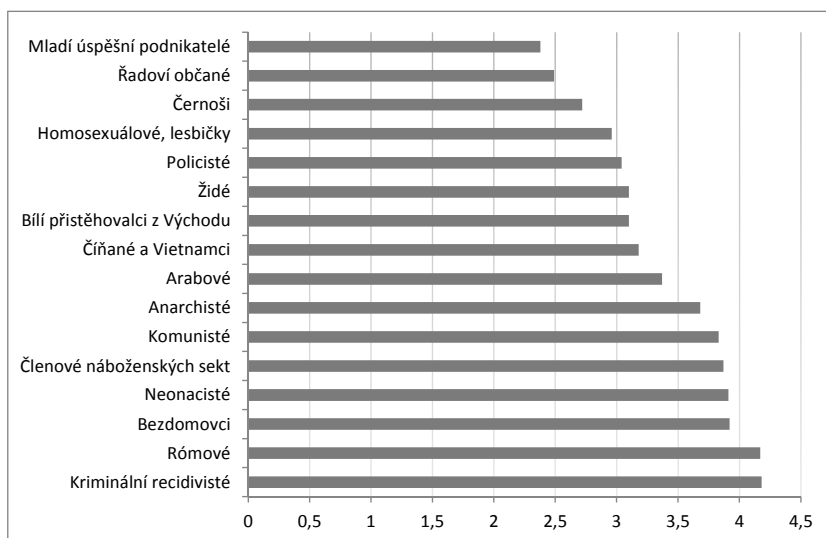
<sup>7</sup> STEM 2010b.

<sup>8</sup> STEM 1997, str. 61.

veřejného mínění označuje zhruba do roku 2001 soužití s Romy za špatné méně než 60 % dotázaných (což jistě není malý podíl). Postupně však dochází ke zhoršení a po roce 2008 již tento pohled sdílí stabilně přes čtyři pětiny populace.

Někteří odborníci mají pro silný anticiganismus v ČR relativně jednoduché vysvětlení: vzhledem k faktické neexistenci velkých přistěhovaleckých komunit, jak je známe na západě a jihu Evropy, se u nás pozornost upírá na Romy. Jinými slovy, jejich „nepřizpůsobivost“ není možno porovnat s jinými etnickými minoritami.

**Graf 3: Postoj k vybraným společenským skupinám podle průměru na škále 1 - 5**



U skupiny „nestudujících“ nacházíme zajímavé odlišnosti: na prvním místě zaujme méně negativní vztah k bezdomovcům, ale především ke komunistům. Tento poznatek je v souladu s v úvodu konstatovanou vyšší „sociální citlivostí“ nestudentů, u nichž zřejmě komunistická rétorika o pomoci sociálně slabým nachází sluchu. Lépe ze srovnání vycházejí i Romové, což vede k úvaze o možném vyšším zastoupení tohoto etnika mezi nestudenty (zdůrazněme ale, že i „kladnější“ vztah zde znamená, že negativní hodnocení volí dvě třetiny dotázaných!). Naopak homosexuálové, stejně jako mladí podnikatelé (zřejmě symbol vyššího společenského statusu), se těší signifikantně nižší popularitě.

**Tabulka 9: Postoj k vybraným sociálním skupinám – studenti vs. nestudenti (%)**

hodnocení	1+2 (oblíba)		3 (neutrální)		4+5 (odpor)	
	student	nestudent	student	nestudent	student	nestudent
řadoví občané	42	60	49	34	7	6
policisté	29	28	41	42	30	30
homosexuálové	29	19	48	51	23	30
bezdomovci	4	6	27	38	<b>69</b>	<b>56</b>
komunisté	6	8	34	56	<b>60</b>	<b>36</b>
krim. recidivisté	2	1	23	18	75	81
členové náb. sekt	5	5	33	32	62	63
mladí podnikatelé	58	46	34	38	<b>8</b>	<b>16</b>
Rómové (cikáni)	4	11	19	23	<b>77</b>	<b>65</b>
Židé	17	11	61	69	22	19
Číňané a Vietnamci	20	10	48	51	31	39
Arabové	11	8	53	42	<b>36</b>	<b>50</b>
černoši	40	16	47	56	14	27
bílí přistěhovalci	17	11	61	54	22	35

Co ale upoutá především, je obecně nižší oblíbenost spoluobčanů jiné barvy pleti, stejně jako skupiny, charakterizované v dotazníku „bílí přistěhovalci z Východu“. Opět se nabízí „sociální“ vysvětlení: přistěhovalci jakéhokoli druhu mohou představovat v očích málo kvalifikovaných vrstev (kam nezaškolení teenageři nepochybně patří) konkurenci na trhu práce, případně i konkurenci v sociální síti. Bez ohledu na fakt, že například čínští a vietnamští občané se pohybují ve vlastním sociálním prostředí a v podstatě nijak do poměrů na českém trhu práce nezasahují, je negativně vidí bezmála 40 % nestudentů. Polovina z nich rovněž dává najevo nepříznivý vztah k Arabům, kteří rozhodně konkurencí na pracovním trhu nejsou, a vysvětlením zde skutečně může být zřejmě jen předsudek. Totéž platí i pro černochoy.

V našem výzkumu jsme se nezaměřili na fakt, odkud mládež své názory čerpá; předpokládali jsme, že především u méně zastoupených skupin to budou z velké části média. Potvrzení této hypotézy nabízí citovaný výzkum společnosti Člověk v tísni<sup>9</sup>: informace

<sup>9</sup> Člověk v tísni 2007, str. 16.



o prostitutkách, muslimech a recidivistech čerpali respondenti téměř výhradně z masmédií, v případě černochů to bylo více než polovina dotázaných. Osobní zkušenosti hrají různou úlohu; zatímco např. u tělesně postižených tato zkušenost toleranci podporuje, v případě Romů a narkomanů naopak snižuje.

Jestliže je oblíbenost (či spíše neoblíbenost) etnických a národnostních minorit – kromě Romů tedy v našich podmínkách výhradně přistěhovalců - takováto, jaký je tedy postoj respondentů k dalšímu přistěhovalectví? Média nás průběžně informují o problémech, které řeší západní země ve svých přistěhovaleckých čtvrtích, zároveň však je zřejmé, že imigranti jsou u nás zcela marginální společenskou tematikou. Svědčí o tom i fakt, že když měli v tomto výzkumu respondenti možnost volně jmenovat problémy, které by zasloužily radikální řešení, na přistěhovalce si vzpomnělo jen doslova několik z nich.

Míru sociální distance vůči přistěhovalcům jsme se (kromě výše analyzované položky) pokusili stanovit položením otázky mapující, imigranty jakého typu by považovali dotázaní za „žádoucí“ nebo „oprávněné“ usadit se v naší zemi. Při konstruování této položky jsme se inspirovali v renomovaném Evropském sociálním průzkumu (ESS<sup>10</sup>), kde je tato baterie pravidelně užívána. Použili jsme tedy čtyřstupňovou škálu, kde 1) znamenalo „Dovolit mnoha lidem, aby sem přicházeli a žili tady“, 2) „Dovolit to jen některým“, 3) „Dovolit to malému počtu“ a 4) „Nedovolit to nikomu“. Pracovali jsme s vymezením přistěhovalců podle etnického, geografického, sociálního, náboženského a vzdělanostního klíče. Po zpracování dat jsme sloučili kategorie 2) a 3) a vzniklou kategorii nazvali „selektivní otevřenost“. Pro hodnocení postojů jsou spíše podstatné krajní póly škály – otevřenost a uzavřenost.

Výsledky ukazují, že ve většině voleb (nejčastěji ve dvou třetinách) si respondenti ponechávají „manévrovací prostor“, tedy nezaujímají apriorní postoj a řešení vidí v individuálním přístupu k jednotlivci. Nejčastěji tomu tak bylo u osob jiného etnika a z chudých mimoevropských zemí (což je v praxi v zásadě totéž). Je v této souvislosti nezbytné poznamenat, že jistá míra distance vůči „cizímu“ je přirozená – jak poznamenává Giovanni Sartori, „každá komunita implikuje uzavřenost, vnitřní semknutost, která je ale zároveň též vyloučením, nevpuštěním dovnitř“<sup>11</sup>. Podstatná je pak míra této distance.

---

<sup>10</sup> Evropský sociální průzkum (ESS) je akademicky řízený sociální průzkum navržený s cílem zmapovat a vysvětlit interakce mezi měnícími se evropskými institucemi a postoji, přesvědčeními a vzorci chování rozličných skupin obyvatelstva. ESS byl založen v roce 2001 a probíhá ve dvouletých cyklech. ČR se zúčastnila čtyř z pěti doposud proběhnuvších kol.

<sup>11</sup> Sartori 2011, str. 34.

**Tabulka 10: Postoj k přistěhovalectví (%)**

<b>Do jaké míry by podle Vás měla Česká republika dovolit, aby sem přicházeli, pracovali a žili lidé:</b>	<b>Absolutní otevřenost</b>	<b>Selektivní otevřenost</b>	<b>Absolutní uzavřenost</b>
<b>Stejně rasy nebo stejného etnika</b> jako je většina obyvatel ČR	41,0	54,0	5,0
<b>Jiné rasy nebo etnické skupiny</b> než je většina obyvatel ČR	8,7	72,0	18,5
<b>Křesťané nebo lidé bez víry</b> (tzv. ateisté)	36,8	53,5	9,2
<b>Jiného náboženského vyznání</b> než je křesťanství	20,5	63,5	15,4
<b>Z bohatších evropských zemí</b>	35,6	54,6	9,2
<b>Z chudších evropských zemí</b>	18,5	65,4	15,7
<b>Z bohatších mimoevropských zemí</b>	26,8	59,9	12,6
<b>Z chudších mimoevropských zemí</b>	14,0	66,4	19,1
<b>Se základním vzděláním</b>	14,1	65,5	19,9
<b>Se středoškolským vzděláním</b>	34,0	59,8	5,8
<b>S vysokoškolským vzděláním</b>	55,2	39,7	4,8

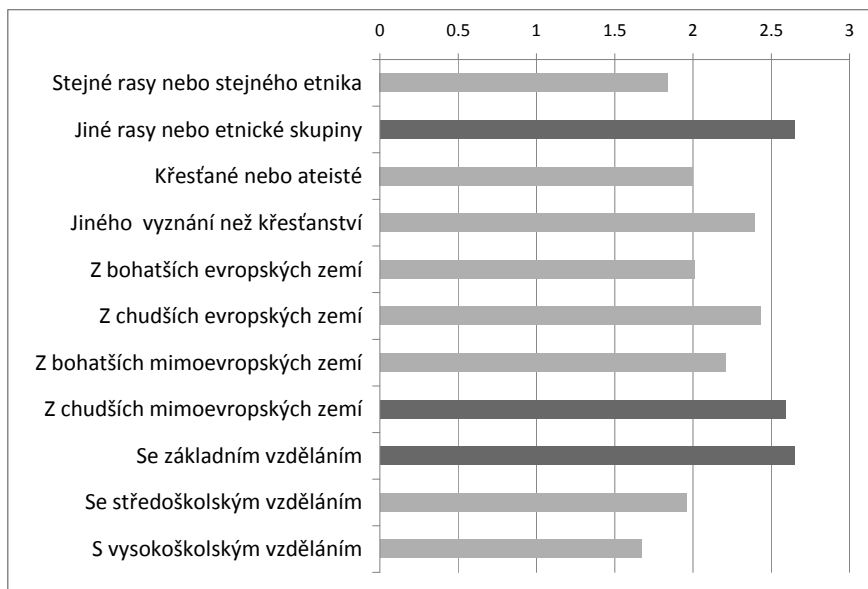
Jednoznačně nejvyššímu přijetí se těší vysokoškoláci – 55 % dotázaných by je k nám jednoznačně přijalo. Více než třetinovou podporu mají také přistěhovanci křesťanského vyznání (případně bez vyznání) a žadatelé z bohatších evropských zemí. Na druhém pólu pak logicky nalézáme imigranty z chudých zemí mimo náš region, s nízkým vzděláním a odlišnou etnicitou, kdy by pětina získaných hlasů takového žadatele v žádném případě nenechala usazovat se v ČR. Ze standární odchylky hodnocení můžeme usuzovat, že nejrozdílnější pohled panuje na příchod obyvatel z „bohatších mimoevropských zemí“ (pod kterými si lze představit jak například USA, tak země oblasti Perského zálivu apod.), a podobně pak vyznavačů ne-křesťanských náboženství – zde lze dedukovat, že rozdílné hodnocení vzniká mezi více nábožensky založenými respondenty a těmi, pro které je toto kritérium zcela nepodstatné.

Otázka vzdělání je jedinou, kde se významněji liší názory studentů a nestudentů: vcelku logicky ti, kdož svou vzdělávací cestu zakončili již po základní škole, deklarují větší

otevřenost vůči imigrantům se základním vzděláním (22 % otevřenost). Oproti tomu selektivněji vnímají možný příchod vysokoškoláků – absolutní otevřenost hlásá jen 41 % z nestudentů. Zde se zřejmě projevuje jistá „třídní ostražitost“ osob bez formálního vzdělání vůči vysoce vzdělaným. Svou roli hraje překvapivě i rodinné zázemí – respondenti z doplněných rodin (kteří se markantně liší i kritickým pohledem na stav společnosti, viz kap. 2.2) jsou výrazně negativně naladěni vůči přistěhovalectví každého typu.

Dalo by se říci, že názory mládeže tak do značné míry kopírují způsob, kterým je přistěhovalectví medializováno; z druhého pohledu však je zřejmé, že jsou to právě početné skupiny málo vzdělaných, jazyk neovládajících etnických a náboženských minorit, se kterými se reálně potýkají sociální systémy řady západních států. Za povšimnutí rozhodně stojí radikální, asi pětiprocentní skupina, jež by nenechala usadit a žít u nás v podstatě nikoho.

**Graf 4: Postoj k přistěhovalectví podle průměru na škále 1 - 4<sup>12</sup>**



Tyto výsledky, budící dojem nezanedbatelného xenofobního potenciálu mezi mladými lidmi, porovnejme s daty výše zmíněného výzkumu ESS, jehož pátá vlna proběhla v České republice (stejně jako náš výzkum) v roce 2011 na vzorku 2386 respondentů. Ve výsledcích pak

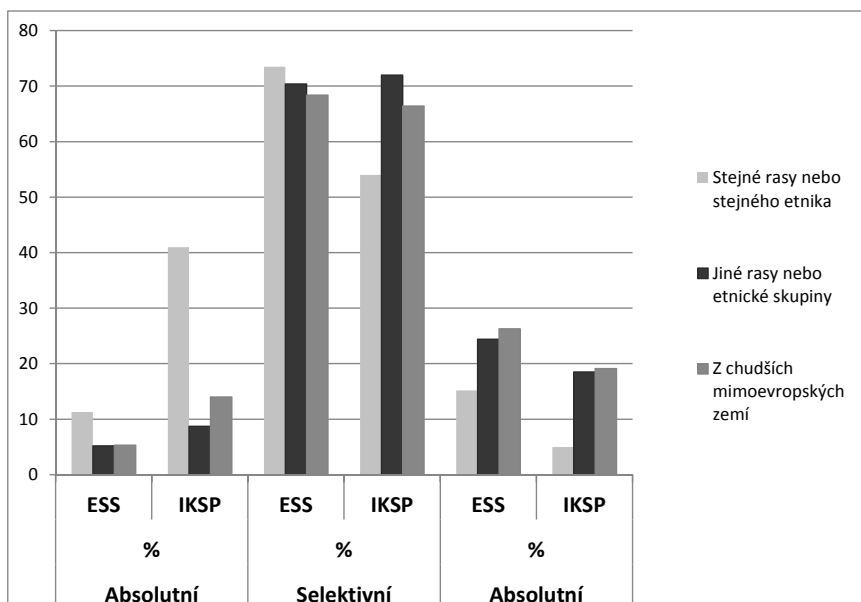
<sup>12</sup> Hodnota „1“ znamená „dovolit mnoha takovým lidem, aby sem přicházeli, pracovali tu a žili“, hodnota „4“ znamená „nedovolit to nikomu“. Průměr škály činí 2,5.

zjistíme mimo jiné následující:

**Tabulka 11: Výsledky ESS 2011 za ČR (%)**

Do jaké míry by podle Vás měla Česká republika dovolit, aby sem přicházeli, pracovali a žili lidé:	Absolutní otevřenost	Selektivní otevřenost	Absolutní uzavřenost
Stejně rasy nebo stejného etnika jako je většina obyvatel ČR	11,3	73,5	15,2
Jiné rasy nebo etnické skupiny než je většina obyvatel ČR	5,2	70,4	24,4
Z chudších mimoevropských zemí	5,3	68,4	26,3

**Graf 5: Rozdíly mezi výzkumy ESS a IKSP**



Z tohoto pohledu můžeme naopak zhodnotit pohled českých teenagerů jako ještě relativně liberální. Značné rozdíly (které mohou částečně jít na vrub rozdílnému výzkumnému designu, ale jistě je nelze tímto způsobem vysvětlit bezvýtku) vidíme především u imigrantů stejného etnického původu: jejich příchodu by se nebránilo („dovolit to mnoha z nich“) 41 % mladých respondentů, ale podle ESS jen 11 % napříč věkovými

skupinami (kde by navíc každý sedmý dotázaný nevpustil do republiky nikoho). Lze spekulovat, že u starších respondentů se plně projevuje strach o prostor na pracovním trhu, zatímco u mládeže tento faktor ještě není plně uvědomován.

Vlastenectví, nacionalismus, patriotismus a mnoho dalších termínů jsou levicově liberálními účastníky společenské debaty přetřásány v diskusích o krajně pravicových postojích, šovinismu či „fašizaci“ společnosti; v podstatě jsou považovány za zástupné termíny pro rasismus a xenofobii. V posledních několika letech sílí i opačný, konzervativně – národovecký diskurs, mající za to, že právě tyto postoje (v tomto pojetí ctnosti) v české realitě povážlivě absentují, ba dokonce že jsou multikulturními zastánci federální Evropy cíleně mýceny a dehonestovány. Pravdou je, že častým zvoláním na různých veřejných shromážděních pořádaných radikálními a populistickými subjekty (občas ale i v restauracích a na nočních ulicích), bývá „Čechy Čechům“, v umírněné fanouškovské verzi „kdo neskáče, není Čech“. Dlouhodobě velmi populární zpěvák D. Landa ostatně začínal svou kariéru s písní, nabádající k tomu že „jsi Čech, tak si toho važi!“. Jak si toho tedy váží dnešní česká mládež? Jinými slovy, je nacionalismus (či národní hrdost) stále platným postojem, nebo je to v globální éře prázdňý pojem?

Ve snaze vnést do věci trochu faktů jsme položili již v roce 1995 našim mladým respondentům jednoduchou otázku: co pro ně znamená být Čechem? Už z formulace je mimochodem patrna nevyřčená, leč zřetelná etnická homogennost naší společnosti – ve variantách odpovědí není vůbec obsažena možnost „nejsem Čechem“.

**Tabulka 12: Vztah k češtví (%)**

	1995	2011	nestudent
Jsem na to hrdý(á)	20	20	13
Jsem docela rád(a), neměnil(a) bych	37	28	32
Nepřemýšlím o tom	35	30	42
Raději bych byl(a) příslušníkem jiného národa	7	18	10
Stydím se za to	1	3	2

Jak vidno z tabulky, naprosto nezměněna je po šestnácti letech skupina „vlastenců“, tedy těch mladých, hrdých na své češtví – takto se cítí každý pátý. Zhruba třetinový podíl těch, kteří se podobnou otázkou prostě nezabývají, rovněž zůstává. Výrazně však vzrostl počet těch mladých lidí, kteří by raději byli někým jiným, nežli Čechem. Je to zvláštní: jen

necelá desetina mladých měla v roce 1995 problém se svou příslušností k národu, který se teprve těžce zvedal na nohy po desítkách let komunistického panství a ekonomického marasmu. Současný český stát je plnohodnotným členem evropského společenství, Severoatlantické aliance, ekonomická krize na nás doléhá možná méně, než na okolní státy, čeští sportovci zaznamenávají řadu mezinárodních úspěchů... a přesto by více než pětina oslovených raději náležela k jinému národu, přičemž někteří se přímo stydí, že jsou Čechy<sup>13</sup>. Lze to částečně připisovat faktu, že nezanedbatelné množství mladých Čechů vyjíždí do zemí západního světa, kde se „východoevropská“ nacionalista příliš nenosí.

Odlíšné vnímání nalézáme u nestudentů: vzhledem k jejich rezervovanějšímu vztahu ke společenskému systému jako takovému je i hrdost na „češtví“ výrazně slabší. Ve druhé, stále pozitivní variantě, si to však „vylepšují“, takže pozitivní konec škály je u obou rozebíraných podskupin podobný. Ne tak už ten opačný: více než pětina studentů má ke svému národu kritický vztah, zatímco nestudentů takto uvažuje o deset procentních bodů méně. Zde také spatřujeme obrovský propad oproti roku 1995, kdy podobný postoj vyjadřovalo jen 8 % dotázaných. Lze tedy shrnout, že nestudenti o své národní příslušnosti nejčastěji vůbec nepřemýšlejí a necítí vesměs nijak zvláštní hrdost; na druhé straně se ale příliš často nevymezují ani záporně.

## 2.5 Radikalismus a jeho nositelé

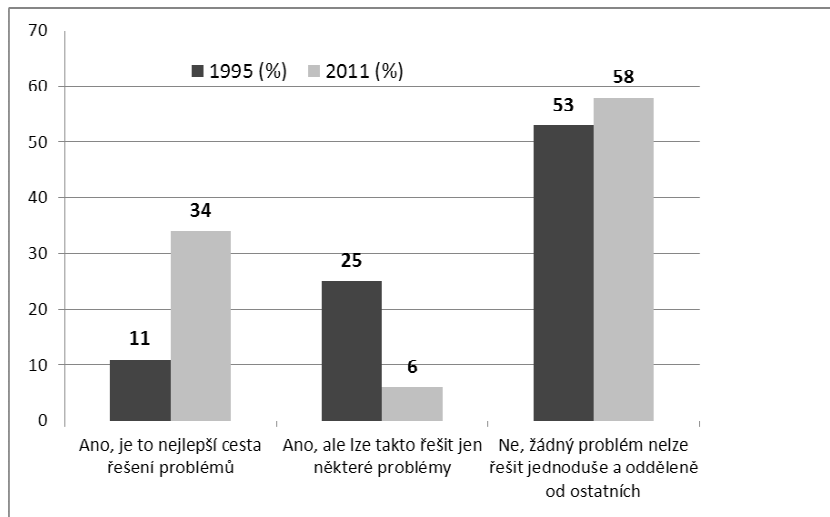
Pomalou se začínáme blížit k položkám, představujícím samotnou „dřeň“ tohoto výzkumu. Zajímalo nás, které z proudů, označovaných obvykle za „extrémní“, „krajní“ apod. dnešní teenageři vůbec znají. Kolik z nich tyto věci vůbec zajímají, co o nich bližšího vědí? Bojí se podobných hnutí, či je naopak obdivují? Chtějí do nich patřit?

Nejprve dotaz na postoj k radikalismu jako takovému, bez konkrétního určení jeho nasměrování. Jsou mladí „bezuzdní radikálové“, nebo naopak spíše uvážliví „staří – mladí“? Otázka byla položena takto: *Ve společnosti jsou určité skupiny, které chtějí problémy řešit radikálním (jednoduchým a rychlým) způsobem, lišícím se od běžné praxe např. státních úřadů. Domníváte se, že takový radikalismus může přispět k řešení problémů společnosti?*

---

<sup>13</sup> Tyto údaje zajímavým způsobem korespondují s průzkumem agentury GfK z července 2012: pokud by si mohli lidé vybrat, ve kterém státě žít, jen 48 % dotázaných zvolilo ČR. U mladých lidí do 29 let by to dokonce bylo pouze 28 %.

**Graf 6: Radikalismus při řešení společenských problémů (%)**



Více než polovina odpovědí vyznívá umírněně – překotná a dramatická řešení nejsou mládeži podporována. Zajímavý je však nezáměr o kompromisní variantu, podle které je takto možno řešit pouze některé věci. V r. 1995 se k ní uchýlila čtvrtina respondentů<sup>14</sup>, zatímco nyní překvapivě jen 6 %. Rozdíl se přesunul do krajního vyjádření, že radikalismus představuje ideální cestu pro řešení problémů. V tomto posunu lze cítit již zmiňovanou frustraci z korupčního prostředí, sporných výkonů orgánů činných v trestním řízení, průtahů v práci justice a podobně. Rozdíl celých 23 procentních bodů znamená skutečně masivní příklon k radikálním řešením; právě z této skupiny se s nejvyšší pravděpodobností budou rekrutovat příznivci krajních politických struktur, případně i aktivní aktéři anti-společenských aktivit.

### **V čem je tedy odlišný názorový svět oné třetiny mladých, ztotožňujících se (verbálně) s radikálními řešeními?**

Rozdílů je celá řada, souhrnně je možno říci – nepřátelštější vztah téměř ke všem menšinám i k policii. Bod 5 na škále oblíbenosti (viz tab. 8), verbalizovaný jako „nesnáším je“, použili příznivci radikálních řešení mnohem častěji např. u Židů, Arabů, sekt, homosexuálů, bezdomovců, a vcelku očekávaně i Romů (55 % „radikálů“). Jediné menšiny, hodnocené touto

<sup>14</sup> Zároveň mohli uvést volnou formou, jaké problémy takto řešit lze: na prvních místech najdeme kriminalitu, ochranu životního prostředí a „romskou problematiku“.

podskupinou pozitivněji, jsou recidivisté a především neonacisté – ty „nesnáší“ 30 % radikálů oproti 37 % ostatních respondentů. A naopak – „slabost“ pro neonacisty (součet bodů 1 a 2 na škále) má 11 % „radikálů“ (ostatních respondentů pouze 4 %). To by mohlo naznačovat, že příznivci radikalismu jsou zároveň stoupenci krajní pravice; svědčí pro to i fakt, že častěji věnují své sympatie<sup>15</sup> Dělnické straně (13 % z nich) nebo neonacistům (2,6 %).

„Radikálové“ zároveň deklarují vyšší znalosti u takřka všech vyjmenovaných hnutí, přesněji řečeno významně výše skórují ve variantě „Vím, o co jim jde a s některými jejich názory sympatizuji“. Zvýšené sympatie zde pozorujeme i vůči anarchistům a Antifa, stejně jako u otázky bodující vztah ke společenským minoritám (viz tab. 8); hodnocení 1 nebo 2 na škále zvolilo bezmála 12 % radikalismus vyznávajících teenagerů. Související položka „obavy“ ale naznačuje, že mezi radikály přesto dominují příznivci extrémní pravice: skór obav z organizace Antifa je vyšší než u celku, zatímco strach z neonacistů naopak nižší (14 % vs. 18 % „neradikálních“ respondentů). Domněnku, že radikálové spíše nepatří k anarcho – autonomní sféře potvrzuje i skutečnost, že častěji projevují zájem o vstup do armády (16 % z nich vs. 11 % ostatních). Proporce mezi ideovým zaměřením radikálně laděných respondentů lze určit i ze součtu podílů jednotlivých „nejsympatičtějších hnutí“. Anarchisté, antifa a squatteři jakožto „levicová“ hnutí mají mezi „radikály“ 31% podporu (při započtení komunistů, což je ovšem velmi diskutabilní, je to 35 %). Součet stoupců pravicových skinheads, fanoušků DSSS, autonomních nacionalistů, neonacistů a „Kukluxklanu“ činí 56 %. Lze tedy uzavřít, že mezi mladými (verbálními) radikály je téměř dvojnásobný podíl příznivců krajní pravice, nežli opačného ideového tábora.

Příznivci radikálních řešení jsou pochopitelně častěji muži, zvýšený podíl z nich navštěvuje učňovské školy a bydlí na malém městě do 15 tisíc obyvatel. Nepotvrdila se ale varianta, že by šlo častěji o nestudenty. 6,5 % z nich již je členem některého radikálního hnutí a častěji než ostatní respondenti chodí na pouliční akce – minimálně ojedinele takovou zkušenost učinilo 22 % z nich, tedy skoro každý čtvrtý. Nepřekvapí proto fakt, že vyzdvihují význam radikálních skupin pro společnost: třetina z nich má za to, že přinášejí zajímavé pohledy na společenské otázky a 7,5 % připisuje těmto skupinám velký význam pro chod společnosti.

Možnosti využít prostor ke sdělení, jaké že problémy by se daly řešit radikálně, využil (v rámci volných otázek) rekordní počet 192 respondentů. Postřehy některých měly zcela vágní charakter („jak které problémy“, „museli by to řešit ale správní lidé“ apod.), ostatních 170 postřehů představíme v tabulce.

---

<sup>15</sup> Otázka „Které z vyjmenovaných hnutí je vám nejsympatičtější?“.



**Tabulka 13: Které problémy lze řešit radikálně**

	Absol. čet.
Romové (nepřizpůsobiví občané)	84
Kriminalita (přísné trestání)	26
Rasismus, neonacismus, hooligans	16
<i>Radikálně, revolučně, násilně</i>	11
Politici	8
Korupce	7
Imigranti	5
Jiné	13
celkem	170

Co upoutá pozornost na první pohled je opět dominance romské otázky, kam spadá plná polovina „radikálně řešitelných“ problémů dle našich dotázaných. Odpovědi jsou formulované s různou mírou zášti: od rádobý korektních jako „odstěhovat pryč ty občany, kteří se parazitují na našem státu“, přes „problémy s romy - na ně se musí tvrdě“, až po „vraťte se, kam patříte cikáni“ a „cikány vyhnat z města“. Nechybí ani varování „rasová otázka se časem zvrtné v boje“.

Tematika kriminality a trestů se nese v podobně radikálním duchu – typicky např. „úmyslné ublížení - stejně mu to vrátit - oko za oko zub za zub“, nebo „při trošce úsilí by se mohli ze společnosti touto cestou eliminovat nežádoucí živly - zloději, narkomani atd.“. Na třetím místě, byť s nijak vysokým počtem zastánců, je i názor na nutnost radikálního nakládání s neonacisty a podobnými lidmi; jak požaduje jeden z hlasů „vyhostit ze světa neonacisty“. Někteří se nesoustředili na otázku „co“, nýbrž „jak“.

Zaměřili jsme se poté na otázky, které měly zjistit subjektivní dojem středoškoláků o vlastní informovanosti o dané problematice. Vypsali jsme do dotazníku 11 nejnámějších radikálních, resp. „extremistických“ seskupení a respondenti měli za úkol označit svoji znalost na škále; poslední variantou bylo vyjádření sympatií s cíli příslušného hnutí.

Obecně lze říci, že respondenti deklarovali poměrně malou znalost radikálních hnutí mládeže. Pouze u anarchistů přesáhl počet lidí, kteří znali cíle a program tohoto hnutí (či s ním přímo sympatizují) 20 %. O něco nižší počet (cca 18 %) uvedl Dělnickou stranu sociální spravedlnosti (DSSS), což je vzhledem k její časté medializaci poměrně malé číslo. Největší podíl (6%) však přiznal podporu některých cílů této partaje – vzhledem k její téměř výhradně anticikánské agendě to není překvapením. Každý dvacátý respondent sympatizuje

s pravicovými skinheads, přičemž jde často zároveň o příznivce DSSS. O něco méně sympatizantů mají podle této otázky anarchisté a Antifa, což jsou značně se protínající entity a rovněž jejich zastánci jsou v podstatě stejní lidé.

Na druhou stranu je třeba zmínit skoro desetinu lidí, kteří deklarovali znalost „Českého Ku-klux-klanu“. Tato organizace neexistuje a byla do seznamu úmyslně přidána pouze jako kontrolní. V další pasáži uvidíme, že někteří se dokonce prohlašují za členy této „organizace“.

**Tabulka 14: Obeznamenost s radikálními skupinami (%)**

Znáte některá z níže uvedených hnutí?	Neznám	Znám pouze název	Slyšel/ a jsem o něm něco málo	Znám program a cíle hnutí	Vím, o co jim jde a s některými jejich názory sympatizuji
Anarchisté	9,8	23,2	46,4	15,9	<b>4,4</b>
Příznivci DSSS ("Dělnická mládež")	23,6	26,4	31,6	12,2	<b>5,9</b>
Ekologičtí radikálové	24,6	25,2	33,2	12,7	<b>4,0</b>
Pravicoví skinheads	30,3	23,9	29,3	11,3	<b>4,9</b>
Neonacisté (např. Národní odpor)	16,4	30,7	36,6	12,0	<b>4,0</b>
Antifa	39,6	19,8	24,5	11,5	<b>4,4</b>
S.H.A.R.P.- protirasističtí skinheads	41,2	20,1	25,1	9,3	<b>4,1</b>
Squatteři	25,4	24,9	36,2	11,1	<b>2,1</b>
Mladí komunisté	36,4	25,4	28,4	8,2	<b>1,5</b>
Český KuKluxKlan	46,0	22,9	20,8	6,7	<b>2,6</b>
Autonomní nacionalisté	47,3	25,0	20,6	4,8	<b>1,9</b>

Neopomněli jsme se rovněž dotázat, zdali by respondenti mezi tyto skupiny zařadili i některé další. V alespoň minimálním zastoupení (za které můžeme považovat 5-10hlasů) se objevili hooligans (pojmenovaní i jako např. baníkovci, sparťani, ultras), rasisté a neonacisté (kteří ovšem měli v dotazníku vlastní kategorii) a Greenpeace (o nichž platí totéž). Jednotlivě pak byly zmíněny hudební subkultury, jako punk, oi skins, techno nebo black metal.

Na otázku, zda mají respondenti z některého z uvedených hnutí obavy, odpovědělo **62% z nich kladně**. Úmyslně jsme se ptali na jedno hnutí, ze kterého má dotyčný největší obavy; pokud by jich mohli volit vícero, někteří úzkostnější by zatrhlí celou řadu z vyjmenovaných skupin a výsledky by se tak zneřehlednily.

**Tabulka 15: Skupiny vzbuzující největší obavy**

Má největší obavy	%
z neonacistů	16,8
z anarchistů	11,4
z pravicových skinheads	8,3
z mladých komunistů	7,1
z příznivců Dělnické strany sociální spravedlnosti	4,4
z českého KuKluxKlanu	3,4
z Antify	3,2
ze S.H.A.R.P.	3,2
ze squatterů	2,3
z ekologických radikálů	1,1
z Autonomních nacionalistů	,6
nepocituje obavy z žádného z uvedených hnutí	<b>37,6</b>
neví, neodpověděl	,6

Nejčastější jsou obavy z neonacistů (17 %, spolu s pravicovými skins 25 %). Na dalším místě skončili anarchisté + antifa, z nichž má obavu 15 % respondentů. 7 % má největší obavy z mladých komunistů.

Souhrnem můžeme říci, že vysoké procento respondentů, které vyjádřilo své obavy, naznačuje, že nebezpečí hrozící od politických extremistů je mladými lidmi poměrně citlivě vnímáno. Vzhledem k tomu, že aktivity ultrapravice, stejně jako policejní opatření proti ní, jsou vcelku velmi dobře mediálně pokryty, dokáže většina mladých lidí současně odhadnout, odkud nebezpečí nejvíce hrozí.

V roce 1995 deklarovalo obavy z některého z hnutí „pouze“ 49 % dotázaných mladých lidí. Pro orientační porovnání (sledované „nebezpečné“ skupiny nejsou zcela totožné) uvedme, že tehdy byli s převahou za největší hrozbu považováni pravicoví skinheads (tehdy poměrně masová subkultura), z nichž mělo obavy 45 % z těch, kteří se k obavám přiznali. Sečteme-li

však dnes obavy z neonacistů, pravicových skins, autonomních nacionalistů a „kukluxklanu“, dostáváme se k naprosto totožnému podílu.

### 2.5.1 Sympatie ke konkrétnímu hnutí

Více než obavy nás však logicky zajímalo, zda je některé z uvedených hnutí respondentům sympatické a které je nejsympatičtější. Pro přehlednost mohli i v této poloze volit pouze jednu variantu. Přesně polovina dotázaných sdělila, že jim není sympatická žádná z předložených skupin. Odpovědi těch, kteří si svého favorita našli, vidíme v tabulce 16.

Největší sympatie budí radikální ekologové, i když v 90-tých letech byla jejich obliba vyšší – až 25%. Každý dvanáctý teenager sympatizuje s Dělnickou stranou; připočteme-li k tomu sympatizanty s pravicovými skinheads, otevřenými neonacisty a „imaginárním“ KuKlux-Klanem, dostáváme se na 16% podporu ultrapravice. Zhruba stejné zázemí příznivců (17%) má i opačný tábor – tedy anarchisticko / antifašistické skupiny (včetně protirasistických skinheads). Pokud se budeme snažit vytřídit příznivce skutečně „hardcore“ krajní pravice, tedy příznivce neonacistických a ultrasistických směrů mezi studujícími (neonacisty, autonomní nacionalisty a příznivce KKK), dojdeme k přibližně pětiprocentnímu zastoupení. S tím zajímavě korespondují zjištění z malého studentského výzkumu, kde 6 % respondentů sdělilo, že žhářský útok na Romy nepovažují za extremistický akt.<sup>16</sup>

**Tabulka 16: Nejsympatičtější hnutí (%)**

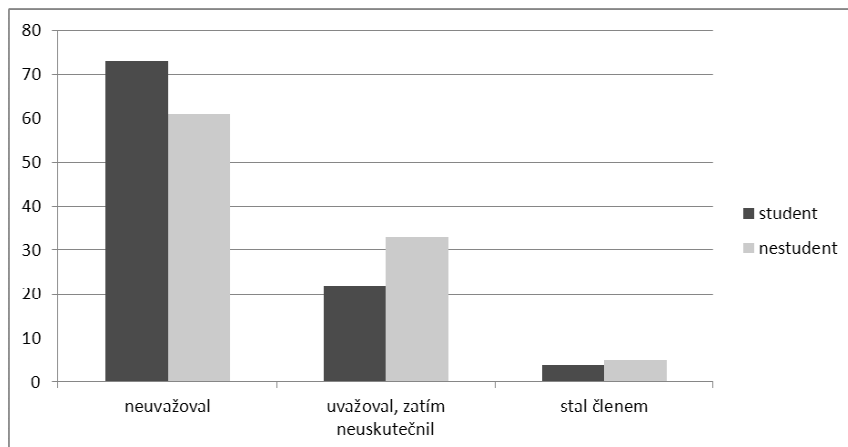
	studenti	nestudenti
Ekologičtí radikálové	14,7	11,0
Příznivci Dělnické strany sociální spravedlnosti	8,6	7,3
Anarchisté	5,2	7,7
Antifa	4,9	1,7
Squatteři	3,6	7,7
S.H.A.R.P.- protirasističtí skinheads	3,4	1,0
Pravicoví skinheads	3,0	1,7
Mladí komunisté	2,7	3,3
Neonacisté (např. Národní odpor)	1,7	2,3
Český KuKluxKlan	2,0	0,3
Autonomní nacionalisté	1,1	0,0
Žádné ze jmenovaných hnutí mi není ani trochu sympatické	<b>49,0</b>	<b>56,0</b>

<sup>16</sup> Vlahová 2010, str. 38.

Ti respondenti, kteří rezignovali na svou školní docházku, se ve svých preferencích odlišují, i když ne vždy jednoduše čitelným způsobem. Signifikantně častěji jsou jim sympatičtí anarchisté a squatteři (jistě i vzhledem k tomu, že častěji bydlí společně s kamarády); zároveň ale „nemusejí“ (nebo neznají?) hnutí antifa ani protirasistické skinheads a jejich podpora ekologům je též nižší. Méně často vybírali Dělnickou stranu a pravicové skinheady, najde se ale mezi nimi i několik sympatizantů neonacistických skupin. Od studentů se navíc liší celkově vyšší úrovní odmítání všech předložených skupin.

Na předchozí otázku jsme navázali otázkou, zda někteří z dotazovaných, kteří vybrali své „nejsympatičtější“ seskupení, uvažovali o vstupu do jeho řad. Odpovědi úplně nepotvrdily naše domněnky o malé politické angažovanosti zkoumané středoškolské mládeže. 72 % respondentů sice odpovědělo, že o ničem takovém nikdy neuvažovalo, ale 23 % připustilo, že aktivní zapojení v nějakém radikálním politickém hnutí bylo předmětem jejich úvah, ale nakonec ke vstupu nedošlo. 4,3 % dotázaných připustilo, že jsou (nebo byli) členy některého hnutí výše popsaného charakteru (v r. 1995 to byla 3 %). To jsou však odpovědi za celý výběrový soubor; podíváme-li se na odpovědi nestudentů, je jejich (potenciální) radikalismus mnohem výraznější. Za člena podobného hnutí se sice prohlásil jen asi každý dvacátý z nich, o vstupu však uvažovala plná třetina.

**Graf 7: Uvažoval jste někdy o vstupu do vám nejsympatičtějšího hnutí (%)?**



Zajímavé také je sledovat, jak velká část ze sympatizantů jednotlivých proudů nakonec svou náklonnost přetavila do skutečné spolupráce s daným seskupením<sup>17</sup>. Ačkoli co do objemu sympatizantů jsou neonacisté v pozadí, téměř pětina z těch, kteří přiznali své sympatie k tomuto hnutí tvrdí, že je skutečně participantem; dalších 37 % navíc deklaruje, že vstup zvažuje. Podobně to platí u skinheads. Můžeme z toho vyvodit, že pokud už se někdo v dotazníku (byť anonymním) přihlásí k tak „společensky nepřijatelnému“ názorovému proudu, myslí to poměrně vážně. Oproti tomu např. ekologičtí aktivisté sice mají vysoké počty příznivců, ale málokoho z nich napadne se tohoto hnutí aktivně účastnit. Podobný obrázek vidíme například u militantních antifašistů; k těm cítí náklonnost bezmála každý dvacátý teenager, tři čtvrtiny z těchto sympatizantů však ani nenapadne se aktivně připojit.

**Tabulka 17: Jaký poměr sympatizantů skutečně vstoupil do hnutí (%)**

	neuvažoval	uvažoval	vstoupil
Anarchisté	66,7	27,8	5,6
Antifa	75,0	20,4	4,6
Squatteři	72,5	21,4	3,8
Mladí komunisté	63,3	33,3	3,3
Ekologičtí radikálové	83,4	15,5	1,1
S.H.A.R.P.- protirasističtí skinheads	75,5	21,7	1,9
Pravicoví skinheads	54,2	32,3	12,5
Příznivci Dělnické strany sociální spravedlnosti	68,2	27,6	4,2
Autonomní nacionalisté	62,5	31,3	6,3
Neonacisté (např. Národní odpor)	44,1	37,3	18,6
Český KuKluxKlan	80,0	15,0	5,0

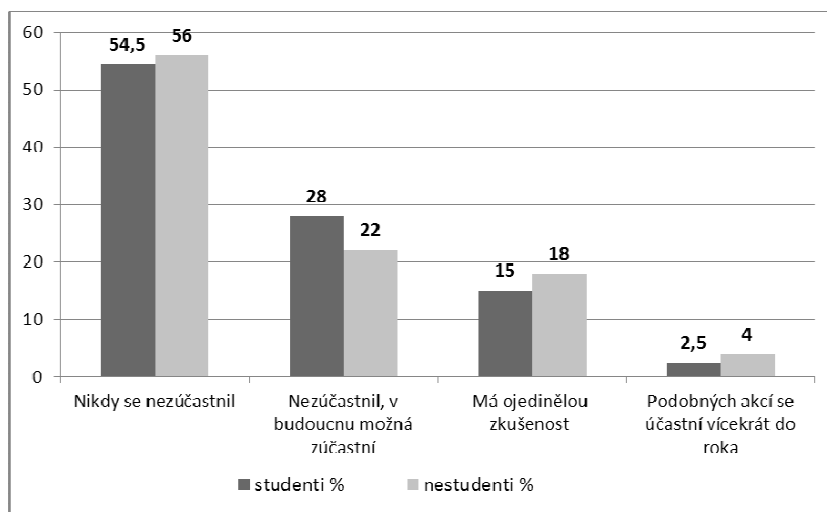
Uvedme na tomto místě ještě údaj z další otázky, kde 39 % respondentů uvedlo, že mají kamaráda, který je členem některého radikálního politického seskupení. (V roce 1995 to bylo 50 % respondentů, neboť móda skinheadske image byla právě na vzestupu.) Údaj o tom, že čtyři mladí lidé z deseti mají kamaráda, který je začleněn v některé skupině podobného ražení, je však rovněž hodný zaznamenání. Vrstevnické skupiny jsou pro

<sup>17</sup> „Stát se členem“ v dnešní době nemusí nutně znamenat přímou fyzickou účast na aktivitách. Někteří z respondentů mohou participaci chápat i jako např. účast v diskusních skupinách na internetu apod.

teenagery velmi podstatnou formativní silou, která ovlivňuje jejich postoje a jednání. Nestudenti mají (možná nečekaně) takové kamarády méně často – jen necelá třetina z nich.

Pokud sympatizují s některým radikálním politickým směrem, lze předpokládat, že se jej budu snažit nějakým způsobem podpořit. Nejobvyklejší způsob je účast na některé veřejné akci, jako je demonstrace nebo pochod. Jak již bylo řečeno, polovina dotázaných nesympatizuje s žádným z vyjmenovaných hnutí, a tedy se žádných akcí neúčastní a nehodlá se jich zúčastňovat ani nadále. Více než čtvrtina sice zatím žádnou zkušenost nemá, ale o budoucí účasti uvažuje, 15 % se účastnilo ojedinele a malá část je skutečně aktivní<sup>18</sup> (připomeňme ale znovu, že jde o děti z velké části pod 18 let věku). Mladí lidé, označovaní námi jako „nestudenti“, participují na veřejných akcích poněkud častěji – souvisí to nejspíš s jejich silnějšími úvahami o vstupu do jim blízkého hnutí.

**Graf 8: Účast na veřejné akci, pořádané okrajovým politickým hnutím (%)**



<sup>18</sup> Přesné znění otázky bylo „Podobných akcí se účastním poměrně často (vícekrát do roka)“.

## 2.5.2 Předpokládané motivace členů a přínos pro společnost

Často rozebíranou otázkou mezi sociálními vědci je, co vede mladé lidi k účasti v podobných aktivitách. Položili jsme tuto otázku i našim respondentům - přehled odpovědí ukazuje tabulka 18. V polovině devadesátých let pětina dotázaných předpokládala, že angažovanost v politicky laděné subkultuře je pouze touhou po zajímavé image<sup>19</sup>; dnes si to myslí jen málokdo, stejně jako že jde o vzpouru proti rodičům nebo prostě trávení volného času ve skupině vrstevníků. Zato celých 37 % teenagerů předpokládá „seriózní“ snahu ovlivnit svět kolem sebe. Dohromady s hlasy o „změně politického řádu“ více než polovina mladých v podobných aktivitách vidí vážně míněnou politickou angažovanost. Každý šestý respondent ovšem za tím spatřuje jen touhu po rvačce – jde o druhou nejčastější odpověď, u nestudentů dokonce o tu nejfrekventovanější.

**Tabulka 18: Předpokládaná motivace vrstevníků pro vstup do hnutí**

Motivace*	% 1995	% 2011	% 2011 nestudenti
chtějí aktivně ovlivňovat společenské dění	27	36,7	<b>21,0</b>
chtějí se poprat, vybít si agresi	-----	15,8	<b>23,3</b>
chtějí úplně změnit společenský řád	13	14,3	10,3
potřeba být v nějaké skupině	17	13,5	16,0
je to vzpoura proti rodině, škole	<b>16</b>	<b>5,5</b>	7,7
líbí se jim vnější znaky	<b>19</b>	<b>4,4</b>	6,3
chtějí něčím vyplnit volný čas	8	4,1	9,3
líbí se jim hudba, koncerty	-----	3,3	5,3

\*Seřazeno dle odpovědí za celý vzorek v r. 2011

Výroky ze strany nestudentů jsou vůbec výrazně skeptičtější než je průměr vzorku; v některých momentech připomínají výsledky původního výzkumu z roku 1995. Členství ve skupině je pro ně tedy spíše výplní volného času ve skupině, revoltou proti okolí nebo prostě chutí se poprat. Že by za aktivitami byla snaha o společenskou změnu, si myslí jen necelá třetina z nich.

<sup>19</sup> Pravdou je, že v polovině devadesátých let byl rozšířeným termínem tzv. „módní skin“. Většinová mládež i samotní příslušníci subkultur tím vyjadřovali mírný despekt k masovému rozšíření „holohlavé“ image. Tím lze vysvětlit poměrnou skepsi k vážněji míněným motivacím.



V dotazníku byl prostor i pro vlastní úvahu respondentů nad možnými motivacemi jejich vrstevníků; využila ho necelá stovka zúčastněných. Nejčastěji zazněl názor, že dotyční sympatizanti jsou nespokojeni se systémem, současnou politickou situací apod., případně že chtějí projevit svůj názor či za něco bojovat (což se ovšem příliš neliší od předložené varianty o aktivním ovlivňování dění). „*Myslí si, že něco změní*“, píše skepticky jeden z respondentů; „*prosadit svůj názor proti tomuto hnoji co se u nás kydá*“ – dodává bojovně jiný. Stejně častý je názor že se prostě chtějí odlišit, upozornit na sebe, být zajímaví („*chtějí být známí a oblíbený*“). Někteří hodnotí podobné angažmá dosti kriticky („*jsou psychicky narušení*“), další za ním vidí oblíbené romské téma („*chtějí se vzbouřit proti cikánům*“). Možná nejvýstižněji vše shrnuje tento mladík: „*mají potřebu proti něčemu bojovat, je jim jedno proti čemu*“.

Další otázkou "Co myslíte, že radikální skupiny mohou přinést společnosti?" jsme chtěli respondenty přimět, aby přes předešlé vyjádření obav, či skepsi k motivaci příslušníků, zaujali stanovisko k politickému radikalismu jako takovému.

Jako "nebezpečné pro společnost" byly radikální skupiny označeny 13 % respondentů. Jinak se výsledky příliš neliší od původního výzkumu. Jednoznačný pozitivní význam pro společnost radikálům přiznalo dvakrát více lidí než v r. 1995 – každý dvacátý. Lze tedy říci, že středoškoláci jsou schopni realistického pohledu na problematiku politického radikalismu a extremismu. Uvědomují si nebezpečí hrozící od některých seskupení, ale současně připouštějí určitou pozitivní roli, kterou menšinové, neortodoxní myšlenkové proudy mohou ve společnosti hrát.

**Tabulka 19: Co radikální skupiny mohou přinést společnosti (%)**

	1995	2011
Jsou pro ni nebezpečné	5,2	13,4
Někdy dělají problémy	48,2	41,1
Společnosti ani neprospívají, ani neškodí	8,5	11,6
Můžou přinést zajímavé pohledy na určitá témata	31,3	28,3
Pro správný chod společnosti mají velký význam	2,7	5,0
Neví, neodpověděl	4,1	0,6

## 2.6 Znalost základních myšlenkových východisek radikálních hnutí

Subjektivní pocit znalosti či neznalosti radikálních subjektů u našich středoškoláků jsme se na závěr dotazníku pokusili srovnat s jejich objektivní znalostí názorů a postojů dvou nejvýznamnějších antagonistických skupin - anarchistů a neonacistů. K tomu jsme vypracovali určitý „test“ - ptali jsme se, jaký vztah mají podle respondentů tyto dvě skupiny k deseti tematickým okruhům, ke kterým jsou postoje neonacistů a anarchistů dostatečně vyprofilované. Respondenti měli za úkol uvést, zda je vztah jednotlivých hnutí k danému problému podle jejich názoru kladný, tedy podporující, zda je jim problematika lhostejná, či zda je postoj hnutí jako celku spíše odmítavý.

Na úvod je nutno zdůraznit, že zhruba třetina odpovědí chyběla; u anarchistů to bylo ještě o něco více, místy až k 40 % chybějících hlasů. Je to logické, protože přibližně stejný podíl již v předchozích položkách deklaroval, že tato hnutí nezná, případně zná pouze jejich název. Největší nejistota – tedy chybějící odpovědi - panovala (shodně u obou hnutí) v otázkách feminismu a trestu smrti (zhruba polovina respondentů se zde vyhnula odpovědi). V tabulkách níže uvádíme relativní četnosti z projevených názorů (tedy bez odpovědi „nevím“). Vzhledem k velikosti původního vzorku obsahuje tento podsoubor stále zhruba 2000 respondentů.

**Tabulka 20: Představy o postojích neonacistů**

Jak si představujete, že <b>neonacisté</b> vnímají následující témata a instituce*?	Tolerují nebo podporují	Je jim to jedno	Odmítají
	%	%	%
Armáda	43	31	<b>26 ?</b>
Ochrana přírody	10	67	23
Policie	16	18	66
Přistěhovalci	3	15	82
Feminismus	5	42	53
Stát	29	31	40
Drogy	<b>34 ?</b>	36	30
Romové	3	8	89
Vlastenectví	59	24	<b>17 ?</b>
Trest smrti	56	24	20

*\*Otazníkem jsou označeny skupiny odpovědí, které se výrazně odchyľují od reality*

V nejmarkantnějších oblastech – tedy romské a přistěhovalecké agendě, vlastenectví a trestu smrti – jsou odpovědi poměrně přesné. Postoje k policii jsou – vzhledem k několika medializovaným zásahům proti krajní pravici – také vcelku výstižné<sup>20</sup>. Vztah k armádě už je trochu méně známý – čtvrtina soudí, že neonacisté armádu odmítají. Co se týče státu, ten je neonacisty odmítán v dnešní, liberálně – demokratické podobě, jinak proti němu nic nemají; tři pětiny odpovídajících soudí opačně. Největší nejasnosti vidíme u drog – dokonce větší část odpovědí tvrdí, že krajní pravice drogy spíš toleruje, nežli odmítá, což je nonsens (pokud neřadí respondenti k drogám též alkohol, ale to nepředpokládáme). Snaha současné „autonomní pravicové scény“ pozitivně se vymezovat kochraně přírody nenašla zatím v mínění mládeže žádný odraz. Souhrnně však můžeme konstatovat, že v postojích ultrapravice jsou dnešní teenageři, alespoň v základních obrysech, poměrně zorientovaní – mají je za „vlastence“ odmítající Romy, přistěhovalce a feministky.

**Tabulka 21: Představy o postojích anarchistů**

Jak si představujete, že <b>anarchisté</b> vnímají následující témata a instituce:	Tolerují nebo podporují	Je jim to jedno	Odmítají
	%	%	%
Armáda	14	28	58
Ochrana přírody	<b>18 ?</b>	59	23
Policie	6	18	76
Přistěhovalci	10	40	<b>50 ?</b>
Feminismus	<b>11 ?</b>	53	36
Stát	11	28	61
Drogy	46	35	19
Romové	8	31	<b>61 ?</b>
Vlastenectví	<b>24 ?</b>	40	36
Trest smrti	22	36	42

<sup>20</sup> Kde zůstalo okouzlení byvších skinheadů policejní uniformou – pro dnešní ultrapravici je (kriminální) policie nepřítelem ve službách Systému (tedy velmi podobně, jako to odedávna vnímají anarchisté). Na druhou stranu samozřejmě práce pro ozbrojené složky stále přitahuje řadu sympatizantů krajní pravice – už pro možnost získat zde kvalitní výcvik.

Informovanost o postojících anarchisticky laděných skupin se zdá být pofidernější. Vztah k základním silovým složkám, tedy policii, armádě a státu jako takovému, je vnímán poměrně správně. Ovšem feminismus, ochrana přírody, podpora etnických minorit, odpor k vlastenectví a trestu smrti tvoří jádro anarchistické ideologie. Do obecnějšího povědomí, zdá se, mnoho z toho neproniklo. Faktem je, že o názorových východiscích anarchisticko – autonomních a podobných seskupení nemá běžný občan kde čerpat informace. Ve zpravodajství takzvané „seriózních“ i „bulvárních“ médií se dozvídá v naprosté většině o násilných střetech anarchistů s ultrapravicí nebo policisty, maximálně o (rovněž často násilím provázených) akcích squatterů.

## 2.7 Rozdíly v názorech z hlediska pohlaví respondenta

Obecně platí, že ženy (v našem případě dívky) jsou méně radikální v postojích i jednání, méně vyhledávají adrenalin, násilná řešení konfliktů a méně často podléhají delikvenci. Mezinárodní selfreportový výzkum potvrzuje, že „páchání všech zkoumaných forem delikvence je mnohem rozšířenější mezi chlapci... největší rozdíly nacházíme u násilných trestných činů, na nichž se podílí třikrát tolik chlapců než dívek“.<sup>21</sup> Jasně hovoří i statistická data – v roce 2011 bylo obžalováno 2667 osob ve věku 15-17 let, z toho bylo pouhých 203 (7,6 %) dívek<sup>22</sup>.

Projevila se tato zákonitost i v popisovaném výzkumu? Jedním slovem je možno odpovědět ano, dívky jsou skutečně méně radikální v postojích (nebo přinejmenším v jejich prezentaci). Ve kterých položkách a jak markantně se to ukázalo? Tak kupříkladu „pouze“ 11 % dívek soudí, že společnost je zralá na kompletní přestavbu (chlapců 18 %). Mezi největší chyby společnosti častěji než mladí muži řadí ekologické problémy a nezaměstnanost; sociální neduhy navrhuji řešit převážně ve volbách (57 % dívek vs. 43 % chlapců), násilná řešení připouští jen desetina děvčat (chlapců téměř čtvrtina).

Ženy jsou signifikantně tolerantnější květšine sociálních a etnických minorit<sup>23</sup>. Pro přehlednost uvedme tabulku, zahrnující skupiny s nejvíce odlišnými hodnoceními. Relativní četnosti popisují podíl negativních hlasů, tedy stupně 4 a 5 na použité škále. Zvýrazněny jsou jediné odchylky od tohoto trendu, kdy se ženy přísněji vymezují vůči bezdomovcům a recidivistům. Lze spekulovat, že tomu tak je z důvodu uvědomované zvýšené viktimitosti žen.

---

<sup>21</sup> Podaná, Z., Buriánek, J. 2007, str. 17.

<sup>22</sup> Statistická ročenka Ministerstva spravedlnosti ČR za rok 2011.

<sup>23</sup> Stejně korelace byly nalezeny i v citovaném výzkumu společnosti Člověk v tísni, především pokud se týká vztahu k homosexuálům (Člověk v tísni 2007, str. 14). Perličkou je zde velmi rozdílné vnímání gayů a lesbiček: zatímco ženy zaujímají k oběma jmenovaným skupinám zhruba podobná stanoviska, muži jsou významně kritičtější vůči gayům než vůči lesbám. S tím nepochybně souvisí obliba pornografie, zobrazující lesbické vztahy u heterosexuálních mužů.

„Politické sekty“ jsou na negativní straně škály hodnoceny oběma pohlavími podobně; anarchisté a neonacisté však u mužů nasbírali 10%, resp. 9% podporu (hodnocení 1+2 na škále), zatímco u žen ani ne poloviční.

**Tabulka 22: Postoj k vybraným sociálním skupinám u žen a mužů**

Negativní hodnocení	muži %	ženy %
policisté	33	26
homosexuálové	34	14
bezdomovci	<b>65</b>	<b>72</b>
kriminální recidivisté	<b>73</b>	<b>79</b>
mladí podnikatelé	10	6
Romové (cikáni)	80*	72
židé	25	17
černoši	18	12**
bílí přistěhovalci	29	17
<i>* krajní postoj, charakterizovaný jako „nesnáším je“, zvolilo 64 % chlapců a 41 % dívek</i>		
<i>** na „pozitivním“ konci škály je rozdíl mnohem markantnější – sympatie černochům vyslovuje 46 % žen oproti 30 % mužů</i>		

Ve světle těchto poznatků bychom mohli očekávat, že také postoje mladých žen k příchodu cizinců do naší země budou tolerantnější, než je tomu u mladíků. Tento předpoklad se ukazuje být správným – ženy jsou ve všech sledovaných případech k potenciálním imigrantům snášenlivější. V některých položkách je rozdíl oproti mužům až desetiprocentní, kupříkladu u uzavřenosti vůči přichozím z chudších zemí mimo náš kontinent.

**Tabulka 23: Postoj k přistěhovalectví u žen a mužů**

Imigranti	Absolutní otevřenost %		Selektivní otevřenost %		Absolutní uzavřenost %	
	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy
Stejně rasy / etnika	37,1	44,5	56,1	51,5	6,4	3,6
Jiné rasy / etnika	8,2	9,2	68,5	75,8	22,3	14,5
Křesťané / ateisté	31,9	42,0	56,0	50,8	11,5	6,7
Jiné než křesťanství	17,4	23,8	63,1	63,9	18,8	11,6
Z bohatších evropských zemí	34,3	37,1	54,0	55,4	11,2	7,0
Z chudších evropských zemí	14,3	23,2	65,7	65,2	19,7	11,3
Z bohatších mimoevropských zemí	26,0	27,7	58,1	62,0	15,4	9,6
Z chudších mimoevropských zemí	11,1	17,2	64,8	68,2	23,7	14,1
Se základním vzděláním	11,5	16,9	64,1	67,1	23,9	15,6
Se středoškolským vzděláním	29,6	38,8	62,8	56,5	7,2	4,3
S vysokoškolským vzděláním	51,2	59,6	42,3	36,9	6,2	3,2

Jednoduchá radikální řešení jsou u mladých žen méně populární než u jejich protějšků: 62 % z nich soudí, že problémy takto řešit nelze. Krajiní politická hnutí mnohem častěji neznají, a pokud je znají, deklarují k nim výrazně nižší sympatie (s výjimkou ekologických hnutí, což koresponduje s předchozím odstavcem). Velké rozdíly nacházíme u krajně pravicových skupin; zatímco ženy zde vyjadřovaly podporu<sup>24</sup> pouze v jednotkách procent, 8,5 % mladých mužů se vyslovilo pozitivně o DSSS, 7,5 % sympatizuje s názory pravicových skinheads, 6 % s neonacisty atd.

Podobný obrázek nacházíme u otázky, které z hnutí je respondentovi nejsympatičtější. Pro ženy jsou nejpřijatelnější ekologičtí aktivisté – své sympatie jim vyslovilo 19 % dívek (oproti 11 % chlapců). V ochranářských organizacích – ať těch radikálnějších nebo spíše konformních – skutečně působí srovnatelné množství žen a mužů, toto téma se zdá být ženám blízké a je pro ně důležité. Neonacisticky laděné subjekty oproti tomu oslovují jen 0,8 % mladých žen – u mužů je to 2,7 %. Aktivita Dělnické strany jsou pozitivně vnímány více než 7 % mladých žen, u jejich mužských protějšků je to pak téměř 10 %.

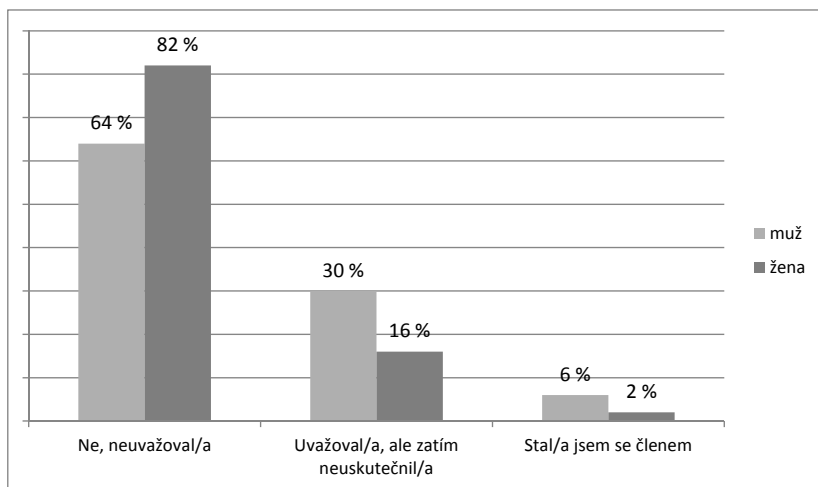
<sup>24</sup> Varianta odpovědi „Vím, o co jim jde a s některými jejich názory sympatizuji“.

**Tabulka 24: Nejsympatičtější hnutí u žen a mužů**

<b>Nejsympatičtější</b>	<b>muži %</b>	<b>ženy %</b>
Ekologičtí radikálové	10,5	18,5
Příznivci Dělnické strany sociální spravedlnosti	9,7	7,3
Anarchisté	6,0	4,8
Antifa	4,7	4,5
Squatteři	4,8	3,1
S.H.A.R.P.- protirasističtí skinheads	3,6	2,8
Pravicoví skinheads	4,1	1,6
Mladí komunisté	3,1	2,3
Neonacisté (např. Národní odpor)	2,7	0,8
Český KuKluxKlan	2,3	1,3
Autonomní nacionalisté	1,4	0,5
<b>Žádné ze jmenovaných hnutí mi není ani trochu sympatické</b>	<b>47,1</b>	<b>52,3</b>

Stát se aktivní sympatizantkou nějakého proudu je, jak ukazuje následující graf, touhou jen malého počtu dívek. Je empiricky známým faktem, že drtivá část žen, které se pohybují v podobných okrajových skupinách, jsou v nich angažovány prostřednictvím svých partnerů, tedy nikoli primárně ideologicky. Veřejné akce podobného rázu se opakovaně účastní jen 1 % dívek (chlapců čtyřikrát tolik).

**Graf 9: Uvažoval/a někdy o vstupu do nejsympatičtějšího hnutí**



O tom, že se scénou okrajových politických subjektů mají ženy mnohem slabší vazby, svědčí i fakt, že kamaráda v podobné skupině uvádí 46 % mladých mužů a pouze 32 % žen. Také „test znalostí“ o směřování jednotlivých radikálních skupin ukázal, že ženy v první řadě mnohem častěji neodpověděly (nezřídka se vyhnulo odpovědi přes 40 % respondentek). Pokud svůj úsudek sdělily, byl častěji než u chlapců nesprávný. Zkrátka se o tyto věci příliš nezajímají...

Co je poněkud neočekávané, jsou představy žen o motivaci členů diskutovaných uskupení. Zatímco 19 % mužských respondentů za tím vidí touhu vybití si agresi, ženy tak soudí jen ve 13 % případech, přitom intuitivně bychom čekali spíš obrácený poměr. A naopak: rovných 40 % dívek soudí, že příslušníci takových skupin chtějí aktivně ovlivňovat společnost; mladých mužů s tímto názorem je jen třetina vzorku. Ženy jsou ovšem častěji kritické k vlivu okrajových skupin na společnost (46 % se domnívá, že dělají problémy) a jen 3 % soudí, že jsou důležité pro chod společnosti.



## 2.8 Rozdíly v názorech na základě velikosti bydliště respondenta

Ve výzkumech veřejného mínění, a to nejenom v těch kriminologických, se mezi dalšími sociálními proměnnými projevuje i závislost na velikosti bydliště respondenta. Typicky to platí, zůstaneme-li ve vodách kriminologie, například u výzkumů strachu z kriminality<sup>25</sup>. Lze tedy vést hypotézu, že i názory mladistvých z různě velkých obcí na „politické subkultury“ se budou lišit. Proti tomu ale stojí nepopiratelný fakt stále větší unifikace vnímání reality pod vlivem komunikačních prostředků a masových médií. Proč by ve světě, kde jsou především mladí lidé neustále „online“, mělo hrát roli, v jak velké obci se nachází jejich modem? Navíc nesmíme zapomínat na to, že obyvatelé menších sídel dojíždějí na střední školu do města (okresního či krajského), a v místě bydliště tak často tráví jen malou část času. Dodejme ještě, že bydliště byla dle velikosti v tomto výzkumu definována jako vesnice, malá města do 15 tisíc obyvatel, střední města mezi 15 000 a 60 000 obyvatel a velká města nad touto hranicí<sup>26</sup>.

Již v úvodních otázkách o chybách společnosti a prostředcích k jejich nápravě se začaly projevovat některé rozdíly. Že je společnost špatná od samého základu, soudí častěji mladí z velkých měst (bezmála 21 % oproti 11 % „vesničanů“). V malých městech zase našlo nejvíce zastánců (39 %) přesvědčení o radikalismu jako nejlepšího řešení problémů. V malých obcích a městech by nejčastěji řešili problémy u volebních urn (55 % hlasů), zatímco velká města spíše prostřednictvím nenásilných nátlakových akcí – téměř třetina hlasů (vesnice 15 %, průměr 20 %).

A co názory na menšiny a imigranty - skutečně je venkov konzervativní (a možná trochu více xenofobní) a město moderní a otevřenější? Výsledky platnost této hypotézy nepotvrzují. Vesnice a malá města jsou v zásadě vždy v průměru celého vzorku, případně se k minoritám stavějí mírně pozitivněji, což platí například u černochů. Naopak střední a velká města vesměs vykazují signifikantně silnější zastoupení kategorií „jsou mi nesympatičtí“ a „nesnáším je“. Takový výsledek je pro středně velká města markantní u Asiatů (možná výsledek postupného přebírání maloobchodního prodeje z rukou domorodců právě příslušníky vietnamské komunity), a také u Židů (12 % hlasů pro „nesnášení“ oproti 9 % u celku). Velká města (v našem pojetí ta nad 60 tisíc obyvatel) se zase častěji orientují na kategorii „nesympatičnosti“. Takto jsou oznámkováni Arabové (29 % vs. 24 % celek), Židé (16,6 % vs. 12 %), nebo přistěhovalci z východní Evropy (21 % vs. 16 %). Posledně jmenovaná skupina naopak boduje u obyvatel vesnic – „docela sympatičtí“ jsou 16 % z nich, přičemž v rámci celku jen necelým 13 %. Může to být například tím, že schopnost „pořádně vzít za

<sup>25</sup> Viz např. K. Večerka a kol.: Občané o kriminalitě a prevenci. IKSP, Praha 2006.

<sup>26</sup> Podle Sčítání lidu, domů a bytů 2011 bylo v naší republice 14 měst s více než 60 tisíci obyvatel (patnácté má hraniční velikost), měst mezi patnácti a šedesáti tisíci obyvatel bylo 75.

práci“, která je ukrajinským dělníkům přisuzována, se v současnosti těší největší popularitě právě na venkově. Tato fabule by pochopitelně musela být ověřena.

Kde odlišnost nenajdeme, je postoj k Romům. S trochou cynismu řečeno - už asi negativnější příliš být nemůže; nepatrně vstřícnější (na hranici signifikance) se jeví opět venkov. Neonacisté jsou podobně „populární“ ve všech velikostech sídel, oproti tomu anarchisté mají nejmenší podporu na vesnicích – „nesnáší“ je 27 % tamních teenagerů (v rámci celého vzorku 23 %).

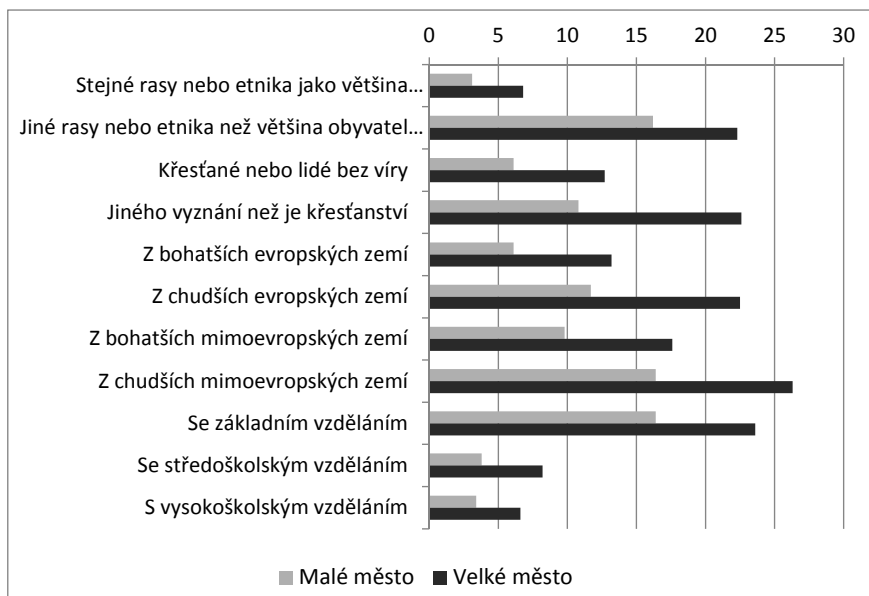
Nesmiřitelnější postoj mládeže z větších sídel k minoritám je patrný i z názorů na to, jací lidé a v jakém režimu by mohli přicházet do naší země a usadit se tu. Výrazně častěji se uchylují k odpovědi „nedovolit to nikomu“. Platí to jak o imigrantech z regionů, odlišných etnicky, nábožensky či ekonomicky, tak ale i o těch ostatních. Pro ilustraci zařazujeme graf, kde jsou porovnány názory mládeže z měst velkých a malých<sup>27</sup> (kde byly naopak postoje relativně nejvstřícnější). Vidíme zde, že v některých momentech je množství záporných odpovědí u velkých měst více než dvojnásobné než u maloměst. Snad nejmarkantnější je to u přistěhovalců jiného vyznání, ale třeba i u těch z bohatších zemí Evropy.

Nebude to ale zřejmě jakýmsi hypotetickým „větším šovinismem“ městské mládeže. Podíváme-li se totiž na výsledky položky, sledující postoj respondentů k češtví, nenalezneme zřetelný rozdíl podle místa bydliště. Dokonce je možno postřehnout vyšší zastoupení varianty „raději být příslušníkem jiného národa“ právě u dětí z velkých měst (odpovědělo tak 21 % z nich, z menších sídel pak tuto odpověď volilo 16-17 % respondentů). Vysvětlení jejich odtažitého postoje k příchodu imigrantů zkusme hledat jinde: ve velkém městě je možná snazší než na vesnici získat dojem, že lidí „už je tady dost“, že příchod dalších (byť třeba z „neproblematických“ skupin) není nikterak žádoucí.

---

<sup>27</sup> Pro takové porovnání je k dispozici solidní vzorek – respondentů z největších měst bylo cca 900, z měst do 15 tisíc obyv. jich bylo 700.

**Graf 10: Nedovolit migraci do ČR lidem:**



Rozdíl mezi větším městem a vesnicí vyplouvá na povrch také v otázce vztahu k ozbrojeným složkám. Na venkově žije větší počet mladých lidí, kteří uvažují o vstupu do armády (16 % vs. 9 % velké město, 13 % celek), ti z velkých měst ji zase mnohem obvykleji mají za nesmysl hodný zrušení (20 % vs. 9 % venkov, 12 % celek). Postoje k policii jsou méně diferencované, přesto ale desetina mladých z měst nad 60 tisíc obyvatel má policii za nástroj státního teroru, zatímco na vesnici tento názor sdílí jen 6 % jejich vrstevníků.

Kdo očekával, že nejliberálnější postoj k měkkým drogám zaujmou obyvatelé velkých měst, bude překvapen: pro úplnou legalizaci jsou (v této věkové kohortě) nejčastěji obyvatelé malých měst do 15 tisíc obyv. – je jich přes 26 % oproti 20,5 % z měst velkých a středních. Velká města – snad pro nejbohatší zkušenosti s průvodními jevy toxikománie – by nejvíce ze všech kategorií sídel potírala výrobu a prodej (cannabisových) drog; tuto variantu zvolilo více než 22 % zde žijících mladých lidí (v malých městech o deset procent méně!).

Zkoumáme-li z hlediska bydliště respondenta jeho znalost jednotlivých radikálních hnutí, nepřekvapí nás, že nejvyšší znalosti deklarují lidé z měst; kumulace podobných osob, skupinek a událostí je zde jistě nejvyšší. Ovšem platí to pouze o městech největších, již ta střední velikosti se nikterak neodlišují od průměru. Závislost na místě bydliště ale není u jednotlivých zkoumaných hnutí stejná a často ani jednoduše vysvětlitelná, uveďme několik

příkladů: antifitu neznají nejčastěji střední města, zatímco pravicové skinheady vesnice<sup>28</sup>; Dělnickou stranu a neonacisty „neznají“ nejvíce ve středních městech – zato tam více než čtvrtina tamních respondentů „něco málo slyšela“ o českém kukluxklanu... Města mezi patnácti a šedesáti tisíci obyvatel vycházejí skutečně jako málo „informačně zasažená“ radikálními proudy – potvrzuje to i fakt, že zde i existenci takového kamaráda uvádí méně lidí (35 % vs. 39 % celek).

Když měli dotázaní vybrat své nejvíce sympatické hnutí, nehrála v tom velikost jejich bydliště žádnou vystopovatelnou roli; stejná situace panuje u touhy zapojit se do činnosti některé z předložených struktur. Obavy z nich jsou také všude stejné, jedinou výjimku představují anarchisté, ze kterých má strach vyšší podíl mladých lidí z vesnic, téměř 15 %. Koresponduje to s výše uvedeným odporem k tomuto hnutí mezi populací z malých obcí. Není překvapením, že „vesničtí“ mladí lidé mají také nejmenší zkušenosti s účastí na akcích radikálů (společně s respondenty ze středních měst). To téměř třetina mladých lidí z měst do 15 tisíc tvrdí, že se sice nezúčastnili, ale možná k tomu v budoucnosti dojde. Již několikrát zmiňovaná mládež ze středních měst má zase trochu odlišný názor, pokud jde o motivaci k aktivitám v podobných hnutích – více než ostatní za tím vidí oblibu specifické hudby a navštěvování koncertů, obecně vyplňování volného času.

Jestliže jsme konstatovali, že mládež z velkých měst se přihlásila k lepším znalostem radikálů, častěji mezi nimi má přátele a její zkušenosti s pouličními akcemi jsou nejbohatší, měla by z toho plynout i vyšší faktická znalost názorových východisek těchto hnutí. Výsledky však nejsou nijak přesvědčivé. Je pravdou, že v některých položkách se skutečnosti přiblížila městská mládež více – například u neonacistů akcentovali jejich odpor k přistěhovalectví, feminismu nebo Romům. Anarchisty správněji než ostatní respondenti zařadili jako odpůrce armády, policie, státu a trestu smrti. Jak ovšem vyhodnotit zjištění, že zároveň větší podíl z nich, nežli v celém vzorku, přičítal neonacistům odpor k armádě, ke státu nebo trestu smrti? Anarchisté zas podle nich mají odmítavý postoj k ochraně přírody (soudí tak 29 % městských resp. vs. 23 % celek) nebo drogám. Jak vidno, i u (velko)městské mládeže jsou znalosti o okrajových politických hnutích takřkajíc „na vodě“. Dodejme ještě, že pokud z průměru svými poznatky vybočují mladí lidé ze středních měst, pak ve smyslu chybných úsudků; mají například za to, že ochrana přírody je 65 % anarchistů lhotejná. Je ale nutno dodat, že již v předchozích položkách upřímně deklarovali své nižší povědomí o diskutovaných skupinách.

---

<sup>28</sup> Což je zvláštní tím, že experti naopak hovoří o venkovských oblastech jako o „posledních ostrovech“ subkultury pravicových skinheadů u nás – někdy je užíván i posměšný termín „agroskins“.

## 2.9 Rozdíly v názorech na základě respondentem navštěvované školy

Jistě nesdělíme nic nového ani překvapujícího konstatováním, že se žáci různých typů středních škol vzájemně odlišují svým sociálním postavením, intelektuálními schopnostmi, životním stylem a v souvislosti s tím i názory a postoji k nejrozličnějším sociálním skutečnostem. Na tento fakt narazí každý, kdo se zabývá společenskovedními výzkumy mezi mládeží. Již v kategorii nezletilců panuje značná propast mezi frekventanty víceletých gymnázií a běžných základních škol, na dalším stupni pak především mezi gymnazisty a studenty učňovských škol. Trend je vcelku jednoznačný – studenti gymnázií vykazují větší právní povědomí a sociálně přijatelnější etické postoje. Týká se to mimo jiné i oblasti lidských práv<sup>29</sup>. Odlišnostem mezi skupinou studentů a nestudentů v rámci našeho výzkumného vzorku jsme se již věnovali ve vstupní části této studie, pojďme se proto nyní podívat na názory studentů různých typů škol.

Sledovanými typy škol byla střední odborná učiliště (SOU), integrované školy (názorově v praxi velmi podobné SOU), střední odborné školy a gymnázia (podíly studentů jednotlivých typů škol viz Tabulka 1). Před analýzou odpovědí studentů je dobře si uvědomit, že jednotlivé druhy vzdělávacích zařízení nejsou vyrovnaná z hlediska zastoupení pohlaví. Nejvíce žen studuje na gymnáziích (55 %), poté na středních odborných školách (přes 53 %). Učiliště jsou naopak doménou mužů – dochází jich tam 65 %.

Vztah k vybraným společenským skupinám je typem navštěvované školy silně determinován. Prakticky ve všech položkách (ve kterých nacházíme rozdíly – u některých skupin se hodnocení neliší) jsou učni znatelně negativněji ladění – viz tabulka 25. Nejmarkantněji to vidíme u skupiny „židé“ – negativně se k nim staví téměř třetina učňů oproti cca 13 % gymnazistů. V tomto trendu vyčnívají dvě výrazné výjimky: odpor k „politickým krajnostem“, komunistům a neonacistům, deklarují významně silněji studenti gymnázií.

Je zajímavé, že hodnocení anarchistů je nejednoznačné, protože největší odpor sice nacházíme u žáků SOU (25,5 %), ale gymnazisté zase nejsilněji obsadili variantu nesympatičnosti (36,5 %), a proto není součet těchto kategorií nijak vypovídající.

---

<sup>29</sup> Podrobně se otázkám právního a mravního vědomí mládeže věnuje např. studie K. Večerky a kolektivu „Mládež v kriminologické perspektivě“, vydaná IKSP v roce 2009.

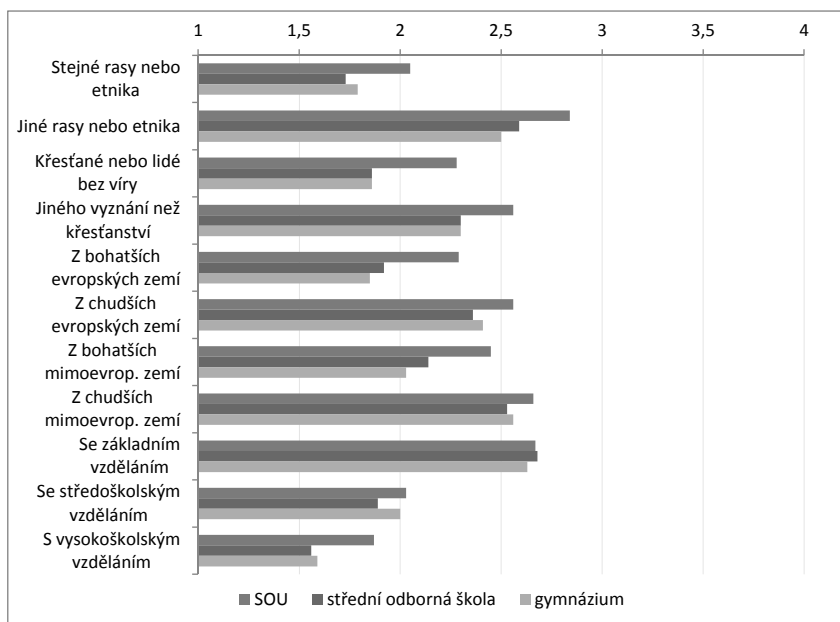
**Tabulka 25: Postoj k vybraným sociálním skupinám u učňů a gymnazistů (%)**

Negativní hodnocení (%)*	SOU	gymnázium
policisté	35,1	26,2
homosexuálové	30,5	17,5
komunisté	<b>55,0</b>	<b>68,6</b>
mladí podnikatelé	11,7	5,1
židé	<b>31,4</b>	<b>12,6</b>
Číňané a Vietnamci	37,0	20,0
Arabové	39,2	31,1
černoši	19,7	7,8
bílí přistěhovalci	27,6	18,6
neonacisté	<b>58,6</b>	<b>73,0</b>
<i>*součet kategorií 4 a 5 – „jsou mi nesympatičtí“ a „nesnáším je“</i>		

Stejně jako v předchozích kapitolách si ohledně tolerance žáků různých typů škol popíšeme jejich postoje k imigraci. Výsledný obrázek, jak bylo možno předpokládat, odpovídá postojům učňovské mládeže, zachyceným předcházející otázkou. Přistěhovaectví je pro žáky učňovských oborů značně nežádoucí záležitostí, ať už se jedná o libovolný typ potenciálních přichozích. Nejzřetelnější je tento trend vůči občanům jiného etnika či náboženství. Jedinou výjimku představuje postoj k imigrantům se základním vzděláním, kde jsou názory všech žáků vyrovnané. Vše vidíme plasticky na grafu; připomeňme, že co možná nízký průměr hodnocení se blíží nejliberálnějšímu názoru „dovolit imigraci mnoha takovým lidem“.

V této otázce se nijak výrazně neliší gymnazisté od studentů středních odborných škol – ti se dokonce jeví v některých položkách jako vstřícnější, kupříkladu u přistěhovaectví z chudších zemí. Žáci integrovaných škol (které nezmiňujeme pro jejich poměrně malé zastoupení zvláště) se názorově blíží žákům učilišť.

**Graf 11: Postoj k přistěhovalcům podle průměru na škále 1 - 4 podle typu školy**



Vlastenecké (možná lépe řečeno národovecké) pocity jsou nejbližší mladým lidem z učebních oborů, z nichž je 24 % na své češství hrdých. Mimochodem, tento postoj koreluje s předsudečnými tendencemi k etnickým minoritám, a s „chápavějším“ vztahem k neonacistům. Naopak, náležet do jiného národa by si nejčastěji přáli studenti odborných škol a gymnazisté – konkrétně každý pátý z nich.

Mezi učni také nalezneme nejvíce přívrženců radikálních řešení problémů. Zatímco v rámci celého vzorku považuje taková řešení za optimální třetina respondentů, mezi žáky SOU je to 41 %. Že zjednodušující řešení nelze aplikovat na žádnou otázku soudí 67 % gymnazistů oproti 58 % z celého výběru (a 53 % učňů). Hodnocení radikálních politických skupin však tomuto náhledu úplně neodpovídá: celá třetina studentů gymnázií se staví za názor, že tyto skupiny mohou přinést zajímavá témata (celek 28 %). Učni zase častěji mají za to, že „neprospívají ani neškodí“.

Podívejme se ještě na to, zda typ navštěvované školy determinuje povědomost o politických radikálech a především postoje k nim. Základním poznatkem je, že mládež z učňovských škol výrazně častěji volí odpověď „neznám“. Je to vysvětlitelné menším kulturně – společenským rozhledem těchto mladých lidí, který může plynout například

i z malé dotace společenskovedních předmětů v jejich výukových plánech. V tomto se jejich odpovědi většinou blíží jejich vrstevníkům, kteří žádnou střední školu nenavštěvují. Výjimky z tohoto (deklarovaného) nezájmu tvoří pravicoví skinheadi, jejich cíle „zná a s některými sympatizuje“ 7,2 % učňů (celek 4,9 %); podobně je to u imaginárního „českého Kukluxklanu“, kde jistou míru znalostí a sympatií projevuje 4,3 % učňů. Hovoříme-li o tom, že studenti integrovaných škol se vesměs názorově podobají žákům učilišť, zde nacházíme zajímavý rozdíl: 8,5 % z nich deklaruje znalost a částečnou podporu myšlenek neonacistů (v rámci celého vzorku je toto stanovisko blízké 4 % dotázaných, mezi gymnazisty jen 2 %).

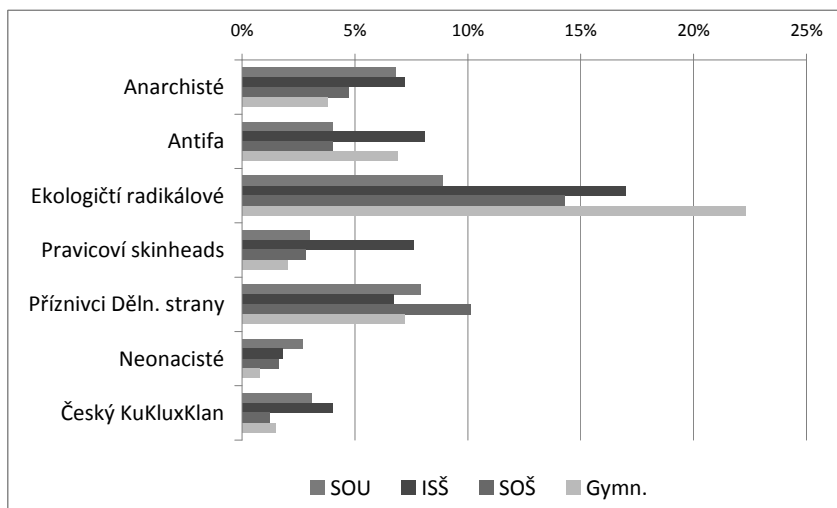
Gymnazisté, logicky, skórují v deklarovaných znalostech jednotlivých hnutí nevyšší; přesněji řečeno, nejčastěji se uchylují k odpovědi „slyšel jsem o nich něco málo“. Taková odpověď ale může znamenat i to, že si dotyčný student relativně „elitní“ školy odmítá připustit neznalost. Této spekulaci by mohl nahrávat fakt, že uvedenou odpověď volí 27 % gymnazistů i u „českého Kukluxklanu“.

Představy respondentů o anarchitech a neonacitech byly verifikovány dalším blokem otázek. Je zjevné, že ponětí gymnazistů bylo skutečně výrazně přesnější, než je tomu u žáků učilišť. Ti vykazovali větší chybovost u znalostí obou antagonistických hnutí, nelze tedy vyvozovat, že by například z jejich relativně nejstřícnějšího vztahu k neonacistům plynula lepší znalost jejich ideologie. Lze to demonstrovat např. na údaj, že skoro čtvrtina učňů (23,8 %) má za to, že přistěhovalci jsou neonacistům „jedno“. Gymnazisté měli možná poněkud přesnější představu o názorech neonacistů (může to být přítomností „antifašistického prvku“ ve výuce občanské výchovy) nežli anarchisté. Kupříkladu v otázce vztahu anarchistů k feminismu bodovali výrazně lépe žáci odborných učilišť (dlužno dodat, že speciálně v této problematice měli všichni respondenti nejslabší povědomí).

Zajímá nás ale především otázka, která z vyjmenovaných hnutí studenti různých typů škol favorizují a ze kterých naopak pocitují obavy. Jednoznačně se ukázalo, že studenti gymnázií se mnohem více než žáci učilišť bojí neonacistů – tuto odpověď zvolilo 28 % gymnazistů oproti pouhým 11 % učňů (celek pak 17 %). Podobný trend vidíme také u Dělnické mládeže, z níž pocituje obavy skoro 8 % gymnazistů a pouhých 2,6 % učňů. Zajímavé je, že zde nepanuje žádná podobnost (jako v některých jiných otázkách) mezi gymnázií a středními odbornými školami. Žáci SOU se odlišují od ostatních studentů ještě v jedné věci: nejvyšší procento z nich (46 %) tvrdí, že se neobává žádné z politických subkultur (v tom se opět podobají „nestudentům“).



**Graf 12: Obliba vybraných hnutí podle typu školy**



Studenti integrovaných škol se zde názorově liší od učňovské mládeže, proto jsou v tomto grafu samostatně zastoupeni. Jejich postoje jsou značně rozpolcené, neboť někteří z nich favorizují antifu či ekologisty, jiná část pravicové skinheads nebo rasisticky laděné postoje<sup>30</sup>. Dělnická strana bodovala nejvíce u žáků středních odborných škol (pro více než desetinu z nich je to nejoblíbenější skupina), „slabost“ pro neonacisty projevují nejvíce učni. 22 % gymnazistů by vsadilo na radikální formy ochrany přírody; nadprůměrný podíl z nich také „hlasuje“ pro antifu, což koresponduje se zvýšenou mírou obav z neonacistů. Na okraj ještě můžeme poznamenat, že vůbec největší podporu pro anarchisty pozorujeme u těch respondentů, kteří nechodí do školy ani nepracují – soudí tak bezmála každý desátý takový mladý člověk.

Vzhledem k rozdílným preferencím mezi radikály také snadno najdeme rozdíly v otázce, zda se respondent osobně angažuje. Zatímco studenti gymnázií, z velké části sympatizanti ekologických hnutí, vidí svou podporu spíš v teoretické rovině, žáci učebních oborů své angažmá uskutečňují v praxi. Z toho také plyne, že mají mnohem častěji v podobné subkultuře kamaráda - 43 % z nich ano (studentů integrovaných škol dokonce

<sup>30</sup> Znovu ale musíme zdůraznit, že integrované školy byly ve výzkumném vzorku zastoupeny jen dvěma stovkami respondentů, což představuje necelých 7 % výběrového souboru. Tato skupina je navíc značně nekonzistentní, což plyne i z velmi široké palety různě zaměřených integrovaných škol. Některé se podobají spíše učilištím s maturitou, jiné se blíží průmyslovým školám.

polovina), zatímco z gymnazistů pouhých 30 %. Gymnazisté rovněž sporadičtěji navštěvují veřejné akce radikálů, vícekrát ročně tak činí jen 1,3 % z nich oproti 4,3 % učňů.

Hlubší analýzy dat ale naznačují důležitou skutečnost: značné rozdíly v postojích gymnazistů a žáků učňovských škol padají z velké části na vrub vysokému podílu dívek mezi studenty gymnázií, který byl zmíněn v úvodu této kapitoly. Názory studentů mužského pohlaví různých typů škol jsou si mnohem bližší.

## 2.10 Rozdíly v názorech podle krajů

Vzhledem k tomu, že v rámci sociodemografických proměnných byl zaznamenán i kraj, ve kterém byla data sebrána, je možno podívat se na ně i z tohoto pohledu. Protože je však kraj velmi rozsáhlý, členitý a různorodý útvar, nelze předpokládat, že by z tohoto třídění vyvstaly nějaké významné a zobecnitelné trendy. Přesto lze v názorech na radikální politické směry pozorovat jisté rozdíly, o nichž pojednávají následující řádky.

Prvním a nejmarkantnějším poznatkem je značná odlišnost Prahy od ostatních krajů. Na tento fakt narážíme v sociálních výzkumech poměrně často, neboť hlavní město představuje demograficky, sociálně i kulturně specifický útvar. Je zajímavé, že přestože je nabídka pracovních příležitostí, sociálních kontaktů, kulturních akcí a dalšího vyžití v Praze nejširší v republice, a za vyšší životní úroveň sem stále přichází mnoho obyvatel z jiných oblastí země, spokojenost a tolerance je zde mezi mládeží ještě nižší, nežli jinde. Již úvodní otázka na spokojenost se společenskou situací odlišuje Prahu od zbytku republiky: že je společnost „od základu špatná“ soudí celých 23 % mladých Pražanů, zatímco republikový průměr této varianty je 15 % a např. v jižních Čechách je takto pesimistických pouze 7,5 % mladých lidí.

Kritický náhled na stát se v Praze projevuje i postojem k ozbrojeným složkám; armádu označilo za „nesmysl“ 31 % mladých obyvatel hlavního města (celý vzorek 12 %), policie je „nástrojem státního teroru“ pro 12 % z nich (celý vzorek 7 %). Mohlo by se zdát, že v metropoli, na české poměry relativně otevřené světu, se bude dařit liberálnímu pohledu na menšiny. Ovšem například ke gay a lesbické scéně se staví záporně (umístění 4 a 5 na škále) 32 % pražských respondentů, ačkoli v rámci republiky tento názor zastává „pouze“ 24 % dotázaných. Etnické (náboženské) menšiny často Pražané umisťují na zmíněné škále negativněji než zbytek republiky, na pozici 4<sup>31</sup> - platí to především pro Židy (26 %) Araby (31 %) nebo černochoy (17 %). Také přistěhovalců z východoevropských zemí má již Praha (a střední Čechy) „dost“ - 12 % respondentů z těchto krajů je „nesnášší“. A hovoříme-li o malé snášenlivosti pražských mladých lidí, potvrzuje se to i v otázce imigrantů. Praha je přísnější k příchodu jakékoli kategorie přistěhovalců, a to dokonce včetně lidí křesťanské víry nebo

<sup>31</sup> „4“ = „Jsou mi docela nesympatičtí“; „5“ = „Nesnáším je“.

z bohatších evropských zemí (23 % by nikoho z těchto skupin nepřipustilo k trvalému pobytu).

Nejmenší toleranci k menšinám pozorujeme především v Jihomoravském kraji, kde udělilo známku 5 na naší škále Židům 17 % respondentů (ČR 9 %), Arabům 23 % (ČR 13 %), černochům 12 % (ČR 6 %). Specifickou skupinu představují Romové, které na škále popularity ohodnotilo v rámci celé republiky 48 % mladých lidí nejhorší známkou 5. Intolerance k Romům nabývá nepřekvapivě maxima v kraji Ústeckém (61 % udělilo známku 5), dále v Olomouckém (58 %), Královéhradeckém (58 %) a Jihomoravském (57 %). Problematickou bezpečnostní situaci na Ústecku dokresluje možná i údaj, že 9 % respondentů by se chtělo stát příslušníkem Policie ČR (celý vzorek 4 %). Řešení problémů vidí v tomto regionu nejčastěji z republiky ve volbách (57 % hlasů, celek 49 %). Kdo by zde v těchto volbách byl významným hráčem, ukazuje následující tabulka, zachycující sympatie k vyjmenovaným politickým směrům v rámci krajů. Zvýrazněna jsou ta data, která se vymykají průměru na hladině významnosti 0,01.

**Tabulka 26: Nejsympatičtější hnutí podle krajů (%)**

	Praha	Středo český	Jiho český	Plzeňský	Karlo varský	Ústecký	Liberec ký	Celek ČR
Anarchisté	<b>2,2</b>	6,8	<b>9,9</b>	7,9	6,0	<b>1,5</b>	6,3	5,4
Antifa	3,4	<b>9,9</b>	4,1	4,5	2,0	3,4	3,5	4,6
Squatteři	3,6	3,4	2,9	6,2	4,0	3,4	<b>7,7</b>	4,0
Mladí komunisté	4,6	2,0	1,2	0,6	3,0	4,1	<b>0,0</b>	2,7
Ekologičtí radikálové	14,3	13,9	<b>21,6</b>	16,3	13,0	9,7	17,6	14,4
S.H.A.R.P	1,4	3,7	4,7	1,7	2,0	3,0	2,8	3,2
Pravicoví skinheads	1,7	3,4	2,3	1,7	5,0	<b>5,6</b>	2,1	2,9
Příznivci DSSS	6,3	6,5	5,8	10,1	7,0	<b>20,2</b>	6,3	8,6
Autonom. nacional.	0,2	0,0	2,3	1,1	1,0	0,7	2,1	1,0
Neonacisté	1,7	0,7	2,9	0,6	3,0	3,0	2,1	1,8
Český KuKluxKlan	1,0	1,4	0,6	2,2	1,0	<b>3,7</b>	3,5	1,8
Žádné	<b>59,7</b>	48,3	41,5	47,2	53,0	<b>41,6</b>	45,8	49,6

### Nejsympatičtější hnutí podle krajů (%) - pokračování

	Králové hrad.	Pardubický	Vysočina	Jiho mor.	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslez.	Celek ČR
Anarchisté	6,8	5,4	10,5	4,4	3,1	4,6	6,5	5,4
Antifa	4,5	3,0	4,7	8,0	5,0	4,6	1,7	4,6
Squatteři	2,3	6,6	5,2	3,9	4,3	1,8	3,5	4,0
Mladí komunisté	2,3	3,0	2,3	2,1	2,5	2,3	3,9	2,7
Ekologičtí radikálové	11,9	18,0	13,4	11,7	14,3	13,8	16,1	14,4
S.H.A.R.P	6,3	3,6	2,3	1,6	2,5	3,7	5,4	3,2
Pravicoví skinheads	3,4	1,8	1,2	4,1	3,7	0,9	3,1	2,9
Příznivci DSSS	10,8	13,2	2,3	10,1	11,2	1,8	7,4	8,6
Autonom. nacional.	2,3	1,2	2,9	1,0	0,6	0,0	0,7	1,0
Neonacisté	0,6	3,6	0,0	3,4	2,5	0,5	1,1	1,8
Český KuKluxKlan	3,4	1,8	2,3	1,6	1,9	0,5	1,7	1,8
Žádné	45,5	38,9	52,9	48,2	48,4	65,6	48,8	49,6

Vidíme zde několik již v předešlém textu zmíněných odchylek, a některé další, často ne právě jednoduše vysvětlitelné. Praha je skeptická vůči „radikalismům“ všeho druhu, v čemž si rozumí se Zlínskem, které se také vyznačuje unikátně nízkou podporou Dělnické strany. Jižní Morava se jeví trochu rozpolceně – sice zde panují relativně vysoké předsudky vůči minoritám (viz předchozí pasáž) a nezanedbatelná podpora neonacistů, zároveň zde ale (spolu se Středočeským krajem<sup>32</sup>) nejvíce boduje Antifa. Lze zde uvažovat o vlivu Brna jako lokální metropole. Mládež jižních Čech je vstřícná vůči anarchistům a ekoradikálům (že by Temelín?), Ústecko se zdá být dosti „napravo“ (zajímavé ale je, že Moravskoslezský kraj tyto charakteristiky příliš nenese, ač bývá jmenován jedním dechem se severními Čechami). A že na Vysočině zajímavě „vyskočili“ Autonomní nacionalisté? Již v minulosti byl v tomto regionu poměrně aktivní Národní odpor Vysočina, následně přetransformovaný do organizace Svobodná mládež Vysočina, a je zřejmé, že potenciál krajní pravice v tomto možná „méně nápadném“ kraji existuje.

<sup>32</sup> Popularitu hnutí Antifa zároveň nepřímo potvrzuje fakt, že ve středních Čechách panují nejvyšší obavy z neonacistů – deklaruje je 24 % respondentů, zatímco průměr za ČR činí necelých 17 %.

Postoj k radikalismu jako takovému lze částečně vyčíst i z výběru „oblíbeného hnutí“; v Praze mají radikální hnutí nejméně příznivců, a tak 69 % mladých Pražanů vnímá radikalismus jako slepou uličku řešení problémů. Přesto tito respondenti v položce „znalost jednotlivých hnutí“ nejčastěji uvádějí variantu „slyšel jsem o něm něco málo“. Možná v Praze skutečně panuje vyšší povědomí o subkulturních směrech, možná jsou prostě Pražáci jen „všeználcí“ (jak někdy zbytek republiky soudí). I v této otázce se potvrzuje podpora Dělnické strany (resp. Dělnické mládeže) na Ústecku a jižní Moravě, kde taktéž nadstandardně bodují neonacisté. Pravicoví skins mají dle této položky příznivce hlavně na Karlovarsku. Nejméně „zasazeným“ krajem je zřejmě Zlínský, kde se nejméně často mládež účastní pouličních akcí radikálů a nejméně má v těchto kruzích kamarády.

Korelací by bylo možno vysledovat ještě řadu, ale jak již bylo řečeno, často je velmi obtížné je objasnit. Z čeho například může plynout nadprůměrná popularita mladých komunistů v Praze? Proč se této skupiny naopak prokazatelně nejvíce obávají (14 % dotázaných oproti 7 % za ČR) v Libereckém kraji? Dřímá ve východních Čechách stále dědictví národního obrození, když 33 % mládeže z Pardubicka a 28 % z Hradecka deklaruje hrdost na své češství? Vážně jsou na Ústecku a Olomoucku většími příznivci legalizace cannabisových drog, nebo jde jen o statistický konstrukt? Rozhodně přinejmenším zajímavé náměty k úvahám...

## 2.11 Pokus o odhad počtu aktivních přívrženců krajní pravice a krajní levice mezi mládeží.

Pro každou preventivní politiku je především nutno znát cílovou skupinu, a to z hlediska její velikosti a hlavních charakteristik. Kolik je tedy aktivních příznivců krajních politických subjektů? Podobné odhady jsou pravidelně součástí zpráv o extremismu z dílny Ministerstva vnitra ČR, resp. Policie ČR. Pokusme se je porovnat s výsledky naší výzkumné akce. Při vědomí všech limitů takového postupu použijeme metodu extrapolace výsledků, získaných na našem vzorku na celou populaci dané věkové skupiny v ČR.

- Za neonacisticky laděnou krajní pravici zde budeme považovat ta necelá 3 % respondentů, kteří za své nejsympatičtější hnutí označili buď neonacisty (59 respondentů), nebo autonomní nacionalisty (32 respondentů)<sup>33</sup>. Z těchto sympatizantů uvedlo 11, resp. 2 respondenti, že se skutečně stali členy příslušného hnutí, což vzhledem k velikosti vzorku činí asi 0,4 %. Věková skupina 15-19 let čítala v roce 2011 v ČR přibližně 575 tisíc osob<sup>34</sup>; uvedený podíl tedy představuje 2300 osob. Přijmeme-li

<sup>33</sup> Sympatizanti DSSS „Kukluxklanu“ a pravicových skinheads sice zřejmě patří též ke krajní pravici, jejich postoje jsou ale častěji nacionalisticko – anticikánské než přímo neonacistické.

<sup>34</sup> Sčítání lidu, domů a bytů 2011.

hypotézu, že v následující pětileté věkové kohortě (20-24 let) je podíl členů neonacistických subjektů srovnatelný, dojdeme při počtu 674 tisíc osob tohoto věku k výsledku cca 2700 členů uvedených organizací. Tímto postupem tedy **na území ČR mezi mladými lidmi ve věku 15 – 24 let nalezneme přibližně 5000 aktivních členů / podporovatelů neonacisticky laděných subjektů**. To koresponduje s údaji Policie ČR<sup>35</sup>, podle jejichž odhadů je takovýto počet aktivních přívrženců v celé populaci. Ve věkových skupinách nad 25 let již ale dle expertů nacházíme kvantitativně nevýznamné množství osob (byť mohou hrát v rámci neonacistického prostředí významnou úlohu).

- **Krajní levici** pro účely této úvahy reprezentují ti mladí lidé, kteří za svá favoritní hnutí prohlašují buď anarchisty (180 respondentů), nebo Antifu (152 respondentů). Tyto počty jsou sice vyšší, než v případě ultrapravice (viz předchozí odstavec), zato ale mnohem menší podíl sympatizantů uvádí skutečné „členství“. Za aktivní anarchisty se tak nepřímou prohlásilo 10 respondentů, za příslušníky Antifašistické akce pak 7 dotázaných. Těchto 17 osob představuje asi 0,5 % vzorku, což při užití výše uvedeného postupu znamená asi 2900 aktivistů mezi 15-19letými a 3300 mezi mládeží 20-24 let. **Celkem tak můžeme hovořit o zhruba 6200 aktivních členů / podporovatelů militantní levice mezi mladými lidmi ve věku 15 – 24 let.**

Nelze však zapomínat, že uvedené odhady jsou, a to zejména u krajní pravice, pouze pověstným vrcholkem ledovce. Pro preventivní postupy, které budou nastíněny v následující kapitole, je nutno počítat s podstatně odlišnými čísly. Zopakujeme: 31 % dotázaných má za to, že je u nás příliš mnoho přistěhovalců a lidí jiné barvy, téměř polovina „nesnáší“ Romy, více než pětina se negativně vymezuje k Židům, podobně velká je skupina zapřísáhlých odpůrců příchodu jakéhokoli etnicko odlišného migranta... Zde už hovoříme o spíše stovkách než desítkách tisíc lidí s větším či menším předsudkem, a to pouze mezi mládeží ve středoškolském věku. Pro představu zkusme sečíst, podobně jako v předchozí pasáži, počty sympatizantů Dělnické strany (sociální spravedlnosti), „imaginárního Kukluxklanu“ a pravicových skinheads. Dostaneme se zhruba k 13 % mladých lidí, adorujících zmíněné subjekty; to představuje **mezi skupinou 15-19letých 75 tisíc lidí**, spolu s mladými dospělými do 24 let už docházíme k cifře přibližně 162 tisíc osob.

### **Sociologické vymezení „typického sympatizanta“**

Čím se tito nespokojenci vyznačují? Na základě našich výsledků lze potvrdit závěry výzkumu, provedeného na celé populaci starší 15 let pro MV společnosti STEM<sup>36</sup>. Ten tvrdí, za použití jiné baterie otázek, že **aktivních podporovatelů ultrapravice** je u nás asi 6 %; nejčastěji jde o nezaměstnané muže, nespokojené s fungováním společnosti, frustrované z nedostatku společenského řádu a pevné vlády, akcentující romskou problematiku.

<sup>35</sup> Zpráva o extremismu na území České republiky v roce 2012, str. 6.

<sup>36</sup> STEM 2010a.

Mezi mládeží středoškolského věku je podle našich dat typickým sympatizantem krajní (nacionalistické) pravice muž, navštěvující učňovskou (případně integrovanou) školu (byť závislost na typu školy není tak silná, jak bylo obvyklé uvádět v dřívějších letech), obývajícím malé město do 15 tisíc obyvatel. Nehraje přitom roli, zda nějakou školu navštěvuje, nebo na školní docházku rezignoval. Je silně protiromsky orientován (více než tři čtvrtiny příznivců krajní pravice uvádějí, že „nesnáší“ Romy), stejně tak má krajně negativní názor na veškeré etnické a národnostní menšiny a je odpůrcem přistěhovalectví. Radikalismus je pro polovinu z nich „nejlepší cesta pro řešení problémů“. Nejpravděpodobněji bude bydlet v Ústeckém kraji, naopak spíše nikoli na Zlínsku nebo Vysočině. Pro představu měřítka tohoto problému: každý pátý (!) respondent z Ústecka věnoval své sympatie některému z krajně pravicových subjektů.

Ovšem pozor: lze najít některé rozdíly mezi mladými lidmi, prohlašujícími se za příznivce Dělnické strany, skinheads nebo „kukluxklanu“, a těmi, kteří se hlásí k neonacismu jako k „oblíbené doktríně“<sup>37</sup>.

- Prvně jmenovaná skupina je (jak již jsme uvedli) zaměřena v první řadě protiromsky a protiimigračně, zhruba 17 % jsou nepokrytí antisemité, 28 % soudí, že násilná řešení problémů jsou nutná. Na druhé straně například názory na policii jsou v rámci průměru, odpor k homosexualitě je sice silnější než průměr, ale ne příliš výrazně. Bude to způsobeno také tím, že 37 % této skupiny tvoří dívky.
- Příznivce neonacistických skupin není možno zařadit podle místa bydliště ani typu školy, ženy představují jen 23 %. 30 % z těchto mladých lidí sice navštěvuje učební obor, ovšem 13 % tvoří gymnazisté. Krajně antisemitské postoje zaujímá bezmála čtvrtina z nich<sup>38</sup>, ještě vyšší podíl „nesnáší“ homosexuály. Co tuto skupinu nejvýrazněji odlišuje od „běžných xenofobů“ je míra odporu k policii – pro pětinu z nich tato představuje pouze nástroj státního teroru (v rámci celého vzorku tento názor zaujímá 7 %), čtvrtina ji – podle jiné otázky – „nesnáší“ (tedy stejný podíl jako Židy a homosexuály). Velikost této až militantně se vymezující podskupiny se kryje s počtem teenagerů, prohlašujících se za aktivní členy nějaké ultrapravicové skupiny – viz předchozí pasáž. Zároveň zde můžeme pozorovat určité rysy provokace – např. 4 % uvedla, že kriminální recidivisté jsou jim „docela sympatičtí“. Nebo je považují za oběti nemilovaného Systému? Z hlediska teritoriálního je jejich zastoupení v severních Čechách jen mírně zvýšené, z toho lze vyvodit, že protiromská agenda není v tomto případě určující; vyšší zastoupení tohoto typu názorů nacházíme v jižních Čechách a na jižní Moravě.

---

<sup>37</sup> Jsou to ti, kdo označili neonacisty nebo autonomní nacionalisty jako nejsympatičtější hnutí.

<sup>38</sup> Hodnocení 4 a 5 na použité škále zvolilo pro popsání svého vztahu k Židům 45 % takto orientovaných respondentů.

Dá se nějakým podobným způsobem vymezit i „typický“ levicový radikál? Je to, bez obalu řečeno, znatelně obtížnější. Za příznivce anarchismu či antifašismu se pravděpodobně prohlašuje mnohem vágněji vymezená množina mladých lidí. Je pravdou, že některé znaky levicových subkultur naplňují: mají například pozitivnější vztah k některým minoritám, jako jsou homosexuálové, Židé, černoši. V jiných případech však odlišnosti od základního vzorku nejsou signifikantní, ať už se jedná o oblibu Arabů, bezdomovců nebo přistěhovalců z východní Evropy; hodnocení Romů je jen skutečně zanedbatelně pozitivnější... Od celku se příliš neliší ani jejich názory na armádu, což je skutečně zarážející; za „nástroj státního teroru“ prohlašuje policii desetina těchto „radikálů“, což je jen mírné zvýšení oproti ostatním respondentům a rozhodně to nesnese srovnání se sympatizanty krajní pravice. Ani vstřícnost k migrantům neodpovídá levicově autonomním poučkám – kupříkladu 13 % těchto „sympatizantů anarchismu“ by za žádných okolností neumožnilo usadit se v naší zemi lidem jiné etnické skupiny; ani ostatní typy potenciálních přistěhovalců nejsou v průměru hodnoceny významně lépe, než je tomu u zbytku vzorku. Lze říci, že se zde zpětně potvrzuje poznatek o poměrně vágních znalostech principů, ze kterých anarchismus vychází (viz kapitola 2.6.)

Z hlediska školy je mezi sympatizanty méně studentů odborných škol, ale rozhodně neplatí, že by šlo o nějakou gymnaziální záležitost – podíl gymnazistů je zde vyšší, ale na hranici signifikance. Co je skutečně podstatný rozdíl, je množství příznivců legalizace marihuany, za kterou se staví 35 % příznivců anarchismu. Že by se v praxi definovala antifašisticky laděná mládež především na této problematice?

## 2.12 Shrnutí poznatků

### Reflexe situace ve společnosti

- Necelá polovina mladých lidí (46 %) zastává názor, že se v dnešní společnosti nachází dostatečné množství věcí, které by bylo potřeba změnit. Respondenti, kteří nestudují a ani nepracují, pak častěji volí variantu, že se jim spousta věcí nelíbí a štvě je (50 %). Mladí lidé, kteří nestudují, také často volí variantu, že dnešní společnost je zcela špatná a je jí potřeba od základu předělat (20 %). Porovnání s r. 1995: zatímco tehdy byly tři čtvrtiny mladých se společenskou situací s výhradami spokojeny, v současnosti je těchto „spokojených“ jen zhruba polovina. Každý sedmý respondent (15 %) se pak vyslovil pro nutnost základní restrukturalizace společnosti (v roce 1995 pouze 3,5 %).
- Tři pětiny respondentů (60 %) řadí mezi největší vady dnešní společnosti špatné politiky, kteří myslí jen na svůj prospěch. Necelá polovina mladých (45 %) také nabyla dojmu, že je všude plno úplatků a špinavých peněz. Za třetí největší vadu naší společnosti pak respondenti považují nespravedlnost (36 %). V původním výzkumu byla



nejvíce akcentována problematika ekologie (tu v současnosti mnohem více akcentují dívky) a kriminality.

### Způsoby řešení

- Jako vhodnou strategii k nápravě pocíťovaných nedostatků ve fungování společnosti by mladí lidé nejčastěji volili systémově - konformní cestu, tedy volbu takových politických stran, které přinesou změnu k lepšímu (49 %). K nenásilným nátlakovým akcím by přistoupilo 20 % mladých, zatímco k násilným aktivitám 17 %. Nenásilné nátlakové akce by častěji upřednostňovali obyvatelé velkých měst (31 %) a studenti gymnázií (29 %). K násilí by častěji přistoupili muži (23 %) než ženy (10 %) a ti, co nechodí do školy ani nepracují (23 %).

### Vnímání armády, policie a problematiky měkkých drog

- Zhruba tři pětiny mladých (59 %) si sice armády váží, ale sloužit v ní nemají zájem.
- O něco horší mají mladí lidé postoj vůči policii. Nejčastěji uvádějí, že policie je sice v každé společnosti potřebná, ale je lepší s ní nic nemít (38 %). Velice rozšířeným názorem na policii je také to, že často zneužívá svou sílu (36 %).
- Přestože mladí lidé nevnímají měkké drogy (marihuana, hašiš) jako nebezpečné, nepovolili by jejich legální prodej (39 %). Pro jejich úplnou legalizaci je 22 % z nich (v malých městech je podíl nejvyšší, 26%). Stejný podíl lidí (22 %) by však tvrdě trestal jak prodejce marihuany, tak i její uživatele.

### Vnímání menšin, imigrantů a vlastní nacionality

- Mladí lidé mají ze sledovaných skupin nejbližší vztah k úspěšným podnikatelům ( $M = 2,38$ )<sup>39</sup>, řadovým občanům ( $M = 2,49$ ) a černochoům ( $M = 2,72$ ). S největším odstupem naopak vnímají kriminální recidivisty ( $M = 4,18$ ), Romy ( $M = 4,17$ ) a bezdomovce ( $M = 3,92$ ). Kategorii „nesnáším je“ respondenti nejčastěji volili u skupiny Romů, konkrétně necelá polovina mladých lidí (48 %) otevřeně přiznala, že Romy nesnáší. Z hlediska regionálního je tento radikální postoj nejvíce rozšířen v krajích Ústeckém, Olomouckém, Královéhradeckém a Jihomoravském. Obecně negativní vztah k Romům má pak 76 % teenagerů. Mladé ženy jsou tolerantnější ve všech sledovaných skupinách, s výjimkou bezdomovců a recidivistů. Výrazně zápornější postoje k etnickým minoritám zaujímají uční.

---

<sup>39</sup> Blízkost vztahu se měřila na škále 1 až 5, kdy 1 - mám je rád a 5 - nesnáším je.

- Míru otevřenosti mladých Čechů vůči cizincům se zájmem imigrovat do ČR nejvíce ovlivňuje dosažené vzdělání a etnicita zájemců o vízum. Mladí lidé by nejraději jako pracující imigranty trvale žijící v ČR uvítali cizince s vysokoškolským (M = 1,67)<sup>40</sup> anebo středoškolským vzděláním (M = 1,96) a osoby stejné rasy nebo etnika (jako většina obyvatel ČR, M = 1,84). Nejméně vítání jsou v tomto směru naopak osoby se základním vzděláním (M = 2,65), osoby jiné rasy anebo etnické příslušnosti (M = 2,67) a lidé přicházející z chudších mimoevropských zemí (M = 2,59). Opět pak platí, že vstřícnější postoje zaujímají ženy a studenti gymnázií. Nejméně vstřícná je naopak pražská mládež.
- Mládež nejčastěji (30 %) vůbec nepřemýšlí o tom, co pro ni znamená „být Čechem“. O něco méně respondentů uvádí, že jsou docela rádi, že jsou Češi a neměnili by to (28 %). Na svou příslušnost k českému národu jsou častěji hrdí muži (24 %), studenti středních odborných učilišť (24 %), mladí lidé žijící ve městech do 15 tisíc obyvatel (23 %) a obyvatelé východních Čech. Podíl těch, kteří by raději patřili k jinému národu, se oproti roku 1995 podstatně zvýšil – ze 7 % na 18 %.

#### Radikální skupiny a jejich vnímání

- Většina mladých lidí (58 %) zastává názor, že radikalismus nemůže přispět k řešení problémů naší společnosti. Radikalismus naopak vnímá jako nejlepší cestu k řešení problémů společnosti 34 % dotázaných. Jsou to častěji studenti SOU (41 %), obyvatelé měst do 15 tisíc obyvatel (39 %) a muži (36 %).
- Ze sledovaných radikálních skupin jsou mezi mladými nejznámější anarchisté (M = 2,82)<sup>41</sup>, neonacisté (M = 2,56) a Dělnická strana sociální spravedlnosti (M = 2,5). Mladí lidé nejčastěji deklarují své sympatizantství s posledním jmenovaným hnutím, tedy s DSSS. S Dělnickou stranou sociální spravedlnosti sympatizuje 6 % respondentů, jedná se častěji o muže (9 %) a studenty SOU (7 %). Mladí lidé nejméně často sympatizují s Autonomními nacionalisty (M = 1,89), Českým KuKluxKlanem (M = 1,96) a s Mladými komunisty (M = 2,1)
- Tři pětiny mladých lidí (62 %) pocítují obavy z některého z dotazovaných hnutí. Obavy nejčastěji směřují k neonacistům (17 %) a anarchistům (11 %).
- Naopak alespoň drobné sympatie k jakémukoliv ze jmenovaných hnutí deklaruje 50 % dotázaných. Nejsympatičtější skupinou jsou pak ekologičtí radikálové (14 % celkem –

<sup>40</sup> Míra otevřenosti mladých Čechů se měřila na škále 1 až 5, kdy 1 - *dovolit mnoha lidem, aby sem přicházeli a žili tady* a 5 - *nedovolit to nikomu*.

<sup>41</sup> Znalost a sympatizantství se měřilo na škále 1 až 5, kdy 1 - *neznám* a 5 - *vim, o co jim jde a s některými jejich názory sympatizuji*.

u dívek 19 %, u chlapců 11 %), DSSS (9 %) a anarchisté (5 %). Ženy častěji uvádějí, že hnutí neznají, také podpora pravicových skupin u žen je významně nižší.

- Každý dvanáctý teenager sympatizuje s Dělnickou stranou (sociální spravedlnosti); na Ústecku je to ovšem každý pátý dotázaný. Při sečtení se sympatizanty pravicových skinheads, otevřených neonacistů a „imaginárního“ Ku-Klux-Klanu dospějeme k 16% podpoře ultrapravice. Zhruba stejné zázemí příznivců (17%) má i opačný tábor – tedy anarchisticko / antifašistické skupiny (včetně protirasistických skinheads).
- Mladí lidé vnímají radikální skupiny nejčastěji jako ty, kdo někdy dělají problém (41 %). Často se nicméně objevuje i názor, že tyto skupiny mohou přinést zajímavé pohledy na určitá témata (28 %).
- Neonacisté, podle respondentů, nejvíce podporují anebo přinejmenším tolerují myšlenku vlastenectví<sup>42</sup>, trestu smrti a instituci armády. Naopak odmítají Romy, přistěhovalce a policii. Anarchisté, podle mínění mladých lidí, nejčastěji podporují drogy, ochranu přírody a vlastenectví. Toto hnutí naopak nejvíce odmítá policii, stát a armádu. Je ale třeba zdůraznit, že vědomosti o myšlenkových východiscích těchto antagonistických směrů nejsou příliš pevné: názory neonacistů jsou (pravděpodobně díky mediálnímu zájmu) relativně lépe známé, u anarchistů má řada respondentů zásadní nejasnosti. Týká se to témat jako feminismus, přistěhovalectví nebo ekologie.

### Radikální skupiny - aktivní podpora

- Téměř tři čtvrtiny mladých lidí (72 %) nikdy neuvažovaly o tom, stát se členem hnutí, s nímž alespoň mírně sympatizují. O členství v takovém hnutí naopak častěji uvažují mladí lidé, kteří nestudují a ani nepracují (34 %). Členství v některém ze zmíněných hnutí přiznávají 4 % dotázaných. Nejčastěji se jedná o studenty SOU (8 %), muže (6 %) a osoby ve věku 18-ti let (6 %).
- Relativně nejčastěji deklarují vstup do sympatického hnutí příznivci neonacismu a pravicových skinheads; nejméně často naopak ekologicky orientovaní respondenti.
- O tom, že některý z přátel je členem radikální skupiny, ví 39 % dotázaných. Členy radikálních skupin mají za kamarády nejčastěji studenti středních integrovaných škol (51 %), muži (45 %) a mladí lidé bydlící se skupinou přátel (56 %) anebo v domácnosti s jedním vlastním a jedním nevlastním rodičem (44 %).
- Nadpoloviční většina mladých (54 %) se nikdy nezúčastnila (a ani to neplánuje) veřejné akce pořádané některým z okrajových politických hnutí. O účasti na takové akci uvažuje

<sup>42</sup> Představa o postojích radikálních hnutí se měřila na škále 1 až 3, kdy 1 - *tolerují nebo podporují*, 2 - *je jim to jedno* a 3 - *odmítají*.

28 % mladých. O ojedinělé anebo opakované zkušenosti s účastí na veřejné akci radikálních skupin vypovídá 15 % resp. 3 % dotázaných. Jsou to častěji lidé žijící ve velkém městě (19 %) a muži (17 % oproti 4 % žen).

- Podle respondentů se lidé účastní demonstrací, pochodů a blokad organizovaných ze strany okrajových politických hnutí především kvůli zájmu aktivně ovlivňovat společenské dění (37 %), potřebě se poprat, vybit si agresivitu (16 %) a protože mají zájem změnit společenský řád (14 %); motivací je rovněž snaha chtít někam patřit (14 %).

### Co říci zcela na závěr?

Výsledky naznačují radikalizaci mladých lidí oproti devadesátým létům. Masivně narostl počet lidí – jde přesně o třetinu vzorku – soudících, že radikální řešení jsou nejlepší možná (v roce 1995 zastávalo tento názor pouhých 11 % lidí). Stoupá počet těch, kteří považují společenskou situaci za negativní a hodnou zásadní změny. Důvodem je především hrabivost politiků a sociální nerovnost. Mládež není příliš tolerantní k etnickým ani jiným minoritám, především ale dominuje negativní postoj k Romům. Podobně záporný je postoj k přistěhovalcům, kdy ochotu k toleranci najdeme jen v případě vysokoškolsky vzdělaných osob stejného etnického profilu jako majorita v ČR.

Přibližně polovina středoškoláků se okázale nezajímá o okrajová politická hnutí (či subkultury). Oproti tomu asi třetina teenagerů má tendenci směřovat k radikálnějšími politickým postojům, stejným dílem ke krajně pravicovým i anarcho – autonomním; tyto lidé se stýkají s podobně zaměřenými vrstevníky. Zde lze vyzorovat mírné rozdíly podle typu školy, kdy k ultrapravicí více tíhnou studenti učebních oborů a praktických škol. Tyto rozdíly ale nejsou tak markantní jako v devadesátých letech, zvláště xenofobní tendence prostupují celou věkovou strukturou dospívajících, bez zásadního ovlivnění typem školy (nebo jejím nenavštěvováním) nebo velikostí bydliště. Jistý vliv na názory má region, ze kterého mládež pochází – především oblasti s větším zastoupením romské populace více tíhnou k podpoře intolerantních politických subjektů.

Angažovanost v radikálních skupinách již není chápána jako vnějšková, ryze subkulturní záležitost, ale je v ní viděna skutečná snaha se politicky angažovat. Několik procent respondentů je skutečně agilních, aktivně se účastnících kontroverzních politických akcí. Spolu se zhruba třetinou jejich vrstevníků, nespokojených a intolerantních, mohou v případě ekonomicko – sociálního kolapsu představovat základnu čerstvých sil pro extrémní politická hnutí.

# III. EXPERTNÍ ŠETŘENÍ MEZI SPECIALISTY POLICIE ČR

## 3.1 Úvodem k metodě

Expertní metoda patří v kriminologii k poměrně často používaným. V tomto oboru narážíme často na obtížnou dostupnost dat jiného než čistě statistického rázu (jejichž validita se potýká s řadou obecně známých problémů). Platí to především pro kvantitativně méně zastoupené typy trestné činnosti, které však mají vysokou nebezpečnost pro fungování demokratické společnosti jako takové – typickým příkladem může být oblast organizovaného zločinu, terorismu apod. Právě zde jsou některé údaje buď nedostupné, nebo k nim má přístup pouze omezený okruh osob, a pro poznání reálných problémů mohou plnit nezastupitelnou roli názory a zkušenosti odborníků z terénu (policistů či justičních pracovníků).

Metoda expertizy je založena na řízené diskusi renomovaných odborníků. Tato diskuse může probíhat i písemně, kdy experti odpovídají na otázky v dotazníku (tzv. brainwriting). Na rozdíl od demoskopických výzkumů nehledáme reprezentativní výběrový soubor, ale skupinu odborníků na danou, úzce vymezenou oblast – v našem případě tedy nikoli policistů jako takových, ale specialistů vyškolených pro vyšetřování trestné činnosti s extremistickým podtextem.

Vycházeli jsme přitom z předpokladu, že „významní specialisté jsou schopni analyzovat hlavní problémy svého oboru, uvést argumenty pro a proti, formulovat návrhy na řešení a vyslovit předpovědi... Hlavním účelem je vyslovit nebo napsat nápady, návrhy na řešení, argumenty. Není nutné, aby experti došli ke shodě. Výsledkem expertizy může být jak to, na čem se všichni shodli, tak rozličná škála názorů. Při aplikaci musíme mít stále na paměti, že v rámci expertíz se pohybujeme na úrovni odhadů, tj. pouze pravděpodobných modelů kriminální scény a možných společenských vlivů... Výsledné názory expertů mohou být více nebo méně shodné se skutečností. Výzkumník si musí však být stále vědom toho, že – byť by se shodli odborníci na něčem zcela jednoznačně – nemusí to znamenat, že tomu tak skutečně je. Výsledky expertních šetření nemůžeme zásadně prezentovat jako odraz skutečného stavu, ale pouze jako názor přesně definované skupiny odborníků na tento stav.“<sup>43</sup>

Z výše uvedených důvodů, a při vědomí limitů metody, jsme se rozhodli jako doplňkovou sondu (vedle průzkumu názorů české mládeže, popsaného v předchozích

---

<sup>43</sup> Cejp 2011, str. 101.

kapitolách) zařadit i náhled do práce policejních expertů na poli extremismu. Díky kolegiální součinnosti pracovníků ÚOOZ Policie ČR se nám podařilo shromáždit velice silný vzorek<sup>44</sup> 67 specialistů, kteří se profesně zabývají právě vyšetřováním trestné činnosti, související s extremistickými postoji. Vzhledem k pracovní vytíženosti respondentů jsme zvolili poměrně krátký dotazník s uzavřenými položkami, což nám zajistilo zmíněný vysoký počet navrácených archů. U některých otázek byla samozřejmě možnost vyjádřit se ke konkrétnímu problému obšírněji volnou formou<sup>45</sup>, na konci dotazníku pak měli experti příležitost ventilovat své další postřehy a názory. Experti byli dotazováni na sevřený okruh otázek, přímo souvisejících s jejich činností v terénu. Nebylo snahou „přimět je“ k širším obecným spekulacím o příčinách nebo společenských souvislostech extremistické trestné činnosti, na druhé straně jsme se nesnažili získat informace o konkrétních kauzách.

### Výzkumný vzorek

U expertního souboru nemá v zásadě smysl třídění podle běžných socio - demografických ukazatelů – nejen pro malý rozsah souboru, ale především proto, že právě a pouze “odbornost“ je kritériem zařazení respondenta do výzkumného souboru. Jedinou charakteristikou, kterou má dle našeho názoru smysl sledovat, je délka expertní praxe; proto v některých případech upozorníme na situaci, kdy se názory specialistů s delší či kratší praxí (konkrétně na úseku extremismu, nikoli ve služebním poměru u Policie ČR) liší. Rozdělení expertů dle délky praxe ukazuje následující tabulka:

**Tabulka 27: Délka praxe**

	<b>Abs. čet.</b>	<b>Relat. čet. %</b>
Méně než 3 roky	19	28
3 – 6 let	22	33
6 – 9 let	12	18
Více než 9 let	14	21

<sup>44</sup> Běžně se uvádí, že postačující je panel 20 – 25 expertů.

<sup>45</sup> Tyto odpovědi jsou v textu odlišeny kurzívou.

## 3.2 Aktivita a nebezpečnost extrémní pravice a levice

Především v české politologii se v posledních letech vede debata o tom, zda vůbec používat pojem „extremismus“ v odborné debatě. Valná většina akademické obce se přiklání k názoru, že nikoli; termín je považován za definičně neukotvený, mediálně zprofanovaný, labelizační a celkově vyprázdněný<sup>46</sup>. Pravdou však je, že se stále objevuje v dokumentech státních orgánů, jako je MV ČR, BIS, Nejvyšší státní zastupitelství a další. Rovněž policie používá pojem extremismu pro označení specializace některých svých složek (užívané jsou zkratky PEX / LEX pro pravicový, resp. levicový extremismus). V úvodu dotazníku jsme se tedy dotázali, jaké terminologii dávají policejní specialisté přednost. Ukazuje se, že zaužívanost pojmů pravicový a levicový extremismus je značná – devět z deseti oslovených ho používá, jen desetina dává přednost termínům „krajní pravice“ – „krajní levice“.

Ať tedy označujeme předmět našeho zkoumání tak či onak, zajímavou otázkou je, který z antagonistických krajních politických postojů považují experti za nebezpečnější.

**Tabulka 28: V současné době je nebezpečnější extremismus**

	Abs. čet.	Relat. čet. %
pravicový	26	39
levicový	13	19
oba stejně	28	42

Jak vidíme, přibližně stejný – čtyřicetiprocentní - podíl oslovených považuje za aktuálně více rizikový buď extremismus pravicový, nebo se domnívá, že stejné nebezpečí mohou skrývat oba tábory. Jen pětina dotázaných vidí vyšší rizika u krajní levice. Za povšimnutí stojí (byť žádná statistická konstrukce samozřejmě nelze na takto velkém vzorku stavět), že nebezpečnost levice zdůrazňují poněkud častěji experti s nejkratší praxí do 3 let (tedy „čerstvá krev“).

<sup>46</sup> Debata o nahrazení pojmu „extremismus“ pojmem „zločiny z nenávisťi“, případně „zločiny s předsudečnou motivací“ se teprve rozebíhá – viz např. Mareš, M.: Problematika Hate Crime. Zahraniční zkušenosti a možnost aplikace tohoto přístupu v ČR s důrazem na trestné činy z nenávisťi proti cizincům. Nepublikovaná analýza pro MV ČR, Brno 2011. Dostupné na <http://www.mvcr.cz/clanek/bezpecnost-a-prevence-bezpecnostni-hrozby>.

Takzvaný „boj proti extremismu“ je zřetelně definovaným zájmem české bezpečnostní politiky. V tom se situace u nás neliší od jiných zemí – terorismus, včetně tzv. „vnitřního terorismu“ (což je termín užívaný především v USA pro militantní antisystémové skupiny uvnitř státu), je především v posledních letech předmětem intenzivního zájmu policejních i zpravodajských složek. Nic na tom nemění fakt, že jsou bezpečnostní složky, potažmo stát jako takový, na to konto obviňovány politickými radikály z „boje proti ideozločinu“ a „potlačování názorové svobody“. Řada faktů hovoří o tom, že uvnitř okrajových politických proudů (mohli bychom možná sjistou nadsázkou hovořit o „politických sektách“) se nacházejí skupiny a jednotlivci, schopní přejít od militantní rétoriky ke skutečné agresi<sup>47</sup>.

Pozornost se přitom upírá téměř výhradně na ultrapravicové skupiny, obvykle označované jako neonacistické. Německo vytvořilo centrální pracoviště pro boj proti pravicovému extremismu, které (dle informací médií) provozuje od poloviny roku 2012 databázi pravicových radikálů se sklony k násilí a jejich příznivců, bez rozdílu státní příslušnosti (tedy jakousi obdobu databází islámských radikálů, které začaly vznikat po 11. září 2001). Nabízí se proto logicky otázka, zda v této kampani proti pravicovému extremismu stát nezapomíná na militanty z druhé strany spektra. Vždyť, podíváme-li se znovu na odpovědi v tabulce č. 27, krajní pravici považuje za nebezpečnější méně než polovina oslovených policistů. Co tedy titíž soudí o směřování „protiextremistické politiky“ českého státu?

**Tabulka 29: Protiextremistická politika České republiky se snaží**

	<b>Abs. čet.</b>	<b>Relat. čet. %</b>
více potlačovat pravicový extremismus	45	67
více potlačovat levicový extremismus	2	3
vystupovat proti pravicovému i levicovému extremismu vyrovnaně	20	30

Dvě třetiny expertů se shodují na tom, že stát se primárně soustředí na řešení aktivit ultrapravice. Otázkou zůstává, zda je tento trend reálně podložen nárůstem aktivit krajně pravicových militantních hnutí (a současně útlumem činnosti krajní levice), nebo zda jde do jisté míry o politické zadání, které nemusí nutně odrážet faktickou situaci v terénu. To jsme se pokusili objasnit následující baterií otázek.

<sup>47</sup> U nás stačí vzpomenout silně medializovaný případ „vítkovských Zhářů“, v SRN sériové vraždy tureckých přistěhovalců, spáchané neonacistickou skupinou Národněsocialistické podzemí.



**Tabulka 30: Jaký je trend v posledních třech letech u následujících směrů (%)**

	nárůst aktivity	stagnace	pokles aktivity
Otevřeně neonacistická uskupení	9	60	31
Krajně nacionalistická uskupení	48	45	7
Anarcho - autonomní uskupení	36	51	13
Komunisticko - marxistická uskupení	26	59	15

Nejvýraznější útlum aktivit zaznamenaly dle našich respondentů neonacisticky laděné subjekty. Nepochybně za tím musíme spatřovat právě soustředěnou pozornost bezpečnostních složek, které v uplynulém období realizovaly řadu akcí proti této subkultuře, včetně vazebních stíhání některých vůdčích protagonistů. Není však náhodou, že se - dle názoru poloviny oslovených policistů - zároveň zintenzivňuje činnost krajně nacionalistických uskupení, kam lze počítat také dosti agilní Dělnickou stranu sociální spravedlnosti. Právě ve strukturách této partaje<sup>48</sup> našla zázemí řada sympatizantů extrémní pravice, včetně např. příznivců Národního odporu.

Více než třetina hlasů hovoří o probuzené aktivitě anarchistických a podobně laděných subjektů. V prvních letech po roce 2000 došlo na této scéně ke značnému útlumu činností, především masových pouličních vystoupení, street parties, v podstatě zanikly aktivity squattingu. Uvnitř scény poté došlo zejména k posílení Antifa agendy<sup>49</sup>, včetně násilných konfrontací příslušníků ultrapravicové scény a „kybernetický boj“ proti jejich aktivitám v prostředí sítě internet<sup>50</sup>. Vzestup anarchistických aktivit nejvíce vnímají experti s nejkratší praxí; naopak jejich kolegové s šesti- až devítiletou kariérou vidí na této scéně spíše stagnaci.

Aktivity revolučně komunistických, trockistických a podobných spolků (míněna pochopitelně není parlamentní KSČM, obviňovaná těmito uskupeními z oportunistu a zrady marxistických ideálů) jsou hodnoceny převážně jako stagnující, byť čtvrtina expertů zde spatřuje jisté oživení.

<sup>48</sup> Není třeba zdůrazňovat, že jde o nástupnickou organizaci soudně rozpuštěné Dělnické strany. Hlavní agendou strany je především anticiganismus, díky čemuž má DSSS poměrně silnou podporu v oblasti severozápadních Čech.

<sup>49</sup> Informace o krajní pravici čerpá ze stránek antifa.cz přinejmenším žurnalistická a akademická obec. Tím tato organizace zcela nepochybně ovlivňuje společenskou debatu.

<sup>50</sup> Podrobně k problematice viz. Bastl, M.: Antifašistická akce: od subverze k vigilantismu? Rexter 2 / 2010.

### 3.2.1. Trendy v extremistických aktivitách

Někteří z respondentů své názory na budoucí trendy objasnili ve volných odpovědích. Především je podle nich velmi obtížné budoucí vývoj na radikální scéně predikovat, neboť je prořadě závislý na sociálním a ekonomickém vývoji v zemi (potažmo v celé Evropě).

*„V budoucnu bude dle mého názoru důležitý následující hospodářsko-ekonomický a společensko-sociální vývoj v ČR. Protože pokud by tento vývoj šel špatným směrem, může to být ideální prostředí pro rozvinutí populistických, radikálních a potažmo i extremistických nálad na obou koncích politického spektra.“*

*„Vývoj politického extremismu (PEX i LEX) nelze jednoznačně odhadovat, uvedené je závislé na mnoha aspektech, které mohou eskalaci extremismu zvyšovat nebo naopak tlumit a to na obou stranách extremistického spektra.“*

*„Může stagnovat, ale vzhledem k hospodářsko-politické situaci může dojít k nárůstu PEX + LEX“*

Řada policejních specialistů předpokládá rozvoj extrémních tendencí vyrovnaně na obou stranách:

*„Dojde ke zvýšení vzájemných střetů mezi PEX a LEX skupinami, dále vzhledem k ekonomické a sociální situaci ve státě bude spousta lidí inklinovat k radikálnějšímu projevu názorů – viz Šluknovský výběžek. Rovněž dojde k většímu prorůstání PEX i LEX sféry do politického života – zakládání stran a hnutí, větší sympatie s již existujícími pol. uskupeními apod.“*

*„Obě formy extremismu budou mít rostoucí tendenci v souvislosti s politickými a socioekonomickými faktory.“*

*„Posiluje extrémní pravice i levice, souvisí to s opatřeními vlády v zejména sociálních oblastech (zaměstnanost, výplaty dávek, zvyšování daní apod.). Témata v oblasti sociálních potřeb krajní pravice přejímá od levice, v některých oblastech se překrývají. Češi jsou obecně velmi umírnění a dost dlouho jim trvá, než se projeví, nicméně skrytá podpora zejména pravicových uskupení je zřejmá, dle mého názoru to souvisí i se vzděláním - VŠ spíše podpora levice a SOU spíše pravice“ – lze jen poznamenat, že tento postřeh se v našem výzkumu názorů mládeže potvrdil.*

*„Oba směry se budou více radikalizovat a konspirovat s přechodem do ilegality.“ – zajímavý postřeh o tendenci rezignovat na otevřená společenská vystoupení a uchýlení se do podzemí a konspirace.*

Jiní jejich kolegové mají větší obavy z nárůstu aktivit krajní levice:

*„Odhadoval bych nárůst a větší radikalizaci levicového extremismu.“*

*„Převládá levicový – pravicový je potlačován“ podobně „Pokud nedojde k výraznějšímu boji proti LEX, tak nastanou velké problémy s extrémní levicí“*

*„I s ohledem na střednědobou historickou zkušenost z okolních evropských zemí sázím na vzestup levicového extremismu“; „Levice se bude daleko více radikalizovat tak jako je to u levice v zahraničí, kdy lze očekávat otevřené útoky vůči samotnému státnímu zřízení.“*

*„Vzhledem k narůstajícím sociálním problémům by mohla akcelarovat nebezpečnost levicového extremismu.“*

*„Jasná převaha levicového pod záštitou boje proti globalizaci, nárůst útoků a projevu pod záštitou ekologie viz Šumava, mýtné brány“*

Zazněla i velmi podnětná poznámka o strategii příznivců krajní levice (souvisí to i s výše uvedenou notickou o úloze informačních zdrojů „antifa původu“): „Levicový extremismus – prorůstání do státní správy na úřadech, ministerstvech - získávání informací“

*„Levice je v současné době víc v pozadí, avšak v rámci anarchistického hnutí jsou jeho členové schopni se vyzbrojit „podomácku“ vytvořenými zbraněmi a v případě konfliktu jednají zákeřněji. Z hlediska politických cílů je v současné době nebezpečnější pravice“*

Jak jsme ale uvedli, názory jsou skutečně nejednotné; někteří experti mají za to – jak zaznělo i v předchozí úvaze – že krajní pravici není možno z dlouhodobého hlediska podceňovat:

*„ V budoucnu bude nadále nebezpečnější extremismus pravicový“*

Policejní experti jsou si dobře vědomi faktu generační obměny na ultrapravicové scéně: *„Vzhledem k vývoji situace na scéně PEX, která v současnosti intenzivněji vnímá tlak ze strany orgánů veřejné moci a snaží se prozatím vystupovat tzv. politicky korektně, lze očekávat radikalizaci zejména mladších generací, které hledají místo pro seberealizaci a kompenzaci frustrací ze současného sociálního a politického vývoje v ČR“*

*„PEX – generační obměna, hledání nových směrů, možná návrat „ke kořenům“ - větší podíl méně vzdělaných a sociálně slabších, přesun na „ulici“, bojůvky“*

Riziko přechodu některých názorově militantních jednotlivců nebo skupin k násilným nebo přímo teroristickým akcím je tím důvodem (jak bylo poznamenáno v úvodu), pro který je těmto okrajovým názorovým proudům věnována (někdy by se mohlo zdát, že až nepřiměřená) pozornost. Jak vážné se jeví toto riziko osloveným expertům? V této otázce jsou ve svých soudech velmi zdrženliví:

**Tabulka 31: Existuje v současnosti u některých krajních subjektů riziko přechodu k teroristickým metodám?**

	<b>Abs. čet.</b>	<b>Relat. čet. %</b>
ano	29	43
ne	19	28,5
nevím	19	28,5

V takto složitě, až prognostické otázce jsme dali netradičně možnost varianty „nevím“, kterou skutečně využilo téměř třicet procent dotázaných; stejná část soudí, že toto nebezpečí u nás v současné době není aktuální („v nejbližší době z hlediska systematické a organizované akce pravděpodobně ne“). Čtyři z deseti policistů ale mají pocit, že zde reálné riziko existuje. Ti z nich, kteří ho konkretizovali, nemají ale ani zdaleka jednotný názor na to, které z extrémních proudů jsou z tohoto hlediska nejnebezpečnější. Část „favorizuje“ krajní pravici (především jednotlivce z okruhu Národního odporu nebo ty, kteří se zhlédli v britské teroristické organizaci Combat 18), stejný podíl ale vidí větší rizika u militantních anarcho – autonomů a antifašistů definujících se jako Antifa.

*„Jednání se znaky terorismu se obávám ze strany levicových uskupení, zejména anarchoautonomních a radikálních ochránců zvířat“; „Levicová uskupení pod krytím řešení ekologických zájmů (Animal Liberation Front“; „S ohledem na vývoj ekonomické situace předpoklad paralely s vývojem ve Španělsku, Řecku apod. – násilné akce v průběhu demonstrací, příp. bombové útoky, politicky motivované atentáty atd.“*

*„Pravicový extremismus - lokální neonacistické buňky“; „ C 18, Revolta“ ;*

*„jednotlivci jako osamělí vlci“*

Jeden z našich odborníků otázku analyzoval obšírněji: *„Je třeba důkladně komplexně sledovat a analyzovat aktivity celého krajně pravicového spektra na daném teritoriu. Je nanejvýš žádoucí pokoušet se co nejdůkladněji rozebírat aktivity a role přímo jednotlivých osob. Získat pokud možno co nejlepší charakteristiku jednotlivých aktivistů. Včas zaznamenat okamžik, kdy vznikne organizovaná skupina, která zradikalizuje a ze které se může stát teroristická buňka.*

*Pokud by teroristickou metodu použila výše uvedená skupina aktivistů, která bude ofenzivně operativně monitorována, pak je dle mého názoru možná relativně účinná predikce rizik. Nebo aspoň snadnější objasnění už spáchaného skutku. V případě, že by se k teroristickému skutku odhodlal jednatlivec, jenž by se inspiroval v konceptu „osamělého vlka“, pak je předpověď rizik, nebo následné objasňování skutku velmi obtížné.*

*Nedomnívám se, že by v současnosti některý z PEX či LEX subjektů přistoupil k praktikování teroristických metod, ale je pravdou, že na webových stránkách některých subjektů z obou*

stran „barikády“ se různé plány, návody a postupy k těmto metodám objevují. V neposlední řadě se stále prohlubující spolupráce, provázanost, extremistických subjektů s jejich zahraničními partnery, může určité riziko přistoupení k přímé akci do budoucna přinést.“

### 3.2.2. Zvýšeně rizikové regiony

I při zběžném sledování sdělovacích prostředků je očividné, že vystoupení krajních politických proudů nejsou rovnoměrně distribuována na území republiky. Veřejná shromáždění (demonstrace, pochody atd.), akce pro přívržence (nejčastěji hudební produkce), ale i konkrétní trestná činnost se odehrávají v určitých regionech<sup>51</sup>. Dotázali jsme se expertů, zda tento dojem sdílejí, a pakliže ano, kteří oblasti považují za zvýšeně ohrožené. 58 respondentů (87 %) se vyslovilo pro existenci takových regionů. Jejich definice byly samozřejmě různě široké; velká část hovořila obecně o místech se sociálními problémy, vysokou nezaměstnaností a podobně. Výstižně to shrnuli následující dva mluvčí:

*„Oblasti s velkým výskytem sociálně slabých občanů – vysoká nezaměstnanost, občané s nízkým vzděláním, slabá sociálně komunální politika, výchovné a vzdělávací programy atd. (zejména oblast Severních a Východních Čech a Severní Moravy.)“*

*„Oblasti, ve kterých je vysoká míra nezaměstnanosti, kde narůstá kriminalita, kde lidé ztrácejí víru ve státní správu a samosprávu, kde objektivně nebo i domněle přestanou fungovat standardní státní instituce, tam hledají vlastní cestu k zajištění bezpečnosti rodiny, majetku, přežití, třeba i za cenu podpory extremistických skupin.“*

Početná skupina otevřeně označila za rizikové oblasti ty s vysokým zastoupením Romů, v souladu s aktuálním newspeakem vesměs označovaných jako „sociálně nepřizpůsobiví“:

*„Oblasti, kde žije převážná většina nepřizpůsobivých...občanů, což jsou např. Šluknovsko, Moravskoslezský kraj, Ústecký kraj a okresy na severu republiky, ale jsou rozhodně i v jiných krajích“*

Velice často se v popisu oblastí zvýšeně ohrožených výskytem „extremistických tendencí“ objevují konkrétní regiony: nejčastěji severní Čechy (někdy konkretizované jako Ústecko) a severní Morava (Ostravsko); v osmi případech se objevilo jmenovitě Šluknovsko. Souvislost s vysokou nezaměstnaností a zastoupením romské minority je i u takto definovaných lokalit zjevná.

---

<sup>51</sup> Výjimku tvoří spektakulární akce typu brněnských a pražských prvomájových demonstrací.

### 3.3 Konkrétní jednání řešená expertem

Je zřejmé, že z kriminalistického hlediska je problematika takzvaného „extrému“ značně široká. Na jedné straně se řeší individuální útoky (slovní či fyzické) na např. příslušníky menšin, které mohou – ale nemusí – být spáchány sympatizanty krajní pravice. Na straně druhé je rozkrývána činnost organizační a propagandistická, vyznačující se nezřídka složitým prokazováním. Pokusili jsme se proto sestavit soupis nejružnějších závadových jednání, která se mohou stát východiskem policejního vyšetřování. Ptali jsme se, zda námi oslovení odborníci podobné jednání řešili, a rovněž na to, které typy činů řeší nejčastěji.

**Tabulka 32: Která z následujících jednání respondent v posledních zhruba dvou letech v rámci své specializace řešil**

	Abs. čet.	Relat. čet. %
Slovní „podpora a propagace hnutí, směřujících...“ (vč. např. hajlování)	57	85
Slovní hanobení národa, rasy, skupiny osob...	52	78
Veřejné nošení závadových symbolů (vč. např. tetování)	48	72
Fyzický útok na příslušníky etnické minority	34	51
Vytváření a/nebo rozšiřování závadových internetových obsahů, tiskovin, letáků, nahrávek apod.	32	48
Fyzický útok na názorové odpůrce nebo jinou osobu pro její vzhled, názory, orientaci apod.	31	46
„Podpora a propagace hnutí“ formou pořádání extremisticky laděných akcí	30	45
Fyzický útok na příslušníky Police ČR	11	16
Fyzický útok na příslušníky etnické minority s těžkým následkem	9	13
Obecné ohrožení, žhářství apod.	8	12
Fyzický útok na názorové odpůrce nebo jinou osobu pro její vzhled, názory, orientaci s těžkým následkem	6	9
Jiné druhy trestné činnosti	5	8
Fyzický útok na příslušníky Police ČR s těžkým následkem	0	0

Nejčastější zkušenosti mají policisté s vyšetřováním verbálních deliktů – 85 % z nich v posledních dvou letech řešilo „podporu a propagaci hnutí, směřujícího k potlačení práv a svobod člověka“, resp. projevy sympatií k takovému hnutí. Jen o několik respondentů

méně se zabývalo i hanobením osob pro jejich rasu, příslušnost k etnické skupině atd. Téměř tři čtvrtiny se setkaly i s dalším typem „propagandistických deliktů“<sup>52</sup>, a to veřejným nošením zavadových symbolů na oblečení, případně formou tetování.

Polovina respondentů řešila fyzické útoky na etnické minority, nejčastěji Romy; téměř stejný počet pak i takovéto útoky vedené na názorové odpůrce, tedy z ideologických příčin. Bezmála polovina se rovněž musela zabývat jednáními, která souvisela s organizováním a upevňováním extremistické scény: vytváření a distribuce tiskovin, internetových obsahů, hudebních nahrávek a podobných sdělení, stejně jako pořádání extremisticky laděných akcí.

Ostatní jednání již jsou málo zastoupena – došlo k několika napadením policistů (především při zásazích proti neohlášeným nebo rozpuštěným akcím radikálů) a také ke žhářským útokům. V patnácti případech experti vyšetřovali fyzické ataky radikálů, které si vyžádaly těžká zranění.

Podle vlastních vyjádření řeší naši respondenti skutečně zdaleka nejčastěji verbální či symbolickou podporu „zakázaných“ hnutí – tento fakt uvedlo 38 z nich (58 %); teprve s odstupem následuje hanobení národa a rasy. Zajímavou podskupinu tvoří deset expertů, kteří se nejčastěji zabývají případy fyzických útoků (především na názorové odpůrce – 7 případů).

### **3.4 Spolupráce s justičními orgány, problémy v této oblasti**

Nezřídkou si zástupci orgánů činných v trestním řízení – v různých složkách a na různých postech – ale i advokáti, právní teoretici a podobně, stěžují na nekvalitní právní úpravu té či oné problematiky. Dali jsme respondentům šanci takto si „postěžovat“ na paragrafy, podle kterých je možno stíhat specificky extremisticky motivované trestné činy<sup>53</sup>. Překvapivě celých 90 % našeho vzorku (60 expertů z 67) označilo jmenovaná zákonná ustanovení za dostatečná a účinná.

V dalším bloku otázek nás zajímaly zkušenosti expertů se spoluprací s justičními orgány. Často se objevují zprávy – samozřejmě nejen v oblasti stíhání trestných činů s extremistickým podtextem – že tato spolupráce není ideální. Státní zástupci, případně soudci, si stěžují na chyby v práci policejních vyšetřovatelů, na druhé straně viní policisté justici z průtahů v projednávání, vyžadování nadbytečných úkonů a podobně. Protože

---

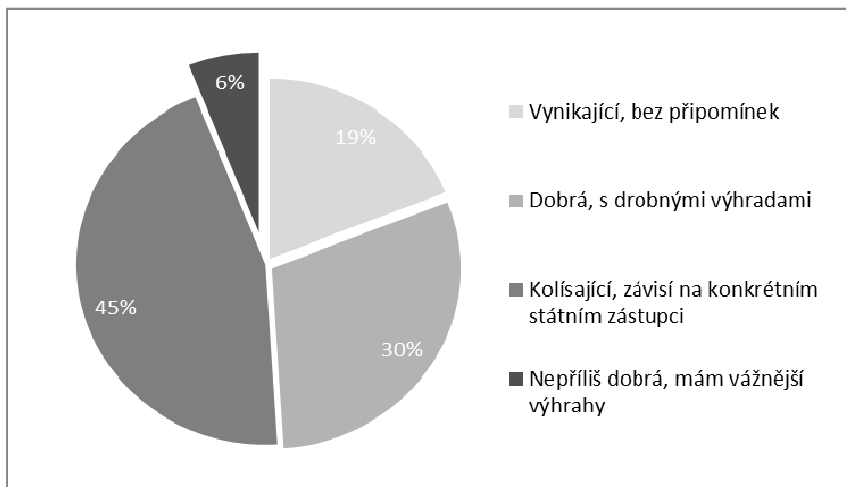
<sup>52</sup> Termín jsme si vypůjčili z německého prostředí, kde je tento typ skutků (především užívání zakázaných symbolů) nazýván „Propaganda-delikte“.

<sup>53</sup> §§ 403, 404, 405, 355, 356 tr. zák.

bezprostředním partnerem policistů je státní zástupce, ptali jsme se na spokojenost s úrovní spolupráce s touto složkou.

Při pohledu na graf je markantní, že kvalita kooperace se státním zastupitelstvím je velmi často závislá na osobě konkrétního zástupce. To není pro justici příliš dobré vysvědčení, neboť profesní příprava jejích pracovníků by měla zajistit jednotnou úroveň činností státních zástupců. Na druhé straně je pravdou, že polovina expertů si na spolupráci v podstatě nestěžuje, pětina z nich ji hodnotí dokonce jako vynikající. Krajní kategorii, kterou jsme v dotazníku také nabídli, totiž že spolupráce je „špatná, nefungující“, nepoužil ani jeden z respondentů.

**Graf 13: Hodnocení úrovně spolupráce se státními zastupitelstvími**



Velmi zajímavé jsou samozřejmě konkrétní připomínky, které mají policisté k součinnosti se státním zastupitelstvím (SZ). Tyto volné odpovědi se často prolínaly s další položkou, kde se mohli vyjádřit k tomu, čím bývá zaviněno složité prokazování těchto činů při soudním projednávání.

Své výhrady logicky sdělovala ta polovina našich informátorů, kteří ke spolupráci se státními zástupci vyjádřili podstatnější výhrady. Ty se nesly převážně ve dvou směrech. Prvním z nich je údajně malá orientace státních zástupců v problematice; tato výtky se objevovala opakovaně:



„znají paragrafy, ale moc nerozumí problematice, nejsou v obraze“; „neznalost problematiky a nechť se touto obsáhlou problematikou zabývávat“; či smířlivěji „nezkušenost z důvodu malého nápadu extremistické trestné činnosti“ – to jsou vcelku typické poznámky.

Druhým okruhem problémů, které policistům vadí, je domnělá neochota (až nechť) SZ se touto problematikou zabývat, případně ji bagatelizovat:

„neochota SZ věnovat problematice pozornost, sklon k posuzování případů extremismu jako „jednoho z mnoha“, kterými je SZ zavalen, chybějící tlak NSZ na podřízené články.“

„SZ mají tendenci tuto specifickou trestnou činnost bagatelizovat, problém je i neznalost problematiky, která je speciální a dosti obsáhlá. Je zde patrná nevole SZ k řešení těchto tr. č., není zde vždy jasná skutková podstata a okolnosti tak jako u např. loupeže či znásilnění.“

„Extremismus obecně je SZ ve valné většině vnímán jako přítěž a zejména verbální trestná činnost pro ně nemá charakteristiku TČ. Často nejsou ochotni nasazovat zákonné úkony pro TR.“

„Velkou překážku vidím často v různorodosti osobního přístupu jednotlivých státních zástupců a soudců, kteří velmi často problematiku extremismu zlehčují.“

Někdy dojde i k nedohodě o právní kvalifikaci mezi policejním orgánem a SZ:

„Rozdílné názory v právní kvalifikaci skutků dle jednotlivých skutkových podstat trestných činů a dále občasná snaha skutek bagatelizovat nebo obráceně zveličovat.“; „Různý přístup k témuž jednání v rámci okresních (obvodních) SZ jak v kvalifikaci, tak využití institutů trestního řádu“.

Je známo, že zdaleka ne všechny stíhané případy, ať u sledovaného typu kriminality či u kriminality další (typicky hospodářských deliktů) se podaří dotáhnout do fáze vynesení rozsudku. Požádali jsme experty, zda by mohli odhadnout u jimi řešeného nápadu: 1) u kolika procent obvinění dojde k obžalobě 2) kolik procent obžalob skončí pravomocným odsouzením. Výsledky (při vědomí jejich přibližnosti, protože respondenti nevycházeli ze statistických dat, ale pouze své paměti) přináší tabulky:

**Tabulka 33: Obvinění ukončená obžalobou**

	<b>Abs. čet.</b>	<b>Relat. čet %</b>
Méně než 50 % obvinění	2	3
50 – 69 % obvinění	10	18
70 – 80 % obvinění	20	36
81 – 99 % obvinění	13	23
100 % obvinění	11	20
Celkem odpovědělo	56	100

Jak vidíme, čtyři pětiny expertů uvádějí, že více než 70 % jimi sdělených obvinění skončí obžalobou; pětina z těch, kteří na tuto otázku zareagovali, se dokonce může pochlubit absolutní úspěšností. A kolik těchto žalob je ukončeno pravomocným odsouzením?

**Tabulka 34: Obžaloby pravomocně odsouzené**

	<b>Abs. čet.</b>	<b>Relat. čet %</b>
Méně než 50 % obžalob	7	13
50 – 69 % obžalob	18	35
70 – 80 % obžalob	9	17
81 – 99 % obžalob	13	25
100 % obžalob	5	10
Celkem odpovědělo	52	100

Pokud uvedené proporce odpovídají realitě, pak je situace v oblasti stíhání a souzení extremisticky laděné kriminality z pohledu policistů vcelku pozitivní: přes polovinu z expertů uvádí, že jimi vyšetřované kauzy končí z více než 70% úspěšností pravomocným odsouzením. Desetina dokonce hovoří o úspěšnosti absolutní.

**Příčiny často dlouhého a složitého soudního projednávání** trestných činů s extremistickým podtextem jsou spatřovány v řadě okolností. Trnem v oku je policistům z terénu především nutnost prokázat naplnění znaku „veřejnosti“, „úmyslu“, „pohnutek jednání“.

*„Je zde dána povinnost dokazovat skutečnost, např. že podezřelému je známa skutečnost u veřejně nošených závadových symbolů o jaké symboly se jedná atd., pomohlo by např. jako*

v SRN vypracovat přílohu k §§ znění, ve které by bylo jasně dáno, který symbol je závadový a trestný.“

I u soudců vidí experti nejednotnost v posuzování: „Policie stíhá často drobné provinění a dle soudů nejde o trestnou činnost z důvodu nízké závadnosti“; „odlišné vnímání výkladových stanovisek a posuzování společenské nebezpečnosti jednotlivých projevů extremismu“; jednoznačně tzv. hajlování zapracovat do skutkové podstaty TČ- nejednotnost při jeho posuzování, kdy některé případy jsou řešeny jen v přestupkovém řízení.“

Problémy jsou nezdárka na straně svědeckého dokazování – svědci velmi často nejsou ochotni vypovídat nebo své výpovědi mění. Chyby ale nastávají i v práci policie, především nedostatečným zadokumentováním trestné činnosti. Jak uvádí jeden z respondentů:

„Některé případy jsou velmi specifické při jejich dokumentaci, popisu skutku a dokazování. Je třeba absolutně precizně vybalancovat důkazní situaci tak, aby byl jak státnímu zastupitelství tak i poté soudu naprosto jasný stav celé věci.“ Podobně pak: „Jde o stíhání názorů a postojů lidí, pokud zrovna nejde o žhářský útok, a z toho vyplývá složitost prokazování.“

Specifickou otázkou je znalecké dokazování. V debatách odborníků již delší dobu zaznívá kritika stavu, kdy jsou k extremisticky laděným trestným činům vždy vyžadovány znalecké posudky.

„Alibistický postoj SZ a soudů – požadavek vypracování drahých znaleckých posudků, za současné ekonomické situace kontraproduktivní.“

„Problematické soudní dokazování postavené na historickém diskurzu – neexistující seznam zakázaných symbolů.“

„Problematické jsou znalecké posudky (jsou obsáhlé a je třeba znát historii) a znalců je jako šafránu. Mediální útoky na soudní znalce.“

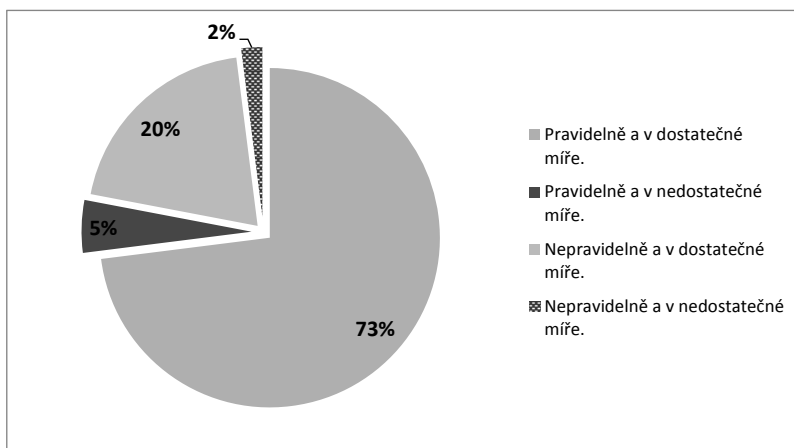
Experti upozorňují i na fakt, že vlivem intenzivnějšího policejního stíhání především krajně pravicových skupin dochází k sofistikovanějším způsobům jak páchat trestné činnosti, tak obhajoby:

„Posun v myšlení pachatelů (příprava k TČ, zahlazování stop, ilegalita pachatelů aj.)“

„Registrace závadových internetových stránek na smyšlená jména v USA, slovní projevy v anonymním davu, neustálá transformace a kryptování závadové symboliky s nutností vyžadování stále nových znaleckých posudků, zbytečné a soudem tolerované protahování soudního řízení ze strany obžalovaných a jejich obhájců.“

Na závěr celého dotazníku jsme zúčastněným expertům položili otázku, směřující spíše do sféry policejního vzdělávání. Je nepochybné, že v tak proměnlivém oboru, jako jsou okrajová politická hnutí, je třeba neustále doplňovat a prohlubovat odborné znalosti specialistů (kteří si, možná oprávněně, stěžují na nedostatečnou erudici některých státních zástupců a soudců). Výsledky anonymního dotazování vyznívají pro systém policejního doškolování velmi kladně:

**Graf 14: S novými trendy v oblasti extremistických hnutí jsem seznamován:**



Spokojeni jsou specialisté bez ohledu na délku své praxe na úseku extremismu; pouze ti s nejkratší zkušeností si kriticky uvědomují, že jejich znalosti oboru nejsou ještě optimální, a uvítali by větší pravidelnost v přísunu čerstvých informací.

Závěrem celého dotazníku měli dotázaní specialisté možnost vyjádřit se obecně k problematice, vyslovit své náměty do legislativní oblasti a podobně. Této možnosti sice využilo jen několik z nich, jejich zajímavě zformulované názory však rozhodně stojí za ocitování.

*„Místo snahy o soudní projednání věci na místě zvážit např. podmíněné zastavení trestního stíhání před podáním obžaloby a důsledná kontrola chování obviněného ve zkušební době ze strany Probační a mediační služby, popř. ochranná opatření + zpětná vazba v případě odsouzení ve směru soud – státní zastupitelství – policejní orgán, resp. propuštění odsouzeného z výkonu trestu odnětí svobody, nebo skončení podmíněného odložení výkonu trestu odnětí svobody.*

Opakovaně se experti vyjádřili k trestním sazбám:

*„Nízká trestní sazba ust. § 403,404,405 (nejfrekventovanější 1. odst. přísl. §) zapřičiňuje odsouzení k podmíněnému trestu odnětí svobody, popř. trestu veřejně prospěšných prací – v důsledku je to vzhledem k nákladům trestního řízení a jeho dělce neproduktivní. Zároveň vyvarování se jednotlivým extrémně nepřiměřeným a exemplárním trestům.“*

*„Nízká úroveň trestního postihu. Pachatelé extremistické trestné činnosti páchají tuto trestnou činnost z určitého přesvědčení - motivace. Ukládání trestů podmíněných (v některých případech i několikrát po sobě), veřejně prospěšných prací apod. nemá efekt z hlediska nápravy. Zároveň chybí institut bývalého „ochranného dohledu“, který by zajistil, že se pachatel po VTOS nevrátí zpět do scény. PMS zde vůbec neplní svou roli a z pohledu extremismu jsou její výsledky „0“.*

Ke konkrétnímu (dodejme velmi podstatnému) problému se vyjadřuje tento respondent:

*„Nedostatečná právní úprava v oblasti internetové kriminality. Sociální sítě a weby jsou umístěné v USA. Do budoucna bude nezbytné vyřešit otázku poskytování informací o těchto webech a sociálních sítích při zjišťování informací, týkajících se extremismu - tak jak tomu je například v oblasti terorismu“.*

A úplným závěrem jedno souhrnné zamyšlení:

*„Podle mého názoru není sjednocen postup proti projevům extremismu a jejich prevence v rámci ČR. Chybí jednotná dlouhodobá politika. Extremismem a s ním propojeným problémem vyloučených lokalit nebo diváckého násilí se zabývá zejména MV a PČR, přestože se jedná o téma, které by mělo zejména řešit ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a ministerstvo práce a sociálních věcí. Ale ani v rámci MV není optimální, když se prevencí extremismu zabývá odbor bezpečnostní politiky místo odboru, který má prevenci ve svém názvu...“*

### 3.5 Závěrečné shrnutí

Expertní šetření mělo za cíl přinést do řešeného výzkumného projektu zkušenosti a postřehy odborníků z praxe, konkrétně policistů, věnujících se vyšetřování extremisticky motivovaných trestných činů. Zajímaly nás především jejich názory na aktuální nebezpečnost jednotlivých radikálních politických hnutí, vývoj jejich aktivit za poslední tři roky a předpokládaný trend pro následující období včetně rizika možného přechodu k teroristickým metodám. Pro účely tohoto dotazníku jsme rozeznávali (ve shodě se současnou politologií) uskupení otevřeně neonacistická, krajně nacionalistická, anarcho-autonomní a marxisticko – komunistická.

Dále jsme se zabývali tím, jaká konkrétní jednání policista v posledních zhruba dvou letech v rámci své specializace řešil a která nejčastěji. Poslední blok otázek mapoval spokojenost specialistů s aktuální právní úpravou a jejich zkušenosti ze spolupráce s justičními složkami. Ve všech položkách byli respondenti vyzváni, aby své případné výhrady konkretizovali.

- Stejný podíl expertů, zhruba 40%, považuje za nebezpečnější pravicový extremismus, nebo oba typy stejně. Pouze pětina oslovených má za více nebezpečnou krajní levice. Dvě třetiny zároveň uvádějí, že protixtremistická politika státu míří více na pravicový extremismus.
- Otevřeně neonacistické aktivity (možná i z důvodu tlaku policejních složek) podle většiny expertů stagnují nebo mají sestupný trend. Stoupá především aktivita krajních nacionalistů (představovaných mj. DSSS) a anarcho – autonomních uskupení (hlavně díky aktivitě sítě Antifa). Odhady dalšího vývoje jsou značně heterogenní, ale specialisté se shodují na tom, že se zhoršujícími se ekonomickými podmínkami ve státech budou posilovat aktivity na obou stranách spektra a nacházet větší množství potenciálních stoupenců.
- Riziko přechodu k teroristickým akcím podle dvou pětín expertů existuje, a to jak u ultrapravice (např. po vzoru organizace Combat 18), tak u krajní levice (především radikální autonomové a ochránci zvířat). Spíše než organizované skupinové aktivity ale hrozí útoky jednotlivců, tzv. „osamělých vlků“.

- Odborníci z řad policistů se shodují na existenci regionů, zvýšeně rizikových z hlediska růstu extremistických aktivit. Jsou to především oblasti s vysokou nezaměstnaností a vysokým zastoupením romské minority. Hrozí zde především rozdmýchávání rasových střetů ze strany krajní pravice.
  
- Oslovení policisté řeší ve své praxi nejčastěji případy slovní podpory a propagace zakázaných hnutí, spolu s hanobením národa, rasy a etnické příslušnosti. Poloviny z nich ale v posledních dvou letech pracovala i na případech fyzických útoků na etnické minority či názorové odpůrce.
  
- Právní úpravu sledované problematiky hodnotí naprostá většina expertů jako dostatečnou a účinnou. Spolupráce se státním zastupitelstvím je nejčastěji (45 % hlasů) hodnocena jako kolísající, závisící na osobě konkrétního SZ. Jen 6 % má ale k této spolupráci závažnější výhrady.
  
- Nejčastějšími výhradami vůči státním zástupcům (ale i soudcům) je jejich ne vždy kvalitní orientace v problematice extremistických hnutí a občasné podceňování až bagatelizace této problematiky. Zmíněna byla i nejednotnost posuzování provinění u jednotlivých SZ a soudců. Trestní sankce, především ukládání alternativních trestů, jsou považovány za nepostačující.
  
- Složitost prokazování tkví především v nutnosti složitého prokazování úmyslu v jednání, neochoty svědků ke spolupráci a nutnosti znaleckého posuzování (včetně nedostatku znalců a mediálních útoků na ně). Samostatnou kapitolu představuje velmi složité prokazování činů, spáchaných prostřednictvím sítě Internet.
  
- S úrovní a frekvencí vzdělávacích akcí, vztahujících se k tematice nových trendů v politickém extremismu, jsou respondenti spokojeni – téměř tři čtvrtiny z nich soudí, že jsou školeni pravidelně a v dostatečné míře.

## IV. OBSAHOVÁ ANALÝZA KRAJNĚ PRAVICOVÝCH A KRAJNĚ LEVICOVÝCH WEBOVÝCH STRÁNEK

Cílem této dílčí studie je obsahová analýza hlavních webových stránek krajní pravice a krajní levice v České republice. Klíčovým pojetím je propagace a propaganda těchto subjektů ve virtuálním prostoru, do něhož má přístup široká veřejnost včetně mládeže. Přítomnost takovýchto subjektů na internetu a snadná dostupnost publikovaných obsahů má potenciál ovlivnit (nekritické) přijímání extremistických názorů cílovou skupinou „mládež“, jež je ohrožena snadnou ovlivnitelností a indoktrinací. Tvůrci takových materiálů, většinou patřící k intelektuálně a ideologicky vyspělejším příznivcům krajních politických hnutí, užívají ve své činnosti řadu manipulativních technik. Jedno z možných dělení takových postupů je následující<sup>54</sup>:

- Fragmentace příběhu
- Historicky chybné zasazené do kontextu
- Nesprávná interpretace událostí
- Sémantický posun
- Dokumentární totemismus
- Tematické zamlčení

Analýza se zaměřila na definování toho, jakých podob nabývá propagace a propaganda současných krajně pravicových a krajně levicových internetových stránek, tzn., jakým způsobem komunikují tyto weby se svými čtenáři a potencionálními sympatizanty a členy. Kromě jednotlivých mobilizačních témat byly analyzovány jednotlivé prostředky tvorby identity, mobilizace a rekrutace, včetně technických nástrojů a webových aplikací.

---

<sup>54</sup> Roversi 2008, str. 91.



## 4.1. Metoda obsahové analýzy

Obsahová analýza hledá a demonstuje význam psaného či obrazového zdroje (typicky noviny, reklamy apod.) pomocí systematického rozřazování obsahu do předem definovaných, detailně charakterizovaných kategorií. Obsahová analýza se používá jak pro potřeby kvantitativního výzkumu, tak pro potřeby kvalitativního výzkumu. Původně se jednalo o kvantitativní metodu hodnocení psaného textu, především novinových článků. Záběr byl postupem času rozšířen i na literaturu a další psané dokumenty, na film, video a fotografie a význam metody se rozšířil i do oblasti kvalitativního výzkumu. Původně metoda spočívá v zjišťování frekvence výskytu slov či témat; kolik času a prostoru je tématu věnováno apod. (Payne, Payne 2004: 51-54)

Jedná se o tradiční metodu zkoumání obsahu, definovanou jako technika pro objektivní, systematický a kvantitativní popis zjevného obsahu komunikace (srov. Bryman 2001). Podle Holstiho (dle Bryman 2001) je slovo komunikace nahrazeno širším pojemem zpráva/poslání. Užití širšího pojmu umožňuje použít obsahovou analýzu za hranicemi masových médií a masové komunikace např. přepisy rozhovorů. Za objektivní považujeme precizní operacionalizaci jednotlivých kroků výzkumu. Systematickým rozumíme precizní zpracování všech obsahů stejným způsobem, tak abychom dosáhli reprodukovatelných a ověřitelných výsledků, jež budou sledovat metodologické standardy. Kvantitativním rozumíme statistický souhrn měření četností výskytu jednotlivých hodnot. K výchozím předpokladům provádění obsahové analýzy patří dostatečný rozsah zkoumaného vzorku, aby mohla být zkoumaná data statisticky zpracována s dostatečnou validitou. Obsahová analýza je vhodnou metodou pro získání informací o sociální skupině/subkultuře/hnutí, ke které(mu) je jinak těžké získat přístup a provést dotazníkové šetření.

V současné době se obsahová analýza rozšiřuje do oblasti internetu (*web-based content analysis*), což s sebou přináší nové způsoby kodifikace, tak aby byl výzkumník schopen vypořádat se s obrázky a další prezentovanou symbolikou. Obsahová analýza ve webovém prostředí s sebou přináší výzvy pro výběr vzorku a kódování. Pro studium krajní pravice a krajní levice je tato metoda velmi významná vzhledem k tomu, že možnosti získat přístup k řadě subkultur a militantním uskupením jsou velice limitované. Pro výzkum lze potom využít právě jejich aktivitu ve virtuálním prostředí – prezentační webové stránky, blogy, diskuzní fóra. Pomocí obsahové analýzy je možné analyzovat způsoby komunikace a propagandy, utváření identity, mobilizační témata a další. K analýze lze využít nejen psaný text, ale rovněž používanou vizuální symboliku, videa a fotky.

Kvalitativní obsahová analýza bývá někdy definovaná jako „kresba“ závěrů na základě objevení či neobjevení určitých atributů v textech, jež přináší vodítka ke specifickým postojům, hodnotám a normám konkrétních mluvčích v jediném časovém okamžiku. Kvalitativní obsahová analýza tak rezignuje na snahu o spočítání výsledků a soustředí se spíše na otázku především implicitních významů zkoumaných sdělení.

## 4.2. Metodologie

### 4.2.1. Formulace problému

Hlavní výzkumné otázky:

→ **Jakých podob nabývá propagace a propaganda na současných krajně pravicových a krajně levicových webových stránkách? Jakými prostředky a nástroji pomáhají tyto webové stránky formovat identitu jedince?**

Obsahová analýza směřuje k poznání atributů, které dávají význam vnitřní a vnější komunikaci extremistických a radikálních skupin:

- Mobilizační témata
- Propaganda (vnitřní; vnější)
- Definování a formování identity včetně užitých nástrojů
- Způsoby mobilizace a rekrutace

Podotázky:

- **Jakým tématům se extremistické a radikální webové stránky věnují?** (mobilizační témata)
- **Kdo je nejčastěji definován jako nepřítel?** (identita, propaganda)
- **Jaké slovní označení a nástroje webových stránek používají k sebeidentifikaci?** (identita)
- **Na jaké z dalších zkoumaných subjektů odkazují?** (identita)
- **jaké komerční subjekty odkazují (e-shopy)?** (identita)
- **Jaké jsou trendy v designu webových stránek (struktura, rubriky, barvy apod.)?** (rekrutace/propaganda)
- **Jaké nástroje používají pro rekrutaci a mobilizaci (informace o demonstracích, hudba, videa, moderní aplikace apod.)?** (mobilizace a rekrutace)

## 4.2.2. Výběr vzorku

Zkoumané webové stránky jsou stránky krajně pravicových a krajně levicových subjektů České republiky. Jsou to webové stránky v českém jazyce, které jsou snadno vyhledatelné přes běžné internetové vyhledávače, tzn. snadno přístupné i nezajímavým osobám či osobám méně znalým problematiky. Zároveň se jedná o subjekty, které patří mezi akademiky často zmiňované příslušníky krajní levice a krajní pravice (viz např. Bastl, Mareš, Smolík, Vejvodová 2011).

Základní soubor webových stránek krajní pravice:

- **Odpor**
- **AN Severovýchod**
- **Dělnická mládež**
- **Svobodná mládež**
- **Radical Boys Brux**
- **Blood and Honour Division Bohemia**
- **Revolta.info**

V základním souboru se rovněž počítalo s internetovými stránkami subjektů **Nacionalisté Havířov**, **Nacionalisté Kopřivnice** a **AN Mladoboleslavsko**. Bylo ale zjištěno, že nesplňují časovou podmínku webové aktivity v roce 2011 (viz níže). AN Mladoboleslavsko a Nacionalisté Havířov byli virtuálně aktivní naposledy v roce 2009, Nacionalisté Kopřivnice dokonce naposledy v roce 2008.

Základní soubor webových stránek krajní levice:

- **Antifašistická akce**
- **Československá anarchistická federace**
- **Anarchokomunistická alternativa**
- **Anarchistický černý kříž**
- **Jaime.cz**

(jako hlavní zástupci anarchistického proudu)

- **Komunistický svaz mládeže**
- **Svaz mladých komunistů Československa**

(jako hlavní zástupci komunistického proudu)

- **Socialistická alternativa Budoucnost**
- **Mezinárodní Revoluční Organizace RIO** (bývalá organizace REVO)

(jako zástupci trockistického proudu)

Anarchistický černý kříž ale vzhledem ke své povaze internetových stránek neprošel kvantitativní analýzou mobilizačních témat spolu s ostatními. Pozornost je mu věnována až v následných částech výzkumu. Do základního vzorku nebyly zahrnuty trockistická **Nová antikapitalistická levice** a **Revoluční Socialistická Alternativa**. Nová antikapitalistická levice ve sledovaném roce 2011 nejevila ve virtuálním prostoru žádnou aktivitu. Revoluční Socialistická Alternativa deklarovala, že vyvíjí činnost pro Novou antikapitalistickou levičí a její členové působí v této skupině.

#### **Definování zkoumaných jednotek a časové osy**

- webové stránky komplexně; články, zprávy, reporty, audiovizuální materiál, odkazy, nástroje webových stránek
- **příspěvky uveřejněné v roce 2011** (do analýzy jsou zahrnuty jen ty webové stránky, které byly v roce 2011 aktivní)

### **4.2.3. Definice jednotlivých kroků analýzy**

Definice tematických kategorií mobilizačních témat (vychází z teoretických prací<sup>55</sup> identifikujících mobilizační témata krajní pravice a krajní levice a ze zkušeností autora):

- 1 – KRITIKA SPOLEČNOSTI - SYSTÉM
- 2 – KRITIKA SPOLEČNOSTI- HODNOTY
- 3 – IDEOLOGIE
- 4 – ETNICKÉ KOMUNITY
- 5 – STRATEGIE
- 6 – MYTOLOGIE
- 7 – HRDINOVÉ

---

<sup>55</sup> Problematice se věnuje například publikace Roversi A.: Hate on the Net.

Mobilizační témata byla určována v jednotlivých příspěvcích zveřejněných na webové stránce daného zkoumaného subjektu. Jde o příspěvky, které se nachází v sekcích označených jako „příspěvky“, „články“, nebo jsou k dispozici z homepage zkoumaného subjektu. Každému příspěvku bylo přiřknuto jedno téma. Seznam jednotlivých témat byl doplňován dle potřeby analýzy. Analýza získaných dat byla provedena kvantitativním přístupem.

#### Definice kategorií nepřítelů:

Byl vytvořen seznam možných nepřátel krajní pravice a krajní levice, který byl podle potřeby doplněn o kategorie vzešlé ze zjištění během výzkumu. Nepřítel byl zjišťován v rámci jednotlivých příspěvků (stejných, použitých pro definování mobilizačních témat). Každému příspěvku byl přiřazen jeden nepřítel (pokud je definován). Analýza získaných dat provedena kvantitativním přístupem.

#### Definice vlastní skupiny, vlastní identity:

V tomto případě dopředu seznam možných identit vytvořen nebyl – tvořen během sběru dat, tak jak se jednotlivé kategorie objevovaly. Opět každému příspěvku byla přiřazena jedna kategorie sebeidentifikace (pokud byla definována). Analýza získaných dat provedena kvantitativním přístupem.

#### Definice nástrojů propagandy a propagace, které podporují konstrukci společné identity, mobilizaci a rekrutaci:

Jedná se o popisnou analýzu struktury webových stránek, designu, nástrojů k vytváření společné identity, nástrojů mobilizace a rekrutace, včetně analýzy používaných webových aplikací.

### **4.3. Obsahová analýza webových stránek**

Celkem bylo analyzováno 924 příspěvků (nejčastěji označované jako články) z 15 webových stránek. Jednalo se o příspěvky, které u všech zkoumaných internetových webů tvořily hlavní jádro celého webu a byly dostupné z hlavní stránky, tzv. homepage. U každého z nich bylo kódováno hlavní téma (TOPIC), jemuž se příspěvek věnoval; identifikace nepřítelů (ENEMY\_ID) (pokud byla); identifikace vlastní skupiny (SELF\_ID) (pokud byla).

Z celkových 924 příspěvků jich 450 pocházelo z krajně pravicových webů a 474 z krajně levicových webů. V rámci krajně levicových ještě můžeme provést dělení na anarchistické, kterých bylo celkem 175 a zbylých 299 pocházelo z webových stránek komunistických a trockistických skupin. Tento nepoměr v rámci krajně levicových příspěvků byl způsobem jednoduše tím, že komunistické a trockistické weby jsou plněny příspěvky s mnohem větší

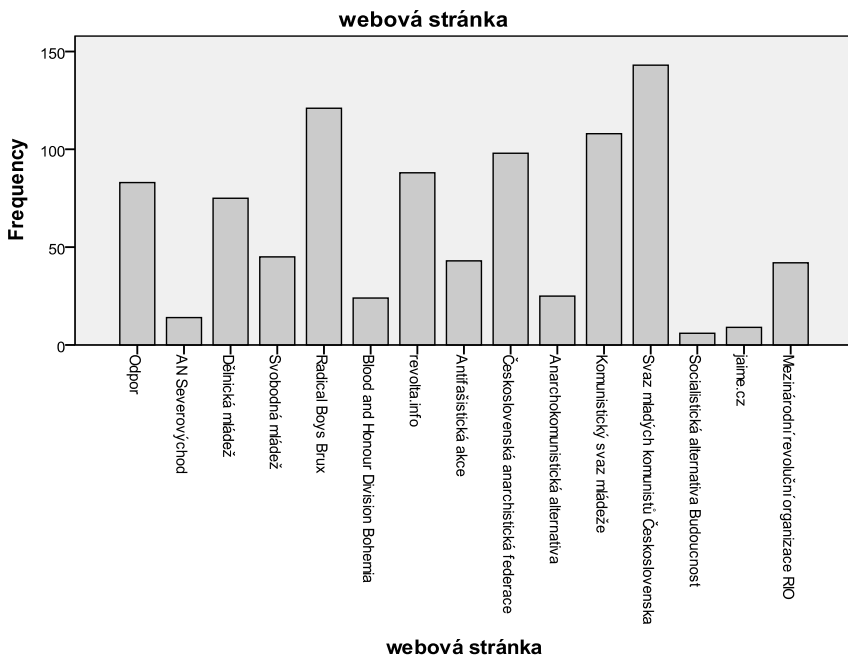
frekvencí než webové stránky anarchistické. Zastoupení jednotlivých webových stránek a jejich příspěvků ve zkoumaném vzorku ukazuje tabulka 34 a graf 16.

**Tabulka 35: Rozložení příspěvků podle počtu a procentního podílu webových stránek**

	<b>Abs. čet.</b>	<b>Relat. čet %</b>
Odpor	83	9
AN Severovýchod	14	2
Dělnická mládež	75	8
Svobodná mládež	45	5
Radical Boys Brux	121	13
Blood and Honour Division Bohemia	24	3
revolta.info	88	9
Antifašistická akce	43	5
Československá anarchistická federace	98	10
Anarchokomunistická alternativa	25	3
Komunistický svaz mládeže	108	12
Svaz mladých komunistů Československa	143	15
Socialistická alternativa Budoucnost	6	1
jaime.cz	9	1
Mezinárodní revoluční organizace RIO	42	4
<b>celkem</b>	<b>924</b>	<b>100</b>

Největší zastoupení má na straně krajní pravice uskupení Radical Boys Brux (121 příspěvků, 13 %) a Revolta.info (88 příspěvků, 9,5 %), které primárně slouží právě jako informační portály a kanály pro jedince orientované směrem k nacionalismu a neonacismu. Na straně krajní levice je nejvíce zastoupen Svaz mladých komunistů Československa (143 příspěvků, 15 %), Komunistický svaz mládeže (108 příspěvků, 12 %) a Československá anarchistická federace (98 příspěvků, 11 %). O těchto uskupeních platí, že patří k těm známějším organizacím a uskupením. Levicová i pravicová scéna je jinak typická existencí celé řady ideově orientovaných internetových stránek, často se jedná o blogy a aktivity jedné či několika málo osob.

**Graf 15: Zastoupení jednotlivých webových stránek podle počtu příspěvků**



## 4.4. Krajní pravice

### 4.4.1. Mobilizační témata krajní pravice

Podíváme-li se na první okruh možných témat **kritika společnosti – systém**, z tabulky vidíme, že analyzované krajně pravicové webové stránky se nejvíce v tomto okruhu věnují skutečně kritice systému jako takového a nijak více tuto kritiku nespecifikují, resp. v publikovaných příspěvcích kritizují celou škálu aspektů fungování České republiky, tzn. od chování jednotlivých politiků, celé vlády, institucí, po systémové prvky režimu České republiky. V rámci tohoto okruhu je relativně častým tématem kritika policie, politiků a médií. Kritika policie souvisí především se zásahy policie proti krajně pravicovým aktivistům během veřejných akcí. Kritika médií odpovídá existujícím konspirativním teoriím o tom, že média jsou v područí státu (případně židovské lobby a podobně) a na objednávku o krajní pravici vytváří negativní mediální dojem. Často se objevují výtky ze strany krajní pravice vůči médiím ve smyslu, že média je nazývají neonacisty, přestože oni sami se tak nevnímají a považují se za nacionalisty.

Zajímavým výsledkem je téma kritiky demokracie. Běžně jsou krajně pravicové subjekty označovány jako anti-demokratické, jako subjekty snažící se o změnu stávajícího režimu a přetvoření jej do formy autoritativní vlády, založené na principu práva a pořádku (tzv. vláda pevné ruky). Výsledky analýzy ukazují, že kritika demokracie jako takové je zcela marginálním tématem a na své webové stránce se do kritiky demokracie pustil pouze subjekt Radical Boys Brux. Tento výsledek může být ovlivněn tím, že zkoumané krajně pravicové subjekty nepovažují současný režim za demokratický a označují ho např. jako postdemokratický či totalitní.

Tabulka ukazuje rovněž témata „kritika státní správy“ a „kritika politiků“. Tato témata se zdánlivě od sebe nemusí lišit. V analýze je státní správa pojímána jako složky státní správy nižší úrovně – kraje a obce. Je to z důvodu odlišení vysoké politiky od ostatních pater státní správy.



**Tabulka 36: Mobilizační témata „kritika společnosti – systém“**

	webová stránka							celkem
	Odpor	AN Severových.	Dělnická mládež	Svobodná mládež	Radical Boys Brux	Blood & Honour Division Bohemia	revolta. info	
kritika systému	9	2	7	5	10	0	6	39
kritika policie	7	1	2	1	4	0	3	18
kritika politiků	1	0	5	1	4	0	6	17
kritika médií	1	0	2	0	13	0	0	16
kritika státní správy	4	0	2	0	3	0	1	10
kritika soudnictví	1	0	1	0	2	0	2	6
kritika demokracie	0	0	0	0	3	0	0	3
kritika mezinárodních organizací	0	0	1	0	2	0	0	3
kritika nadnárodních korporací	0	0	1	0	0	0	1	2
odborní	0	0	0	0	0	0	1	1

V rámci druhého okruhu témat **kritika společnosti – hodnoty** je nejvíce používaným tématem kritika kapitalismu a anti-amerikanismus. Zcela chybí témata, která by se kriticky věnovala náboženstvím. Žádný z analyzovaných příspěvků se negativně nevívá ani na křesťanství, ani na judaismus a islám. Naopak je přítomna kategorie anti-sionismus, což odpovídá tomu, že v současné době je proti Židům používáno téma kritiky státu Izrael namísto kritiky náboženství či národa. Přestože je krajní pravice, a to především její neonacistický směr, označována za anti-liberální, tématu liberalismu v negativním pojetí se věnoval v roce 2011 pouze jediný příspěvek, a to článek uskupení Radical Boys Brux. Významným tématem v tomto okruhu je rovněž negativní postoj vůči homosexualitě. Objevuje se i kritika globalizace jako jedno z novějších témat přisuzované krajní pravici a především potom neonacistickému hnutí. Naopak téma multikulturalismu a negativní postoj vůči němu se objevuje přes očekávání ne tak často, a to i přes to, že na veřejných akcích jsou běžně přítomny transparenty odmítající multikulturalismus a jedním z hlavních hesel průvodů Dělnické strany sociální spravedlnosti, Dělnické mládeže a jim spřízněných subjektů je heslo „Multi-kulti nechceme“ (např. pochod 1. května 2011 v Brně).

**Tabulka 37: Mobilizační témata „kritika společnosti – hodnoty“**

Téma příspěvku	webová stránka							celkem
	Odpor	AN Severových.	Dělnická mládež	Svobodná mládež	Radical Boys Brux	Blood & Honour Division Bohemia	revolta. info	
kritika kapitalismu	2	0	2	1	2	0	5	12
anti-amerikanismus	3	0	2	0	5	0	2	12
kritika homosexuality	1	0	0	1	2	0	2	6
kritika globalizace	2	0	2	0	0	0	1	5
anti-sionismus	0	0	0	0	2	0	2	4
kritika multikulturalismu (principu)	0	0	0	0	4	0	0	4
kritika liberalismu	0	0	0	0	1	0	0	1
kritika křesťanství	0	0	0	0	0	0	0	0
kritika antikomunismu	0	0	0	0	0	0	0	0

Následující tabulka 37 dokumentuje okruh mobilizačních témat označený jako **ideologie**. Zde se objevují témata, která vychází z ideologické náplně zkoumaných subjektů, resp. jejich internetových stránek. Samozřejmě i předchozí okruh témat vychází z ideového přesvědčení subjektů, ale jedná se o negující pozici. Do tohoto třetího okruhu jsou řazena témata, jež jsou artikulována ze strany zkoumaných subjektů v pozitivním smyslu.

Tabulka potvrzuje, že krajně pravicové subjekty se věnují především tématům jako je rasismus, ať biologický či kulturní, či antisemitismus. Velmi výrazně se objevuje téma nacionalismu, kdy jednotlivé příspěvky apelují na uvědomění si historických kořenů českého národa a na potřebu udržení si společné identity, která je zakořeněna v identitě národní. Kromě nacionalismu se objevuje i myšlenka sjednocené Evropy v podobě Evropy národů, a to především v příspěvcích Odporu.

Zajímavým tématem jsou „nové ideové směry“, které zcela ovládají internetové stránky Revolta.info. V roce 2011 bylo na tomto webu publikováno relativně velké množství příspěvků, které se věnují různým mutacím a různým formám nacionálního socialismu a nacionalismu. Texty mají čtenářům přiblížit, jaké ideové směry v historii i v současnosti v tomto hnutí existují. Revolta.info informuje o ideových směrech, které v sobě mísí nacionalismus a socialismus, zároveň se ale staví proti marxismu, komunismu a kapitalismu. Souhrnně jsou označovány jako tzv. třetí cesta. Objevují se tedy ideové proudy jako strasserismus (silně levicová forma nacionálního socialismu), evropský nacionalismus (zde je navazováno na britského poválečného neofašistu Oswalda Mosleyho, který chtěl vybudovat evropský národ jednáící na základech evropského socialismu; jeho vize Evropy se jevila jako konfederace národních států), rasový socialismus, národní syndikalismus či národní anarchismus (podporující rasový separatismus). Zmiňován je také José Antonio Primo de Rivera jako příklad sloučení nacionalismu a socialismu. Příspěvky věnující se nacionálnímu socialismu se objevují rovněž - stejně jako předchází téma výhradně na stránkách Revolta.info.

Poměrně silnou skupinou témat v tomto okruhu je i kritika antifašistických organizací, což souvisí s výraznou aktivitou těchto subjektů během veřejných akcí krajní pravice. V případech, že se jedná o antifašisty v podobě krajní levice, získávají příspěvky charakter výsměchu těmto subjektům.

Tabulka rovněž potvrzuje, že krajní pravice se začala profilovat i na zcela běžných tématech jako je ekologie (především Dělnická mládež). Toto téma se objevuje v příspěvcích, v nichž dané subjekty dokumentují svou činnost typu sběr odpadků v přírodě.

Stranou nezůstává ani otázka lidských práv, kdy je v příspěvcích poukazováno na jejich údajné nedodržování v ČR. Toto téma se objevuje v kontextu stíhání účastníků veřejných akcí za projevy, symboliku apod.

Zajímavým příspěvkem, který byl zaznamenán na webu Svobodné mládeže, je text věnující se marxismu-leninismu. Vyzdvihován je jeden ze základních požadavků marxismu-leninismu, a to odstranění kapitalismu, který je jak krajní levicí, tak krajní pravicí považován na velkého nepřítele a příčinu řady společenských problémů.

Co se týká posledního tématu tohoto okruhu, „připomínka historické události“, bylo toto téma zařazeno do třetího okruhu zcela záměrně, jelikož informování o historických událostech slouží k podpoře propagovaných idejí. Na historických případech je dokládána správnost ideového směřování a legitimita požadavků vůči současnému systému a jeho elitám. V prostředí krajní pravice je ale výčet historických událostí, k nimž se v roce 2011 jednotlivé subjekty vracely, velice stručný. Jedná se o tyto:

- bombardování německých Drážďan spojeneckými vojsky v závěru 2. světové války
- 2. světová válka
- činnost dobrovolníků SS ke konci války (příslušníci těchto jednotek jsou vzosně pojmenováni jako „snílci v přilbách“).

**Tabulka 38: Mobilizační témata „ideologie“**

Téma příspěvku	webová stránka							celkem
	Odpor	AN Severových.	Dělnická mládež	Svobodná mládež	Radical Boys Brux	Blood & Honour Division Bohemia	revolta. info	
nacionalismus	2	2	4	0	5	0	8	<b>21</b>
nové ideové směry	0	0	0	0	0	0	14	<b>14</b>
kritika antifašistických organizací	1	0	0	1	10	0	2	<b>14</b>
připomínka historické události	5	0	1	1	4	0	2	<b>13</b>
ekologie	1	1	5	1	0	0	1	<b>9</b>
Lidská práva nedodržování	2	0	0	0	1	0	4	<b>7</b>
Evropa národů	3	0	0	0	1	0	0	<b>4</b>
nacionální socialismus	0	0	0	0	0	0	4	<b>4</b>
biologický rasismus	0	0	0	0	1	1	1	<b>3</b>
antisemitismus	0	0	0	0	2	0	0	<b>2</b>
kulturní rasismus	0	0	0	0	1	0	0	<b>1</b>
marxismus-leninismus	0	0	0	1	0	0	0	<b>1</b>
antikomunismus	0	0	0	0	0	0	0	<b>0</b>
komunismus	0	0	0	0	0	0	0	<b>0</b>
anarchismus	0	0	0	0	0	0	0	<b>0</b>
antifašismus	0	0	0	0	0	0	0	<b>0</b>

Tabulka č. 38 se věnuje **etnickým komunitám a menšinám** a jejich reflexi v příspěvcích české krajní pravice. Zde se jednoznačně ukazuje, že drtivá většina příspěvků analyzovaných webových stránek negativně pohlíží na romskou komunitu. V rámci tohoto tématu jsou aktivní především Odpor, Svobodná mládež a Radical Boys Brux, nicméně všechny zkoumané weby do tohoto tématu přispívají. Několik málo příspěvků se objevilo i na adresu vietnamské komunity v ČR, stejně jako v případě romské komunity rovněž negativních. Zcela v roce 2011 chyběl zájem o muslimskou komunitu (což dokládá, že česká krajní pravice se profiluje na tématu Romů a nikoli Muslimů, na rozdíl od krajní pravice v zemích západní Evropy) a o Afroameričany. Objevily se rovněž dva příspěvky, vyjadřující podporu Srbsku v otázce Kosova, kdy česká krajní pravice zastává názor, že samostatnost Kosova neměla být uznána.

**Tabulka 39: Mobilizační témata „etnické komunity“**

Téma příspěvku	webová stránka							celkem
	Odpor	AN Severových.	Dělnická mládež	Svobodná mládež	Radical Boys Brux	Blood & Honour Division Bohemia	revolta. info	
Romové negativní	15	6	7	15	11	1	2	57
podpora Srbska	0	0	0	1	1	0	2	4
Vietnamci negativní	0	0	1	0	1	0	0	2
podpora migrantů	0	0	0	0	0	0	0	0
kritika Německa jako evropského hegemonu	0	0	0	0	0	0	0	0

Analýza mobilizačních témat pokrývajících oblast **strategie** (tabulka č. 39) ukázala, že příspěvky krajně pravicových webových stránek se nejvíce věnují problematice způsobů šíření ideologie, novým strategickým konceptům a stejně tak způsobům boje.

Způsobům šíření ideologie se téměř výlučně věnovaly Dělnická mládež a potom Svobodná mládež. Příspěvky Dělnické mládeže se týkaly jejich agitační a náborové činnosti v rámci akce Školní dvůr, kdy žákům základních a středních škol členové Dělnické mládeže před školou rozdávají propagační materiály, včetně například školních rozvrhů se symbolikou Dělnické mládeže. Rovněž jsou v příspěvcích zmiňovány společné výlety a kempy, které slouží k posílení společné identity. Část prostoru je věnováno i hudbě či komiksům.

Příspěvky náležející do kategorie nových strategických konceptů převládají pro změnu na webových stránkách Radical Boys Brux, kteří v roce 2011 věnovali značnou pozornost italskému neofašistickému hnutí Casa Pound, které se otevřeně hlásí k Mussolinimu, a tanečnímu stylu Hard Bass. Casa Pound se věnovala i Revolta.info, která informovala o aktivitách tohoto hnutí.

**Tabulka 40: Mobilizační témata „strategie“**

Téma příspěvku	webová stránka							celkem
	Odpor	AN Severových.	Dělnická mládež	Svobodná mládež	Radical Boys Brux	Blood & Honour Division Bohemia	revolta.info	
způsoby šíření ideologie	3	1	14	8	0	0	0	26
nové strateg. koncepty	0	0	1	0	11	1	4	17
způsoby boje	1	0	0	1	3	9	2	16
válka	0	0	0	0	0	4	0	4
RAHOWA	0	0	0	0	0	4	0	4
sportovní den	1	0	1	0	0	0	2	4
zdravý životní styl	0	0	2	0	0	0	0	2
revoluce	0	0	0	0	1	0	0	1

Způsoby boje byly v tomto okruhu diskutovány především na webových stránkách Blood and Honour Division Bohemia, což mimo jiné souvisí i se snahou oživit (zatím virtuálně) teroristickou pobočku této organizace - Combat 18.

Podle předpokladů se objevuje i téma rasové sváté války (RAHOWA), a to na webu Blood and Honour Division Bohemia, a to právě v návaznosti na zdůrazňování nutnosti boje za bílou rasu. V tomto kontextu se na stejném webu hovoří i o válce.

Zajímavou strategií komunikace s příznivci a potenciálními příznivci je téma zdravého životního stylu, které se dvakrát objevilo na webových stránkách Dělnické mládeže, a to v souvislosti s negativním pohledem na narkomany a drogy; druhý příspěvek byl věnován nezdravému stravování v podobě hamburgerů.

Velmi stručným je okruh **mytologie**, který tradičně s krajní pravicí, a nacionálním socialismem především, souvisí. Nacionální socialismus je typicky dáván do souvislosti především s pohanskou mytologií. Analýza příspěvků z roku 2011 ale ukázala, že v mobilizačních tématech pohanství a pohanská mytologie nehraje žádnou roli – bylo zmíněno pouze jednou na webu Dělnické mládeže. Dá se předpokládat, že se objevuje nenásilnou formou v symbolice jednotlivých uskupení. Ani žádné jiné náboženství nebylo zkoumanými subjekty zmiňováno.

Zajímavým tematickým okruhem jsou tzv. **hrdinové**. Tradičně mají odkazy na hrdiny funkci podpoření společné identity, podpoření aktivity ve smyslu následování (pro danou scénu) kladných vzorů a ctění a následování jejich odkazu. Částečně rovněž zastávají funkci vytváření skutečné, či domnělé tradice daného hnutí.

Tento okruh byl rozdělen na dvě kategorie:

- 1) P.O.W. (prisoners of war) – současní uvěznění členové krajní pravice, jimž je vyjadřována solidarita v podobě ideové solidarity, zveřejňování pamfletů na jejich obranu, rozhovorů s nimi, ale rovněž jsou vyhlašovány finanční sbírky na zajištění dostatečné právní pomoci.
- 2) ikony scény – zde se jedná o současné či již zemřelé významné osobnosti a aktivisty, kteří jsou vnímáni jako vzor.

Mezi významné osobnosti, které naše krajně pravicová scéna uznává, patří tito:

- Miloš Reho (na jehož památku se každoročně koná průvod a protest proti černému rasismu)
- Vlastimil Pechanec (nejznámější český P.O.W., uvězněn za vraždu Roma)
- Herbert Schweiger (SS Untersturmführer, bývalý příslušník Leibstandarte Adolf Hitler)
- Jan Striček (zabit Romem)
- Daniel Hejdánek (zabit Romem)
- Roman Elmar Skružný (ideolog českého neonacistického hnutí)
- Ian Stuart Donaldson (zpěvák kapely Skrewdriver a zakladatel organizace Blood & Honour)
- Robert Jay Mathews (americký neonacista, vůdce organizace The Order, který zahynul v přestřelce s FBI)
- William Luther Pierce (autor Turnerových deníků<sup>56</sup>)
- David Copeland (britský neonacistický militant, odsouzený k doživotí za bombový útok)
- bratři Strasserovi (představitelé levicového křídla NSDAP)
- Oswald Mosley (zakladatel předválečného fašistického hnutí v Británii)

---

<sup>56</sup> Kultovní kniha současných neonacistů. Vydána pod pseudonymem Andrew Macdonald.

- José Antonio Primo de Riviera (zakladatel falangistické strany ve Španělsku)
- Corneliu Zelea Codreanu (představitel meziválečného rumunského ultranacionalismu a militantního antisemitismu)
- Karel Kryl (z důvodu jeho pesimismu vůči nově vznikajícímu československému režimu po roce 1989, který nepovažoval za demokratický).

**Tabulka 41: Mobilizační témata „hrdinové“**

Téma příspěvku	webová stránka							celkem
	Odpor	AN Severových.	Dělnická mládež	Svobodná mládež	Radical Boys Brux	Blood & Honour Division Bohemia	revolta. info	
P.O.W. /solidarita s vězňenými	8	1	6	2	5	0	4	26
ikony scény	10	0	3	4	2	4	3	26

#### 4.4.2. Definování nepřítelů

Pro definování a formování společné identity a pro potřeby propagandy, ať už vnitřní či vnější, potřebuje krajní pravice jasně definovaného nepřítel. Výsledky analýzy příspěvků krajně pravicových internetových webů ukazuje tabulka č. 41. Podle ní je patrné, že mezi hlavní nepřátele krajní pravice patří především:

- systém (definován v 85 případech)
- Romové (definování v 49 případech)
- politici (definování v 21 případech)
- média (definována v 17 případech)
- antifašisté / anarchisté (definování v 17 případech)
- policie (definována v 16 případech)



Zcela minimálně, přestože mezi hlavní mobilizační témata patří kritika kapitalismu, se objevují nadnárodní korporace a mezinárodní organizace. Sám kapitalismus jako nepřítel je zmíněn pětkrát. Rovněž jsou minimálně zastoupeny jiné etnické menšiny, obecně cizinci či příslušníci gay/lesbické komunity, podíváme-li se na nepřítel s možnou příslušností k nějaké komunitě. Muslimové z definice nepřítel zcela vypadli.

Celkem v 177 případech nebylo možné nepřítel určit, protože nebyl jasně definován.

**Tabulka 42: Definování nepřítel krajní pravice**

nepřítel	webová stránka							celkem
	Odpor	AN Severových.	Dělnická mládež	Svobodná mládež	Radical Boys Brux	Blood & Honour Division Bohemia	revolta. info	
není definován	22	1	42	8	38	21	45	177
Systém	24	3	13	12	22	0	11	85
Romové	11	6	5	16	8	2	1	49
politici	2	0	3	3	6	0	7	21
antifašisté / anarchisté	1	1	0	3	9	0	2	17
média	1	0	2	0	14	0	0	17
policie	6	1	1	1	2	0	5	16
USA	3	0	1	0	4	0	3	11
justice	3	1	1	1	2	0	2	10
gay/lesby	1	0	0	1	2	0	2	6
neevropské obyvatelstvo	1	0	1	0	2	0	1	5
kapitalismus	0	0	1	0	0	0	4	5
nadnárodní korporace	0	0	1	0	2	0	1	4
EU	2	0	0	0	2	0	0	4
Izrael	0	0	0	0	2	0	2	4
státní správa / úřady	2	0	0	0	1	0	1	4
cizinci	2	1	1	0	0	0	0	4
Židé	0	0	0	0	2	0	1	3
Vietnamci	0	0	1	0	1	0	0	2
NATO	0	0	2	0	0	0	0	2

lidsko-právní aktivisté	0	0	0	0	2	0	0	2
Afričani	0	0	0	0	0	1	0	1
neonacisté / fašisté	0	0	0	0	0	0	0	0
komunisté	0	0	0	0	0	0	0	0
Německo	0	0	0	0	0	0	0	0
OSN	0	0	0	0	0	0	0	0

### 4.4.3. Sebeidentifikace

Kromě definování společného nepřítele je pro utváření a formování společné identity stejně tak zásadní definování své vlastní skupiny. Jak se v rámci příspěvků krajní pravice vnímá, jak definuje sama sebe z hlediska jednotlivců a jak tyto jednotlivce nazývá a případně oslovuje?

Velmi zásadním zjištěním je, že ve většině příspěvků zkoumaných webových stránek krajní pravice k identifikaci „svých lidí“ nedochází a případní možní zájemci o vstup do scény nejsou přímo příliš oslovováni. Jedním z možných vysvětlení může být důraz na komunikaci skrze témata a vytváření společné identity podněcováním k určitým typům emocí. V případě, že dochází k oslovení čtenáře příspěvku či k definování vlastní skupiny konkrétními slovy, mezi nejčastější označení sama sebe a příslušníků vlastní skupiny patří následující:

- nacionalisté (můžeme sloučit s kategorií „nacionální síla“) – 36 případů
- aktivisté (můžeme sloučit s kategoriemi „aktivista“ a „aktivisté odporu“) – 22 případů
- kamarádi – 18 případů
- nacionální socialisté (můžeme sloučit s kategorií „národní socialisté“) – 11 případů
- pronárodní aktivisté (můžeme sloučit s kategoriemi „pro-národní aktivisté“, pronárodní hnutí“) – 7 případů.

Svobodná mládež se několikrát identifikovala s českým národem. Důraz na příslušnost k bílé rase byla vyjádřena minimálně (2 případy: bílý národ a bílí bojovníci). K evropské identitě se v roce 2011 pouze jednou přihlásila Revolta.info, přestože nejvíce zveřejňuje

příspěvky s tematikou evropského socialismu. Dělnická mládež jednou zmínila „moravanství“, což zřejmě navazuje na snahu Dělnické mládeže oslovit Moravu svojí kampaní zdůrazňující právě moravskou identitu.

Někdy se rovněž objevila sebeidentifikace subjektů s majoritní společností a prostými občany, např. na straně slušných lidí, práva a spravedlnosti; slušní lidé, slušní občané.

## 4.5. Krajiní levice

### 4.5.1. Mobilizační témata krajiní levice

V naší analýze se v rámci krajiní levice objevují jak zástupci anarchistického proudu levice, tak komunistického a trockistického proudu. Některé subjekty se ani příliš v rámci těchto dvou pojetí nevymezují a vnímají sami sebe jako antikapitalisty. Jeden ze subjektů odkazuje k anarchokomunismu, tedy určitého průniku těchto dvou proudů.

Na základě analýzy příspěvků v rámci tematického okruhu „kritika společnosti – systém“ (viz tabulka č. 42) je patrné, že v roce 2011 bylo nejčastějším tématem zkoumaných subjektů kritika systému jako takového, tzn. příspěvky nebyly zaměřeny na dílčí aspekty ale na systém jako celek. Neaktivnější v rámci tohoto tématu byly komunistické subjekty, tedy Svaz mladých komunistů Československa (SMKČ) a Komunistický svaz mládeže (KSM). Kritika demokracie se neobjevila ani v jednom případě. Zkoumané subjekty, přestože jsou označovány za anti-demokratické, poukazují ve svých příspěvcích na nedemokratičnost současného režimu. Komunistické a trockistické subjekty požadují tzv. sociální demokracii. Anarchistické subjekty považují současný režim u nás i ve světě za totalitní, kde lidem chybí svoboda, protože jsou pod neustálým dohledem a kontrolou.

Velmi častým tématem je kritika politiků, která je zastoupena u všech zkoumaných internetových stránek. Významným tématem je i kritika mezinárodních organizací. Nejčastěji kritizovanou mezinárodní organizací bylo NATO, především v kontextu informování o dění v arabském světě, což bylo v roce 2011 častým námětem příspěvků. Podíváme-li se na zastoupení tohoto tématu podle zdroje, můžeme vidět, že téma náleželo čistě zástupcům komunistického proudu levice – KSM a SMKČ. Oba subjekty hovoří o demonstracích v arabském světě v kontextu snahy vymanit se z područí USA a NATO. U KSM se dá v roce 2011 vyzorovat silná fixace na téma Řecka a Libye. Dalším velkým okruhem na domácím poli bylo vyjadřování solidarity jak slovy, tak činy se stávajícími občany České republiky.

Zajímavým zjištěním je i poměrně silná kritika odborů, a to téměř výlučně (10 z 11 příspěvků) ze strany Mezinárodní revoluční organizace RIO, která odbory kritizuje za

malou aktivnost a považuje je spíše za „prodlouženou ruku politiků.“ Naopak komunistické subjekty vyjadřovaly odborům podporu.

**Tabulka 43: Mobilizační témata „kritika společnosti – systém“**

Téma příspěvků	webová stránka								celkem
	AFA	ČSAF	Anarcho kom. altern.	KSM	SMKČ	Budoucnost*	jaim. cz	RIO* *	
kritika systému	2	2	1	5	11	2	0	8	<b>31</b>
kritika politiků	1	4	2	3	7	2	1	5	<b>25</b>
kritika mezinár. organizací	0	0	0	5	5	0	0	0	<b>20</b>
odborní	0	0	0	0	1	0	0	10	<b>11</b>
kritika státní správy	0	1	0	1	2	0	0	0	<b>4</b>
kritika policie	1	2	0	0	1	0	0	0	<b>4</b>
kritika médií	0	0	0	1	2	0	0	0	<b>3</b>
kritika soudnictví	0	1	0	0	1	0	0	0	<b>2</b>
kritika nadnár. korporací	0	1	0	1	1	0	0	0	<b>3</b>
kritika demokracie	0	0	0	0	0	0	0	0	<b>0</b>

\*celým názvem „Socialistická alternativa Budoucnost“

\*\* celým názvem „Mezinárodní revoluční organizace RIO“

V rámci okruhu kritiky hodnotového nastavení společnosti (tab. 43) se opakují de facto tři témata: kritika kapitalismu, anti-amerikanismus a kritika antikomunismu. Kritika kapitalismu se zcela rovnoměrně objevuje u všech zkoumaných subjektů. Nejvíce se tomuto tématu věnují Československá anarchistická federace (ČSAF), KSM a SMKČ. Anti-amerikanismus je tématem komunistického proudu, a to KSM a SMKČ. U SMKČ, jako u jediného zkoumaného subjektu, se objevuje téma kritika antikomunismu. V příspěvcích kritizují snahy o zákaz komunistických subjektů v České republice, kritizují antikomunistické postoje obyvatelstva. Zabývají se údajnou antikomunistickou propagandou a de-zinterpretací, kritizují útoky proti Komunistické straně Čech a Moravy (KSČM) a dalším

komunistickým subjektům. Neplatí ale, že by tyto subjekty bezmezně hájily KSČM - především ze strany SMKČ zaznívá kritika dílčích aspektů a kroků strany.

Zajímavým zjištěním je výskyt anti-sionistických příspěvků ze strany KSM a SMKČ. Oba subjekty navíc jasně deklarují, že podporují palestinskou stranu.

Ostatní témata, jako je multikulturalismus či homosexualita, zmiňována nejsou. Zdá se, že se jedná o výlučná témata krajní pravice.

**Tabulka 44: Mobilizační témata „kritika společnosti – hodnoty“**

Téma příspěvku	webová stránka								celkem
	AFA	ČSAF	Anarch okom. alterna tiva	KSM	SMKČ	Budouc nost	jaime.c z	RIO	
kritika kapitalismu	4	19	4	17	15	2	4	2	<b>67</b>
anti-amerikanismus	0	1	0	13	14	0	0	0	<b>28</b>
kritika antikomunismu	0	0	0	0	12	0	0	0	<b>12</b>
anti-sionismus	0	0	0	3	2	0	0	0	<b>5</b>
kritika křesťanství	1	0	0	0	0	0	0	0	<b>1</b>
kritika globalizace	0	0	0	1	0	0	0	0	<b>1</b>
kritika liberalismu	0	0	0	0	0	0	0	0	<b>0</b>
kritika homosexuality	0	0	0	0	0	0	0	0	<b>0</b>
kritika multikulturalismu (principu)	0	0	0	0	0	0	0	0	<b>0</b>

V rámci okruhu témat „ideologie“ (tabulka č. 44) je naprosto zřetelné jasné ideové vyprofilování zkoumaných subjektů české krajní levice. Antifašistická akce se v rámci tohoto okruhu objevuje pouze v případě tématu „antifašismus“ (a jednou v případě připomínky historické události), což potvrzuje zaměření jejich aktivit na sledování neonacistické scény a boj proti příslušníkům této scény. Ostatní ideové aspekty týkající se anarchistické ideologie, které byly v minulosti přítomny, zůstávají zcela upozaděny. Anarchismus jako základní ideologie se objevuje v případě stránek ČSAF, ve stejné míře jako antifašismus a svoje místo si našlo i téma nedodržování lidských práv.

V případě komunistických subjektů nejvíce rezonuje téma komunismu jako základní ideové náplně. I když v případě SMKČ o něco málo převládá antifašistická tematika. Vedle komunismu je zmiňován i marxismus-leninismus jako pozitivně přijímaná ideologie. Nové

ideové směry a možné obměny diskutovány nejsou. V případě Socialistické alternativy Budoucnost a Mezinárodní revoluční organizace RIO témata věnující se ideologii naprosto absentují.

Podíváme-li se tedy na to, jaká témata z ideové oblasti mají ohlas mezi krajní levicí jako celkem, vidíme, že se jedná výrazně o antifašismus, komunismus a anarchismus, a své místo má i tematika nedodržování lidských práv. Důležitou úlohu hraje vzpomínání na historické události, což je doména především SMKČ a Anarchokomunistické alternativy.

V rámci anarchistického proudu se jedná o tyto historické události:

- povstání v Kronštadu v roce 1921 (dělníci a námořníci povstali proti komunistickému režimu)
- Velká říjnová revoluce v roce 1917 (ale nikoli v rámci oslavy, ale negace; použit je dovětek „Zničme rudý podvod“)
- Jakobíni (doba Velké francouzské revoluce)
- demonstrace dělnictva v Prostějově v dubnu 1917
- Mexická revoluce v roce 1910.

Komunistický proud, resp. v tomto případě pouze KSM a SMKČ, si připomíná celou řadu historických událostí, ať z československých dějin, tak z dějin mezinárodních. Objevují se tyto události:

- Babická vražda v roce 1951 (zabití 3 členů místního národního výboru a Komunistické strany Československa v Babicích v roce 1951)
- masakr na Náměstí Nebeského klidu v Číně (tato událost vzpomínána ve smyslu, že se jedná o mýtus)
- Kubánská revoluce 1958 – současnost
- výročí Velké říjnové socialistické revoluce (v roce 2011 si připomínali 94. výročí)
- hladový pochod nezaměstnaných 4. února 1931
- únor 1948
- památka osvoboditelů Československa v roce 1945
- Komunistická strana Československa (vzpomíná se na její budování a činnost, na její významné osobnosti)
- osvobození Prahy Rudou armádou v roce 1945
- 9. května 1945 – Den vítězství
- Pinochetův puč 1973
- vznik Československa v roce 1918
- uctění památky strážmistra Honzátko (zabit bratry Mašínovými r. 1951).

**Tabulka 45: Mobilizační témata „ideologie“**

Téma příspěvku	webová stránka								celkem
	AFA	ČSAF	Anarcho kom. alternat.	KSM	SMKČ	Budou cnost	jaimc.cz	RIO	
antifašismus	9	6	1	2	13	0	0	0	<b>31</b>
připomínka historické události	1	1	6	4	14	0	1	0	<b>27</b>
komunismus	0	0	0	10	9	0	0	0	<b>19</b>
anarchismus	0	6	3	0	0	0	2	0	<b>11</b>
lidská práva nedodržování	0	3	0	5	2	0	0	0	<b>10</b>
marxismus- leninismus	0	0	0	2	5	0	0	0	<b>7</b>
antikomunismus	0	0	1	0	0	0	0	0	<b>1</b>
ekologie	0	1	0	0	0	0	0	0	<b>1</b>
nacionalismus	0	0	0	0	0	0	0	0	<b>0</b>
Evropa národů	0	0	0	0	0	0	0	0	<b>0</b>
nové ideové směry	0	0	0	0	0	0	0	0	<b>0</b>
kritika antifašist. organizací	0	0	0	0	0	0	0	0	<b>0</b>
antisemitismus	0	0	0	0	0	0	0	0	<b>0</b>

Zajímavý je (ne)zájem krajně levicových subjektů o otázky týkající se **etnických menšin**. Je patrné, že problematika menšin nepatří mezi důležitá témata<sup>57</sup> (ve většině případů nabývá nulových hodnot). Obecně krajní levice nemá problém s imigranty a s etnickými komunitami usazenými v českých zemích. Československá anarchistická federace během roku 2011 několikrát vyjádřila ve svých příspěvcích podporu migrantům. Negativní postoj se objevuje pouze v případě Komunistického svazu mládeže na adresu Němců, ale zde je to více

<sup>57</sup> V roce 2012 ale na stránkách antifa.cz začala být věnována pozornost tematice anticiganismu a obecně problematice vyloučení Romů; pochopitelně z pozice kritiky kapitalismu a liberalismu jako příčiny sociální degradace tohoto etnika.

na adresu německého státu a jeho politiků, než na adresu německého národa. KSM vnímá Německo jako evropského hegemonu a kapitalistickou zemi, která chce Evropu plně ovládat.

Mobilizační témata z okruhu „**strategie**“ (tabulka č. 45) jsou již zajímavější. Nejčastěji se analyzované příspěvky věnují tématům „způsoby šíření ideologie“, „způsoby boje“, „monitoring NS scény“ a objevuje se i téma „revoluce“.

Krajní levice se ve srovnání s krajní pravíci snaží hledat různé cesty jak oslovit potencionální příznivce a další případné členy. Zároveň používají tuto širokou škálu aktivit i pro upevnění vlastní identity. V rámci způsobů šíření ideologie jsou na straně anarchistického proudu diskutovány a používány nástroje jako kulturní akce – jedná se o hudební koncerty, umělecké výstavy, odborné debaty; vydávání časopisů – Antifašistická akce vydává časopis Akce!, Československá anarchistická federace vydává časopis Existence. Dále to je vydávání komiksových časopisů (např. Anarchix), různých brožur. Nakladatelství při ČSAF vydalo básnickou sbírku. Ideje jsou šířeny ale i klasickými způsoby jako jsou plakáty a transparenty. Prodávány jsou propagační materiály, jedná se například o hudební nosiče či trička.

Komunistický a trockistický proud používá v zásadě podobné prostředky. Vydáván je časopis Mladá Pravda, Mezinárodní revoluční organizace RIO vydává vlastní Zaměstnanecký zpravodaj RIO. Zájemci jsou zváni na kulturní akce, vzdělávací akce a oslavy. Oblíbenou je například slavnost Haló novin, oslava 1. Května spolu s KSČM. Mezinárodní revoluční organizace RIO v roce 2011 zvala na Letní akademii do Berlína, která se měla týkat tématu marxismus. Ideje jsou šířeny i v rámci výjezdů na mezinárodní kulturní festivaly a setkání mládeže. V rámci komunistického proudu byl založen propagačně-vzdělávací kolektiv pracujících „Dělnický komunistický kolektiv“ či Marxisticko-leninský klub. Používána je samozřejmě i tradiční cesta šíření informací – letáky. Diskutovány byly i moderní možnosti komunikace jako Facebook a Twitter.

Téma „způsoby boje“ je doménou především Československé anarchistické federace. V rámci tohoto tématu jsou za vhodné způsoby považovány různé formy občanské neposlušnosti, blokády, protestní pochody či stávky. Často jsou zveřejňovány příspěvky, které přinášejí inspiraci ze zahraničí a poukazují na to, jak se dají tyto formy použít. V roce 2011 jako vzor sloužili především stávkující ve Španělsku a Řecku. V druhé polovině roku našla výraznou odezvu v řadách anarchistů akce „Occupy“, jíž bylo věnováno významné množství příspěvků. Anarchokomunistická alternativa ve svých příspěvcích více vyzývá k přímým akcím, které mohou nabrat podobu skutečného boje.

V případě tématu „monitoring NS scény“ je patrné, že toto téma si výlučně drží Antifašistická akce, což je dokladem jejího zúženého profilu aktivit, kdy se soustředí pouze na boj proti neofašistům a neonacistům. Monitorovány jsou jednotlivé osoby, hudební kapely, příspěvky se věnují i trendům na NS scéně, jednotlivým akcím. Příspěvky jsou vždy hojně doplněny o fotodokumentaci.



Co se týká tématu revoluce, ta se objevuje v příspěvcích ČSAF a Mezinárodní revoluční organizace RIO. RIO v této souvislosti zdůrazňuje důležitou roli dělnického hnutí a požaduje vznik marxistické revoluční strany. ČSAF se staví k tématu revoluce více filozoficky/teoreticky.

**Tabulka 46: Mobilizační témata „strategie“**

Téma příspěvku	webová stránka								celkem
	AFA	ČSAF	Anarchokom.	KSM	SMKČ	Budoucnost	jaime.cz	RIO	
způsoby šíření ideologie	2	18	0	6	12	0	0	3	<b>41</b>
způsoby boje	1	18	7	0	0	0	0	6	<b>32</b>
monitoring NS scény	19	0	0	0	0	0	0	0	<b>19</b>
revoluce	0	6	0	0	0	0	0	5	<b>11</b>
válka	0	0	0	0	1	0	0	0	<b>1</b>
nové strategické koncepty	0	1	0	0	0	0	0	0	<b>1</b>
sportovní den	0	0	0	0	0	0	0	0	<b>0</b>
zdravý životní styl	0	0	0	0	0	0	0	0	<b>0</b>

Na začátku výzkumu bylo očekáváno, že se v příspěvcích bude objevovat mimo jiné i téma squattingu, které je pro anarchistické hnutí typické. Tento předpoklad se pro rok 2011 nepotvrdil. Squatting nebyl zaznamenán ani v jednom případě. Je to dokladem toho, že tento politický postoj kombinovaný s životním stylem je již delší dobu za zenitem, a to nejenom u nás, ale i v západní Evropě, odkud vyšel.

Pro úplnost dodejme, že **mytologie** se (vcelku předpokládaně), neobjevovala v žádném z analyzovaných příspěvků.

Poslední tematický okruh „**hrdinové**“ ukazuje, že i krajní levice se opírá o významné osobnosti (především SMKČ staví na pozitivních vzorech z minulosti) a rovněž se věnuje tématu uvězněných aktivistů. V případě krajní levice jsou ale voleny jiné výrazy. Nepoužívá se pro krajní pravici typický pojem P.O.W. (Prisoners of War), nýbrž se často v tomto kontextu objevuje spojení „solidarita s vězňými“.

Anarchistické hnutí s ikonami scény příliš nepracuje. V roce 2011 byl v pozitivním smyslu zmíněn pouze Jan Kučera – anarchistický skinhead, který byl zabit neonacistou.

V případě komunistického a trockistického hnutí je výčet ikon scény mnohem delší. Objevují se v něm především komunističtí politici, státníci a revolucionáři:

- Hugo Chávez
- Gaip (vietnamský strateg války)
- Alfons Cano (velitel FARC-EP v Kolumbii)
- Miroslav Florian (básník 20. století vyjadřující sympatie komunistickému hnutí)
- Hans Heinz Holz (marxistický filozof)
- Fidel Castro
- Karel Liebknecht a Rosa Luxemburgová (zakladatelé Komunistické strany Německa)
- Che Guevara
- V.I. Lenin
- Klement Gottwald
- J.V. Stalin
- M. Kaddáfí
- Ho Či Min
- Trockij
- Frakce rudé armády (RAF)

V případě Fidela Castra SMKČ pravidelně publikuje překlady Castrových článků.

#### **4.5.2. Definování nepřítelů**

Výsledky analýzy, jak je v příspěvcích krajně levicových internetových webů definován nepřítel, ukazuje tabulka č. 46. Podle ní je patrné, že mezi hlavní nepřátele krajní levice patří především:

- kapitalismus (105 případů)
- systém (52 případů)
- neonacisté/neofašisté (50 případů)
- politici (33 případů)
- USA (28 případů)

Z tabulky je patrné, že na rozdíl od krajní pravice má krajní levice méně vymezených nepřátel, ale o to intenzivněji se jim věnuje.

Pokud ještě rozdělíme hlavní nepřátelé v kontextu dělení na anarchistický proud a na komunistický a trockistický proud, vidíme, že NATO, USA a Německo jsou nepřáteli pouze komunistického proudu, a to SKM a SMKČ, což má návaznost i na jednotlivá mobilizační témata. Kapitalismus, systém a neofašisté/neonacisté patří mezi nepřátele jak anarchistů, tak komunistů a trockistů. Politici jsou zmiňováni rovněž všemi proudy, nicméně více se objevují u komunistů a trockistů.

Celkem ve 155 případech nepřítel nebyl jasně definován.

**Tabulka 47: Definování nepřítelů krajní levice**

nepřítel	webová stránka								celkem
	AFA	ČSAF	Anarch. okom. altern.	KSM	SMKČ	Budoucnost	jaime.cz	RIO	
kapitalismus	3	38	8	23	22	2	4	5	<b>105</b>
Systém	2	11	2	5	21	2	0	9	<b>52</b>
neonacisté / fašisté	27	6	1	2	13	0	0	1	<b>50</b>
politici	0	3	4	6	9	2	1	8	<b>33</b>
USA	0	0	0	13	15	0	0	0	<b>28</b>
NATO	0	0	0	10	4	0	0	0	<b>14</b>
Německo	0	0	0	11	0	0	0	0	<b>11</b>
policie	1	2	1	0	1	0	0	0	<b>5</b>
Izrael	0	0	0	3	2	0	0	0	<b>5</b>
média	1	0	0	2	2	0	0	0	<b>5</b>
justice	0	1	0	1	1	0	0	0	<b>3</b>
nadnárodní korporace	0	1	0	1	0	0	0	0	<b>2</b>
EU	0	0	0	2	0	0	0	0	<b>2</b>
komunisté	0	0	2	0	0	0	0	0	<b>2</b>
OSN	0	0	0	1	0	0	0	0	<b>1</b>
Romové	0	1	0	0	0	0	0	0	<b>1</b>
není definován	9	35	7	28	53	0	4	19	<b>155</b>

### 4.5.3. Sebeidentifikace

Stejně jako u ultrapravice se podívejme, jak se v rámci příspěvků krajní levice vnímá, jak definuje sama sebe z hlediska jednotlivců a jak tyto jednotlivce nazývá a případně oslovuje. I zde platí, že krajní levice v jednotlivých příspěvcích nedbá na přímou komunikaci se čtenářem prostřednictvím oslovení čtenáře, či jiným slovním definováním toho „kdo jsme“ (stranou zůstává samotná sekce webové stránky, která se věnuje tomu „kdo jsme“). Zřejmě také krajní levice spoléhá na to, že téma mluví samo o sobě a je dosti silné na to, aby podporovalo a upevňovalo společnou identitu. Důležitou charakteristikou příspěvků je, že většina z nich má informační charakter podobný reportu z nějaké události, či zprávě, která nezačíná ani nekončí žádným „poselstvím“.

Nicméně, v některých příspěvcích byla sebeidentifikace vyzorována. Nejčastěji se jednalo o pojmy jako:

- komunisté (56 případů)
- anarchisté (36 případů)
- antifašisté (7 případů)
- socialisté (4 případy).

V porovnání s krajní pravíci můžeme vidět, že krajní levice vytváří společnou identitu na základě příslušnosti k ideologii, kdežto krajní pravice více staví sdílenou identitu na aktivismu a komunitě (aktivisté, kamarádi).

Identita anarchisty je samozřejmě vytvářena v příspěvcích anarchistických subjektů, komunistická v příspěvcích komunistických subjektů. Antifašisté se objevují jak u anarchistů, tak i u SMKČ. Socialisté potom u trockistických subjektů. V jejich případě se trockistická identita objevuje pouze jednou.

Ve dvou případech se objevuje i identita aktivistů, antikapitalistů, marxistů. V jednom případě i soudruzi a obránci.

## **4.6. Webové nástroje propagandy a propagace – konstrukce společné identity a mobilizační a rekrutační prostředky**

Internetové prostředí nabízí svým uživatelům obrovskou škálu možností a nástrojů, jak sdělit určité informace a jak k těmto informacím připoutat pozornost. V nepřehledném množství internetových stránek jsou nuceni používat různé strategie, jak oslovit potencionální členy/sympatizanty/čtenáře. Některé z těchto nástrojů a možností využívají i krajně pravicové a krajně levicové webové stránky. V této části prezentace výstupů z výzkumu budou představena zjištění obsahové analýzy webových stránek z hlediska funkčnosti zkoumaných webových stránek v kontextu propagace a propagandy, tzn., jak jsou webové stránky strukturovány, jaké komunikační nástroje jsou implementovány a využívány, jaké nástroje jsou používány pro podporu společné identity, jaké rekrutační a mobilizační nástroje obsahují.

### **4.6.1. Struktura webových stránek**

Podíváme-li se na strukturu webových stránek zkoumaných subjektů, můžeme nalézt podobnou logiku členění obsahu. Pravidelně se objevují tyto sekce (pod různými názvovými obměnami):

- články (8 z 16 webů)
- kalendář akcí/pozvánky na akce (7 z 16 webů)
- aktivity/naše kampaně (6 webů)
- z domova (6 webů)
- ze zahraničí (7 webů)
- historie (7 webů)
- teorie (5 webů)
- kontakty (12 webů – ostatní mají rovněž uvedeny kontakty, ale nemají zvláštní sekci)
- kdo jsme (11 webů)
- odkazy (12 webů – i ostatní odkazují na různé další weby, ale nemají k tomu vyčleněnou zvláštní sekci)
- ke stažení (8 webů)
- fotogalerie (4 weby)
- videogalerie (7 webů).

Články (příspěvky) jsou uveřejňovány na všech 16 zkoumaných internetových stránkách, ale zvláštní sekci „články“ (a podobné označení) má pouze 8. Ostatní používají jinou strukturu jejich členění, většinou přímo podle tématu, tzn., že sekce „články“ se rozpadá na mnoho tematických sekcí. I v případě zjištěných 8 webových stránek vedle sekce „články“ existují další jako „z domova“, „ze zahraničí“ apod. „Články“ často slouží jako shromaždiště všech uveřejněných příspěvků a představují přímo homepage. Například webové stránky Odporu se dělí na tyto sekce: v jedné linii to jsou články, glosy, stahuj, odkazy, kontakty; v druhé linii to jsou akce, z domova, ze zahraničí, z historie, úvahy, rady, nezapomeneme. Znamená to, že jednotlivé linie se potkávají v různých příspěvcích.

Výrazněji sekčně strukturované weby má potom více krajní levice než krajní pravice. V případě krajní pravice nejvíce člení Odpor, ostatní používají především sekce jako odkazy, kontakty, fotogalerie, videogalerie, ke stažení. Příspěvky ponechávají volně přístupné z homepage (a jako homepage), kdy je potřeba listovat.

Co se týká videí, většina zkoumaných webů používá vlastní kanály, kdežto Komunistický svaz mládeže a Svaz mladých komunistů Československa využívají odkazů na svůj účet na Youtube.com.

Svobodná mládež a Revolta.info navíc používají sekci „reporty“, do kterých vkládají zprávy z uskutečněných akcí. Ve třech případech se objevuje i sekce „rady“, a to v případě Odporu, Svobodné mládeže a Revolta.info. Zde jsou uveřejněny rady bezpečnostního charakteru – jak se chovat na demonstraci, jak postupovat u výslechu, jak šifrovat komunikaci. Revolta.info vydala Bezpečnostní manuál I. -IV., ve kterém se věnuje bezpečnému používání e-mailu, používání hesel, bezpečnému pohybu po sociálních sítích atd.

Pro větší důraz na zveřejňované příspěvky používají některé webové stránky další členění na příspěvky nejčtenější, nejnovější, objevuje se i možnost „doporučujeme“ a rovněž se používá odkazů na články z jiných webů – „píše se jinde“. Této nadstavby jak upozornit na příspěvky využívá Odpor (v plném rozsahu), Svobodná mládež (doporučujeme, píše se jinde), Radical Boys Brux (nejčtenější, píše se jinde), Antifašistická akce (nejnovější článek, doporučujeme, RSS spřátelených webů – ČSAF, Alerta, Black Blog, co se píše jinde – zde to jsou články z médií jako novinky.cz, tyden.cz nebo romea.cz) či Svobodná alternativa Budoucnost (aktuality, nejčtenější, nejnovější). Ostatní weby používají alespoň „nové příspěvky“ (vyjma Svobodné mládeže, Radical Boys Brux a Černého anarchistického kříže).

Většina webů potom ještě k tomuto základnímu členění dodává další, řekněme více podrobné. Dělnická mládež používá tyto sekce: program, stanovy Dělnické mládeže, struktura Dělnické mládeže, sponzoring, tisková oznámení, archiv. Toto členění navazuje mimo jiné na fakt, že Dělnická mládež je oficiálně zaregistrovaným subjektem.

Radical Boys Brux zařadili sekci Glosy – mimo jiné v této sekci zveřejňují tzv. Gipsy monitor, který představuje průběžné informování o romské komunitě, především

o zaznamenaném páchání trestné činnosti („Soubor komentovaných odkazů, zpráv a aktualit týkající se našich opálených, přizpůsobivých, pracujících a vždy bezproblémových spoluobčanů, jejich andělů strážných, chlebovárců, neziskových organizací a ostatních zmrldů.“)

Na webu Blood and Honour Division Bohemia jsou k dispozici sekce jako hudba, Combat 18, Blood&Honour, Ian Stuart, rozhovory. Řada článků se věnuje přípravě na RAHOWA, tzn. co má správný bojovník za rasu umět, jak se má přichystat, rady ohledně fyzické kondice, Kodex cti, jak provádět utajené akce, jak připravovat své děti (fyzická cvičení apod.), také návody jako pracovat s výbušninami, jakým způsobem útočit na člověka nebo na objekt, návody na propagaci.

Revolta.info klasické členění doplňuje o sekce jako humor, recenze, idea, třetí cesta a anti-capitalista. Revolta.info se mimo jiné významně věnuje osudům lidí, kteří byli spojeni s nacionálním socialismem a nacionalismem – uveřejňují životopisy osob jako Jack London, který se pozitivně stavěl k oddělování ras, spisovatele Knuta Hamsuna, který otevřeně podporoval Hitlera.

ČSAF člení mimo základ na sekce jako ABC (Anarchist Black Cross), recenze, časopisy, teoretické texty, životopisy, distribuce, z redakční pošty a programové minimum. Anarchokomunistická alternativa sleduje příspěvky na dvou spřátelených blozích ve speciálních oknech, dále používá sekci solidárně (zprávy o perzekuovaných anarchitech v zahraničí), AKA dokumenty, hnutí, profily, rozhovory, kultura a ekologie. Jaime používá kompletně vlastní dělení na sekce a těmi jsou: Černý kříž, v rukou nepřítele, organizace, ABC A, akce/boj, hardware/software, čtenářský deník.

KSM člení na dokumenty KSM, marxismus, zločiny kapitálu, literatura, kultura, názory a polemika. SMKČ přidává k základu publikace, dějiny a osobnosti hnutí, kultura, názory a polemika. Socialistická alternativa Budoucnost míří jednou svojí sekci „mládež“ přímo na mladé. Dále je k dispozici sekce „co se děje na pracovišti“. Mezinárodní revoluční organizace RIO rovněž používá zcela odlišné dělení, a to: naše základní pozice, starý program z roku 2003, otázky a odpovědi k manifestu. Následují tematické okruhy: americká základna, antikapitalistické hnutí, archiv, Blízký Východ, dělnické boje, ekologie, ekonomika, kapitalismus bez masky, krajní pravice/rasismus, kultura, Latinská Amerika, made in USA, revoluční myšlenky, RIO Česko, ruská revoluce, ženy.

Zvláštním případem z hlediska tematičnosti, je Anarchistický černý kříž (ABC), který se výlučně zaměřuje na perzekuované anarchisty solidaritu s nimi. Rovněž pomáhá anarchistickému hnutí v preventivním slova smyslu, tedy aby se jeho příslušníci vyvarovali zbytečných obtíží. ABC proto nabízí témata jako právní pomoc, PC bezpečnost, jak se chovat na demonstraci, jak podpořit ABC a zprávy z ABC při ČSAF.

## 4.6.2. Design

K vytváření sdílené identity slouží i zvolený barevný design webové stránky, zároveň je to prostředek k oslovení nových možných sympatizantů a členů. Na homepage jsou důležité především použité barvy a styl včetně designu hlavičky homepage (horní části, kde bývá umístěno logo).

Z hlediska barev jsou - ať krajní pravici či krajní levici - používány de facto tři barvy a jejich odstíny: černá, červená a bílá. Týká se to Odporu, AN Severovýchod, Radical Boys Brux (místo černé použita šedá), Blood and Honour Division Bohemia (místo bílé je použita ocelově šedá), Antifašistická akce (červená je temně rudou), ČSAF, Anarchokomunistická alternativa (místo bílé šedá), jaimo.cz a ABC. Dvě barvy, ale z této kombinace, používá Revolta.info (černá, bílá), KSM (červená, bílá), Socialistická alternativa Budoucnost (červená, bílá), Mezinárodní revoluční organizace RIO (rudá, šedá). SMKČ používá kombinaci červená-bílá-žlutá.

Zcela se barevně vymyká Dělnická mládež, která používá kombinaci modrá-bílá, a Svobodná mládež s kombinací modrá-černá-bílá.

Banner v podobě obrázku doplněného nějakým textem v horní části homepage používají všechny zkoumané subjekty, kromě Blood and Honour Division Bohemia, Antifašistické akce (zde je umístěno pouze logo Antifašistické akce a heslo "proti fašismu všemi prostředky... since 1996"). Banner v této části nepoužívá ani Jaime a Mezinárodní revoluční organizace RIO. V případě Dělnické mládeže se na tomto místě pravidelně střídají tři bannery, Svobodná mládež používá pět bannerů. Komunistický svaz mládeže používá jeden stálý (hlavní) a pod ním se střídají dva bannery.

O designu jednotlivých webů se dá říci, že řada z nich působí neprofesionálním dojmem a staticky. Výjimkou jsou AN Severovýchod (atraktivní a moderní web, inspirovaný street artem), Radical Boys Brux (moderní vzhled), Revolta.info (zde se ještě více projevu vliv street artu, styl je velmi moderní a pro mládež atraktivní). Weby krajní levice, výjimkou je pouze web Antifašistické akce, jsou designově hodně jednoduché, co do vzhledu ne příliš atraktivní. Stoprocentně to platí u webu SKM a KSMČ, kde už ze stylu je patrné „zaseknutí“ těchto subjektů v historii, což se projevuje jak na tématech, tak na stylu designu.



### 4.6.3. Nástroje k vytváření společné identity

Pro vytvoření a následné posílení společné identity ve virtuálním prostoru jsou používány různé prostředky. Patří mezi ně diskusní fóra, chat, bulletiny, časopisy, ankety, e-shopy apod.

V případě zkoumaných webových stránek se nám objevilo několik druhů takovýchto nástrojů:

- anketa (2 případy: Radical Boys Brux, Svaz mladých komunistů Československa)
- diskusní fórum (2 případy: Radical Boys Brux odkazuje na diskusní fórum hooligans.cz, což je jedno z nejznámějších veřejně přístupných fór, kde se často scházejí příznivci a členové krajně pravicové scény; Blood and Honour Division Bohemia provozuje vlastní fórum, které je zaheslováno a uživatel se musí přihlásit)
- vlastní stránka nebo skupina na Facebooku (8 případů: AN Severovýchod, Dělnická mládež, Svobodná mládež, Radical Boys Brux, Antifašistická akce, KSM, Socialistická alternativa Budoucnost, Mezinárodní revoluční organizace RIO)
- Twitter (4 případy: Radical Boys Brux, Revolta.info, Antifašistická akce, KSM)
- QR kód (1 případ: Revolta.info)
- RSS (5 případů: Dělnická mládež, Antifašistická akce, Československá anarchistická federace, Mezinárodní revoluční organizace RIO, ABC)
- verze webové stránky pro mobilní telefon (1 případ: Dělnická mládež).

Nejvíce z těchto nástrojů používá Radical Boys Brux, které má dostupné ankety, proklik na diskusní fórum, Facebook a Twitter. Aktivní v této rovině je rovněž Dělnická mládež, která využívá Facebook, RSS a jako jediná má k dispozici verzi pro mobilní telefon. Dále také Antifašistická akce, která používá Facebook, Twitter a RSS. Nejvyhledávanějším nástrojem je Facebook.

Žádný z uvedených prostředků, ani jiný další, nepoužívá Odpor, Anarchokomunistická alternativa a Jaime.cz.

Řada subjektů využívá pro udržení kontaktu s členy, sympatizanty apod. a pro udržení jejich zájmu o problematiku **časopisy**, které si mohou zájemci volně stáhnout ve formátu pdf do svého počítače. Následuje seznam vydávaných časopisů:

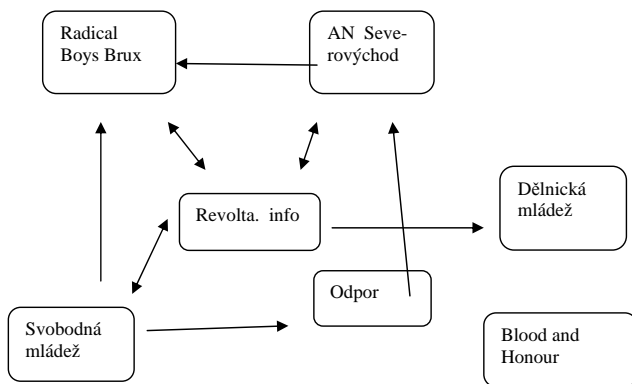
- Dělnická mládež – Hlas mládeže
- Svobodná mládež – Zpravodaj RSM
- Blood and Honour Division Bohemia – Magazín B&H (organizace ale pouze deklaruje, že tento časopis bude obnoven)
- Antifašistická akce – Akce!
- ČSAF - nabízí odkazy na stránky, odkud lze stáhnout různé časopisy (Existence, Zdola, Informátor, A-kontra, Žerme bohatých)
- KSM – Mladá Pravda
- SMKČ – Mladá Pravda
- Jaime.cz – odkazy do archivu Svobodné práce, do archivu Hlasu přímé akce, do archivu Akce!
- Mezinárodní revoluční organizace RIO – Zaměstnanecký časopis RIO

Kromě sdílení myšlenek a idejí a používání nástrojů, které toto umožní, patří k podpoře společné identity i **specifické oblečení a vlastnění stejných produktů**. Za tímto účelem vznikají internetové obchody, v nichž je možné nakoupit především oblečení, ale také hudební nosiče a další propagační předměty. E-shopy využívá a odkazuje na ně 7 ze zkoumaných webových stránek: Odpor, Dělnická mládež, Radical Boys Brux, Blood and Honour Division Bohemia, Revolta.info, Antifašistická akce a ČSAF.

Dělnická mládež odkazuje na „Dělnický butik“, v němž je k dostání oblečení se symbolikou Dělnické strany sociální spravedlnosti a Dělnické mládeže, potom rovněž tiskoviny a propagační předměty. Radical Boys Brux a Revolta.info odkazují na hatecore-shop.com. Na tento obchod odkazuje i Odpor a přidává ještě další, např. PC Records, Breakstore. Blood and Honour Division Bohemia provozuje vlastní e-shop store.bhbohemia.org. Antifašistická akce provozuje rovněž vlastní AFA e-shop s propagačními materiály. ČSAF nabízí několik odkazů, mezi nimiž je i AFA e-shop.

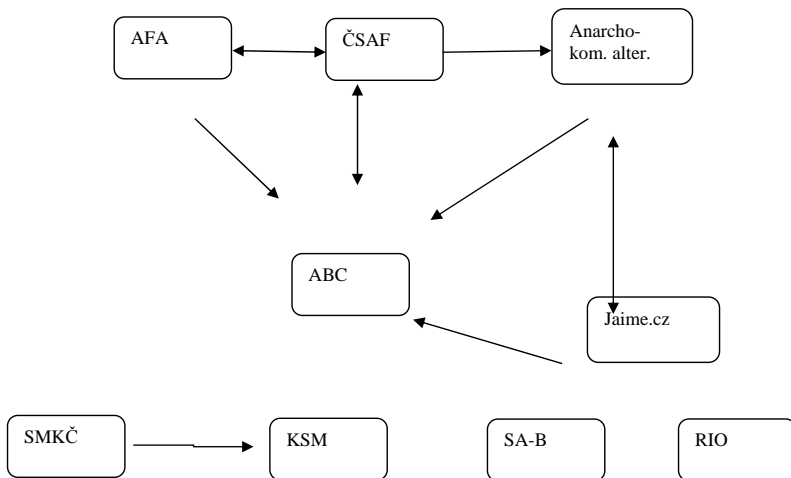
Pro vytvoření identity v určitém prostředí je rovněž důležité, jak na této identitě spolupracují ideově blízké subjekty, jak funguje síťování v rámci jedné scény. Na základě odkazů na webové stránky byly vytvořeny následující grafy. V případě krajní pravice (graf č. 17) můžeme vidět, že zkoumané subjekty jsou si blízké a vzájemně provázané. Ve středu vzájemných vazeb se pohybuje Revolta.info, která odkazuje na všechny kromě Odporu a Blood and Honour. Zpět na Revoltu odkazují tři subjekty. Stranou stojí Dělnická mládež, která zpět do scény neodkazuje a Odpor své kontakty rovněž směřuje jiným směrem, kromě AN Severovýchod. Zcela izolovaný je pouze Blood and Honour, který ale do této izolace vůči ostatním zkoumaným vstupuje dobrovolně a toto deklaruje. Nové koncepty jako je autonomní a svobodný nacionalismus, k nimž se většina z nich hlásí, odmítá a vnímá je jako něco, co poškozují tradici nacionálního socialismu. Podle Blood and Honour tyto organizace nejsou schopny skutečného boje.

**Graf 16: Síťování mezi zkoumanými krajně pravicovými subjekty**



Situaci na levé straně spektra ukazuje graf č. 18. Je patrné, že anarchistické subjekty jsou ve vzájemném kontaktu, i když některé kontakty (tedy v podobě odkazu) jsou pouze jednosměrné. Všechny subjekty odkazují na Anarchistický černý kříž, který zastává významné postavení v rámci scény. Řada odkazů je jednosměrných. V případě komunistů a trockistů se jedná o čtyři subjekty, které na sebe navzájem neodkazují. Výjimkou je pouze odkaz SMKČ na KSM.

**Graf 17: Síťování mezi zkoumanými krajně levicovými subjekty**



#### 4.6.4. Nástroje mobilizace a rekrutace

Mezi hlavní nástroje mobilizace stávajících členů a rekrutace nových patří v prostředí zkoumaných internetových stránek tyto:

- informace a pozvánky na plánované akce – řada subjektů tomuto věnuje zvláštní sekci, která funguje v podstatě jako kalendář plánovaných akcí; následně jsou sepisovány a zveřejňovány reporty z uskutečněných akcí doplněné o foto a video dokumentaci
- fotografie a videa
- hudba – Svobodná mládež má k dispozici „musicbox“, Blood and Honour Division Bohemia sekci „hudba“, v níž je text o historii kapely Skrewdriver a přehled její diskografie
- plakáty, samolepky, bannery – volně ke stažení
- knihovna – volně ke stažení publikace a texty
- diskuzní fóra
- Facebook
- Twitter
- komiksy
- veřejné akce – některé přímo jako náborové.

#### Fotky a videa

Pro Odpor (a samozřejmě i pro ostatní subjekty) je typické používání audiovizuálního materiálu v jednotlivých příspěvcích, tak aby vyvolal určité emoce. Např. v textu „Pochod za Patrika“ byl zveřejněn obrázek pomláceného těla dotyčného Patrika<sup>58</sup>. V reportech z veřejných akcí se běžně používají fotky zachycující dav a vybírány jsou takové, kde jsou zachyceni běžní občané. Používány jsou rovněž fotografie, které zachycují akčnost/akci.



Zdroj: Odpor

<sup>58</sup> „Případ Patrik“ spočíval v surovém napadení a týrání dvanáctiletého chlapce dvojicí romských mladíků v roce 2010. Kauza byla krajní pravíci masivně zneužita k protiromské kampani.

Videa převážně dokumentují protestní akce, pochody, demonstrace. Zabírán je skandující dav, často se opakuje slovo „odpor“, „policejní stát“, „Čechy Čechům“, „Cikáni do práce“, „Nic než národ“. Časté záběry jsou na policejní zásahy vůči účastníkům akcí a záběry na „obyčejné“ občany. Hudba použitá ve videích vyvolává dojem mise, na kterou se Odpor vydává, také je používána bojovná hudba. Videa mají agresivní a burcující charakter. Objevují se akční záběry na střety, útoky.

Autonomní nacionalisté Severovýchod zveřejňují především fotky z demonstrací a dalších veřejných akcí. Zkouší i použití černobílých fotografií, které podporují dramatickost záběru.

Videa AN Severovýchod potom slouží skutečně jako mobilizační a rekrutační. Řada videí zaznamenává aktivismus, např. rozdávání letáků, sprejování graffiti. Záběry z demonstrací stejně jako u Odporu kombinují záběry na běžné občany a dramatické akce. Videa jsou hudebně doprovázena v takových případech dramatickou hudbou. AN Severovýchod dále nabízí ke zhlédnutí videa, která mají zřejmý propagační cíl. Video „Dny aktivismu“ zachycuje aktivisty při sprejování graffiti, čištění lesů od odpadků či při vyvěšování transparentů.

V případě Svobodné mládeže se situace nemění už vzhledem k tomu, že je odnoží Odporu. Řada videí a příspěvků včetně obrázků je převzata. Videa mají aktivizační charakter, jsou plná dramatických záběrů z demonstrací, doplněná o burcující hesla typu: „Cikáni do práce“, „Toto je naše země“. Časté jsou záběry na policii, která zasahuje proti občanům. K dispozici je i video z Odporu, jež je de facto náborovým videem a má oslovit potenciální sympatizanty. Video ukazuje boj za svobodu českého národa – je složeno ze záběrů z veřejných akcí (střety s policií, záběry z pochodů, záběry z vyvěšování transparentů)

#### Hesla, která se během videa objevují:

- Boj za lidská práva, boj proti cikánskému teroru, boj za svobodu
- To, co nás spojuje, je národ
- Proti systému, za národní identitu, proti kapitalismu
- Přidej se! Změň budoucnost!
- Tohle je odpor!

Používané obrázky zapadají do charakteristiky předchozích webů. Objevuje se především fotodokumentace z veřejných akcí.

Také Radical Boys Brux zveřejňuje videa, na nichž jsou zabírány protestující davy. V případě videí, která se týkají nepokojů v Anglii v roce 2011, zabírání jsou hlavně rabující tmavé barvy pleti a k videu je dodán titulek „Tohle je multi-kulturní Anglie“.

V oblasti používání obrázků se Radical Boys Brux snaží vystoupit z řady a používá zesměšňující obrázky, resp. fotkám dodává zesměšňující text.



Zdroj: Radical Boys Brux

V případě Blood and Honour Division Bohemia audiovizuální materiály podporují silně militantní zaměření tohoto webu. V sekci „video B&H“ jsou k dispozici propagační videa, která mají rekrutační a aktivizační funkci - Rozhovor s aktivitou C18 (zminěna bílá rasa, zbraně, boj), Propagační video B&H/C18 (ukázky z bojových cvičení, záběry na zbraně, na zakuklené tváře) – obě videa dokreslena metalovou hudbou. V obrázkové galerii Blood and Honour Division Bohemia jsou k nalezení obrázky Adolfa Hitlera, propagační letáky teroristické buňky Combat 18 či wallpapy s tematikou Blood and Honour a Combat 18.

Revolta.info opět používá stejný typ obrázků a stejný typ videí jako Svobodná mládež nebo Odpor – záběry na demonstrující občany, s tím že si často vybírají fotky s běžnými občany; zesměšňující obrázky; apeluující obrázky. Obrázky na Revoltě jsou jinak více méně ilustrující a většinou jde o fotku člověka, o kterém se píše, o vlajku země, která je tématem apod.



[www.REVOLTA.INFO](http://www.REVOLTA.INFO)

Zdroj: Revolta.info

V sekci „video“ je přístupná řada videí o Casa Pound, motivační videa ze sportovních kempů (např. MMA Camp Jeseník), či hudební videoklip „Náš svět“ od uskupení 85101. Je to slovenský rapový hudební videoklip o životním stylu hooligans. Rapují o tom, že jejich svět je sport, bojové sporty, život bez drog, bez konfidentů, a že jsou pouze nepochopení.

Dělnická mládež obrázky v příspěvcích příliš jako komunikační kanál nepoužívá, obrázky mají ilustrativní charakter, nebo se jedná o obrázky z demonstrací, jež se objevují i na ostatních krajně pravicových webech.

**Audiovizuální materiál krajní levice** je výrazně podobný tomu krajně pravicovému. Objevují se záběry a fotografie z demonstrací a protestních pochodů, fotografie z kulturních akcí, festivalů (které krajní levice, především anarchisté, pořádají pro veřejnost častěji). Například fotodokumentace Antifašistické akce z May Day 2011 obsahují fotografie vystupujících kapel, přednášejících, fotografie z doprovodných aktivit jako občůdky, dětský koutek. Příspěvek o demonstraci v Řecku je pak doplněn obrázky policie používající vodní dělo proti protestujícím občanům. Protože se činnost Antifašistické akce zaměřila na monitoring neonacistické scény, tyto příspěvky jsou doplněny fotodokumentací dotyčné osoby. Věnuje se rovněž tomu, jak se neonacisté nechávají inspirovat anarchisty (viz obrázek).

### Anti-Fascist Action II.



Anti-Fascist motif from the 80's



Nazi Crib

### Anti-Fascist Action (AFA)



AFA logo from 1923, current logo and its modification



Nazi Crib

Zdroj: Antifašistická akce



Zdroj: ČSAF

ČSAF či Anarchokomunistická alternativa využívají audiovizuální materiál opět stejným způsobem. Obrázky jsou buď ilustrativního charakteru, nebo se jedná o fotografie z akcí, demonstrací. Pokud se jedná o demonstrace, fotografie zabírá demonstrující dav, popř. zasahující policii.

Vzhledem k tomu, že Jaime zhruba 90 % svých příspěvků věnoval nepokojům v Anglii, je obrazový materiál zaměřen tímto směrem. U příspěvků týkající se tohoto tématu používá zcela obecně pojaté fotografie z tohoto dění.

Socialistická alternativa Budoucnost audiovizuální materiál nepoužívá. Stejně tak Mezinárodní revoluční organizace RIO přidává obrázky do textů spíše pro ilustraci, tzn., pokud píše o stávce na železnici, je do textu vložen obrázek vlaku. Popřípadě se objevují fotografie stávkujících českých odborů a ostatních, kteří se přidali.

KSM rovněž s audiovizuálními prostředky ve svých příspěvcích nepracuje, opět se jedná o ilustrativní obrázky, nebo se používá symbol SKM. Videá tradičně dokumentují především demonstrace, kdy jsou zaznamenávány ve velké míře projevy.

SMKČ nabízí dvě propagační videa. V rámci prvního prezentuje řadu akcí, objevují se hesla jako „mladí, rudí, radikální!“, „Che Guevara – on odešel. My přijdeme!“, „Socialismus“. Hudba ve videu pochází od italské komunistické kapely (hudební styl ska). Druhé prezentační video obsahuje obrázky Lenina, fotky z pochodů a k tomu hraje píseň „Pochod rudých námořníků“. Často se ve videích SMKČ objevuje rudá vlajka, Lenin, srp a kladivo, hesla jako „Hrdinové ulice“, „Komunismus jako budoucnost lidstva“ apod. Zvláštní podkategorií videí jsou projevy Klementa Gottwalda z února 1948. Obrazový materiál SMKČ v příspěvcích se dá charakterizovat stejně, jako u všech předešlých subjektů: obrázky autorů či o nich je psáno, fotografie z demonstrací, ilustrativní obrázky (např. symboly organizací), zesměšňující obrázky.



Zdroj: SMKČ



## Stahuj

V sekcích označených jako „stahuj/ke stažení/propagace“ jsou volně dostupné šablony, plakáty, nálepky. Například AN Severovýchod má mimo jiné v této sekci k dispozici nálepku „Multikulturalismus nechceme“. Na této nálepce jsou zachyceni Romové se zbraněmi.

Svobodná mládež je web zdatelně zaměřený na mládež, která má potenciál být radikální. Činnost je směřována k aktivismu ve veřejném prostoru. V sekci „stahuj“ je celá řada propagačních materiálů a uživatel je vyzván k jejich stahování a šíření. Jsou zde k dispozici všechna čísla Zpravodaje RSM, samolepky, letáky, streetart, wallpapers, bannery Svobodné mládeže. Materiály jsou vytvořeny tak, aby byly pro mládež co nejvíce atraktivní. Používán je černo-bílý formát nebo naopak velmi výrazné barvy.



(Street art)



(samolepka)



(plakát)



(rozvrh hodin)

Zdroj: Svobodná mládež

Ve stejném stylu vytváří šablony plakáty a nálepky i Revolta.info.



(šablona)

Zdroj: Revolta.info



Ani **krajní levice** nezapomíná zásobovat své weby materiály ke stažení. Antifašistická akce nabízí letáky, plakáty, samolepky, které jsou vytvářeny v takovém stylu, aby zaujaly mládež. Zde například samolepky z kampaně „Něco lepšího než národ“:



Zdroj: Antifašistická akce

Anarchokomunistická alternativa umožňuje stáhnout plakáty na podporu perzekuovaných a na podporu pracující třídy, dále různé samolepky, plakáty a letáky.



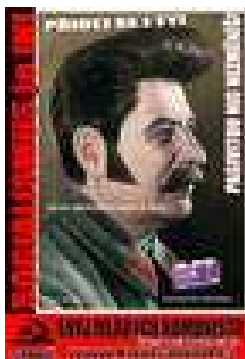
Zdroj: Anarchokomunistická alternativa

KSM umožňuje stažení letáků k jednotlivým kampaním, kterým se tato organizace věnuje. V minulosti to byla kampaň proti radarové základně v Brdech, nyní například kampaň za odstranění kapitalismu.



Zdroj: KSM

SMKČ nenabízí mládeži příliš atraktivní plakáty, ale je patrná snaha oslovit různými kampaněmi jako např. socialismus je IN, Lenin je IN. Právě Lenin, Marx, Gottwald nebo Che Guevara se často objevují na propagačních letácích tohoto subjektu.



Zdroj: SMKČ

## **Komiks**

Odpor má k dispozici volně ke stažení dvě čísla komiksu z roku 2007. První komiks se věnuje boji proti anarchistům a vypráví o úspěšném tažení proti nim. Ukončen je větami: „Boj u ulici jsme vyhráli, ale boj u duši našich lidí ještě není u konce... Svoboda není zadarmo! Prvního května 2007 se sejdeme v Brně....“

Cílovou skupinou druhého komiksu je mládež, která má zkušenost s tím, že pokud se nechová jako většina, je považována za podivné osoby a má problém nalézt přátele. Komiks těmto lidem ukazuje, že přátele mohou najít právě mezi nacionálními socialisty.

Dělnická mládež vydává svůj „Komiks DM“, který vznikl v rámci kampaně Školní dvůr (viz níže). Komiks je nazván „Kachny contra slepice“ a vypráví bájný příběh o intrice, propagandě a zmaru. Tematicky obsahuje multikulturalismus, přehnanou toleranci a korektnost, která zahubí národ, nacionalismus.

Antifašistická akce na svém webu odkazuje na zahraniční komiksy s antifašistickou a antikapitalistickou tematikou, mezi nimi je například veřejnosti známý Tintin.

## **Knihovna**

Na stránkách Odporu jsou k nalezení překlady knih s nacionálně socialistickou a revizionistickou tematikou. Rovněž Svobodná mládež nabízí ke stažení texty k národnímu socialismu, k holocaustu, k údajnému ovládnutí světa Židy, ale také Ženevské konvence či text Miroslava Mareše ke krajní pravici.

Antifašistická akce v rámci sekce „Studovna“ shromažďuje vědecké texty (např. diplomové práce), které souvisejí s tématem krajní pravice a levice. Také Jaime nabízí anarchistickou knihovnu, převážně teoretického rázu.

KSM v rámci sekce „literatura“ zprostředkovává ke stažení texty Marxe, Lenina, Gottwalda. SMKČ v sekci „publikace“ také nabízí volně ke stažení texty věnující se komunistickému hnutí.

## **Náborové akce**

Ukázkou náborové akce je akce Školní dvůr, která je realizována Dělnickou mládeží. Členové Dělnické mládeže před školami rozdávají propagační materiály a snaží se přímo oslovit mládež. Na webu jsou potom informace o projektu, fotoreportáže a výzva „zapoj se i ty“ (zapojit se do propagace). K dispozici je ke stažení rozvrh hodin, letáky a komiks Dělnické mládeže.

Zájemci o kontakt mají možnost kontaktovat všechny zkoumané subjekty skrze e-mail. Další možností je vyplnění kontaktního formuláře, který nabízí AN Severovýchod, Dělnická mládež, Antifašistická akce a KSM. Jako další možnou cestou je Facebook, který jako kontaktní místo nabízí Svobodná mládež, Socialistická alternativa Budoucnost a Mezinárodní revoluční organizace RIO. Dělnická mládež a Komunistický svaz mládeže uvádí i adresu. Jaime kromě e-mailu komunikuje i přes Jabber.

Dělnická mládež, Svobodná mládež a Antifašistická akce poskytují zájemcům v sekci „chci vstoupit/přidej se“ návod, jak do organizace vstoupit. Dělnickou mládež či Anarchistický černý kříž je rovněž možné podpořit sponzorským darem na účet uvedený na webu.

## V. PREVENCE

Velmi podrobné a zasvěcené shrnutí problematiky prevence (pravicového) extremismu, včetně přehledu některých zahraničních zkušeností, obsahuje studie zpracovaná Odborem bezpečnostní politiky MV ČR<sup>59</sup>. Není proto potřebné opakovat zde jednotlivé typy opatření a politik, systematicky v uvedené publikaci představené. Namísto toho byly konzultovány některé konkrétní možnosti preventivní práce se zástupci nejvíce zainteresovaných rezortů, a z těchto cenných setkání vyplynulo několik na následujících řádcích představených podnětů. Úmyslně jde o vesměs zcela konkrétní návrhy, snažíme se vyhýbat obecných proklamacím a floskulím.

### 5.1 Školství

Školství je oblastí, na kterou se z pochopitelných důvodů upírá v prevenci sociálních deviací největší pozornost. Zároveň jsou zde nejmarkantněji viditelné dvě základní linie preventivní činnosti v oblasti rizikových jevů. Na jedné straně je to kvalitní vzdělávání učitelů a dalších pedagogických pracovníků, na straně druhé prevence cílená na žáky a žákovské kolektivy.

#### ➤ Oblast vzdělávání pedagogických pracovníků

Prevence jako taková je ve školním prostředí organizována tříступňově – krajsí metodici prevence, metodici při pedagogicko – psychologických poradnách pověřených obcí a školní metodici prevence. Na všech těchto úrovních je třeba průběžného vzdělávání v nových trendech rizikového chování, včetně extremismu a rasismu. Bylo by vhodné, aby funkci školního metodika prevence vykonávali specialisté na občanskou výchovu a příbuzné obory, kteří jsou schopni podat v případě potřeby komplexní výklad o příčinách a rizicích politického extremismu.

Další vzdělávání učitelů by mělo být prováděno nikoli plošně, ale diferencovaně s ohledem na typ školy nebo výchovného zařízení a region. Navrhujeme pokračovat v projektu VYNSPI<sup>60</sup>, který by mimo jiné zajišťoval další vzdělávání pedagogických pracovníků pro pracovníky v zařízeních ÚV, OV a v preventivně výchovné péči (SVP). V Návrhu modulárního vzdělávacího systému v prevenci rizikového chování v ÚV, OV,

---

<sup>59</sup> MV ČR 2012b.

<sup>60</sup> ESF Projekt OP VK, oblast Další vzdělávání pracovníků škol a školských zařízení (projektové číslo CZ.1.07/1.3.00/08.0205). Řešitelem projektu bylo Centrum adiktologie 1. LF UK v Praze. Jeho hlavním partnerem je Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR (IPPP ČR).

který bude předložen MŠMT, by se měla mezi dalšími formami rizikového chování, jichž se vzdělávání bude týkat, objevit i prevence v oblasti xenofobie a rasismu.

Jinou možností v dalším vzdělávání učitelů je Letní škola pro učitele občanské výchovy na základních a středních školách. Zde se dostává frekventantům informací z různých oblastí prevence rizikového chování, navrhuje prohloubit a rozšířit pasáže o současné podobě extremistické scény a dodat návody, jak s takovým chováním v prostředí školy nakládat. Předběžně je dohodnuta lektorská účast odpovědného řešitele na této pravidelné vzdělávací akci.

Učitel nebo jiný pedagogický pracovník, který ve své práci s žákem narazí na specifický výchovný problém, s nímž doposud měl jen minimální zkušenost, by měl mít možnost rychle najít základní informace a výchovné koncepty. Studium základních pramenů ke každé z možných problematik není možné vzhledem k vyčerpání učitelů předpokládat, proto je MŠMT podporován portál Prevence-Info.cz. Zde může návštěvník nalézt přehledně seřazené informace k nejruznějším projevům deviantního jednání (doslova od „agrese“ po „závislosti“). Informace jsou však velmi kusé, často se omezují na základní definice. Navrhujeme proto rozšířit hesla vztahující se k extremismu, rasismu a příbuzným tématům, doplnit je o nabídku podrobnějších informačních zdrojů. Poté by ovšem bylo nutno tento portál zpropagovat mezi pedagogickou veřejností.

K rozšiřování povědomí učitelů o aktuálních trendech ve zmíněných oblastech by bylo možno využít i potenciálu časopisu Prevence, který je distribuován do všech škol a krajským metodikům prevence.

Poslední, ale co do významu spíše primární, je oblast vzdělávání budoucích učitelů. Dle zainteresovaných odborníků je celá oblast prevence závadových forem chování ve výuce na pedagogických fakultách podhodnocena. Je přitom zřejmé, že na učitele jsou kladeny stále více i úkoly výchovné, formativní; jednostranný důraz na odborné znalosti budoucích pedagogů je tedy chybou. Navrhujeme proto posílit vzdělávání studentů učitelských oborů v oblasti prevence xenofobie, rasové nesnášenlivosti, podpory antidemokratických hnutí a podobně. Týká se to hlavně (ale nikoli výhradně) budoucích učitelů dějepisu a občanské výchovy. Totéž platí, v modifikované podobě, i pro výuku na středních pedagogických školách.

#### ➤ Oblast preventivního působení na žáky

Řada odborníků se v posledních letech shoduje, že plošné projekty primární prevence mají spornou účinnost. Přesto není samozřejmě vhodné je zcela eliminovat, měly by být ale cíleně prováděny v oblastech, nejvíce ohrožených etnickým napětím a s tím



souvisejícím tíhnutím mládeže ke krajním postojům. Je rovněž nezbytné zaměřit se na ty typy škol, jejichž žáci jsou podobnými tendencemi silněji ohroženi (tedy především na učňovské a integrované školy). Programy primární prevence, užívající koncept „extremismus jako hrozba“, si musí dobře ujasnit, zda skutečně mohou podrobné výklady o „zajímavém a nebezpečném“ světě radikálů působit preventivně, resp. zda to nemůže působit v některých případech spíše návodně. Vhodným se jeví stavět v „prevenci extremismu“ na pojetí nezadatelných lidských práv a jejich ohrožení totalitními ideologiemi. Programy by proto měly realizovat skutečně odborně zdatné a prověřené organizace, schopné podat skutečně relevantní – ale přitom „nesvádějící“ – obraz rizik extrémních postojů pro společnost i jednotlivce.

Prevence rizikového chování je obsažena v „Minimálních preventivních programech základních škol“, které určují, jaká témata a v jakém rozsahu budou probírána. Navrhujeme posílit propojení výuky o historických událostech s etickou, multikulturní a protixtremistickou výchovou s využitím metod zážitkové pedagogiky. Oddělené a tradiční výklady jednotlivých složek mají nižší účinek. Dále by mělo být zvaženo zařazení problematiky nebezpečí extremismu do rámcových vzdělávacích programů v rámci občanské výchovy, kde již je vyučována výchova k multikulturalismu.

Možnost **implementace výsledků projektu do materiálů orgánů státní správy** vidíme ve faktu, že se v nejbližší budoucnosti chystá aktualizace „Metodického pokynu ministra školství, mládeže a tělovýchovy k výchově proti projevům rasismu, xenofobie a intolerance“<sup>61</sup>, který pochází už z roku 1999. Výsledky výzkumu budou zohledněny při tvorbě nového materiálu, odpovědný řešitel bude v procesu aktualizace Metodického pokynu zapojen.

## 5.2 Ministerstvo vnitra

Ministerstvo vnitra uskutečňuje řadu preventivních činností v oblasti extremismu a rasové nesnášenlivosti. Můžeme jmenovat například opatření v organizaci policejních zásahů proti akcím extremistů (tzv. „low profile policing“), zlepšování informačního servisu, program Úsvit (zahrnující hlavně projekt Asistentů prevence kriminality) nebo snahy bojovat s nenávisťnými obsahy na Internetu. Zde je základním problémem známý fakt, že stránky, hostující na serverech v USA, požívají ochrany svobody projevu dle americké ústavy. Přesto doporučujeme věnovat pozornost právě šíření ideologických obsahů po Síti (z toho důvodu byl věnován problematice celý oddíl této studie). MV ČR a policie se snaží hledat cestu

---

<sup>61</sup> Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, č.j. 14 423/99-22.

spoluprací s komerčními subjekty poskytujícími webhosting, provozujícími internetové vyhledávače nebo sociální sítě.

Navrhujeme cíleně vytvářet seznam nežádoucích obsahů a ve spolupráci se zmíněnými subjekty a organizací Národní centrum bezpečnějšího Internetu se snažit o maximální ztížení přístupu k nim. Dále je třeba důsledně tyto obsahy analyzovat a v případě, že by obsahovaly výzvy k teroristickým akcím nebo vyjadřování souhlasu s takovým chováním, požádat americké úřady (v případě hostingu v USA) o spolupráci. První dodatek se totiž dle řady expertů nevztahuje právě na propagaci terorismu a spolupráce by proto byla možná.

Experti v naší výzkumné sondě (viz kapitola III.) měli poměrně často výhrady k práci justičních orgánů, jak státních zastupitelství, tak soudů. Vzájemná kritičnost sice patří takřkajíc „k folklóru“, faktem ale je, že výměna názorů a zkušeností v této poměrně úzce specializované oblasti trestní justice by byla nanejvýš potřebná. Navrhujeme proto pracovní setkávání (ať formou kulatého stolu, společného metodického zaměstnání apod.) mezi policejními specialisty na extremismus a pracovníky státních zastupitelství, kteří problematiku řeší. Toto opatření asi není reálné realizovat plošně, ale vysoce vhodné by bylo pilotně jej ověřit v nejvíce rizikových regionech (severní, severozápadní Čechy, severní Morava).

Tradiční oblastí prevence je vždy vzdělávání specialistů (jak již bylo rozebráno v předchozí pasáži, věnující se školství). Jak respondenti expertního výzkumu (viz Graf 14), tak pracovníci Odboru bezpečnostní politiky MV jsou ale přesvědčeni, že příslušníci PČR na všech úrovních jsou v této problematice proškoleni dostatečně. Kde ale můžeme dle našeho názoru nalézt rezervy, jsou znalosti příslušníků městských policí v oblasti etnických minorit, subkultur, politického radikalismu apod. Ministerstvo vnitra (prostřednictvím Odboru prevence kriminality) podalo žádost na financování (z Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost) pilotního projektu na vzdělávání manažerů prevence z krajů a obcí, příslušníků městských policí a preventistů PČR. Jeden ze vzdělávacích modulů by se podle našeho mínění měl věnovat právě výše zmíněným problematikám.

**Implementace výsledků projektu do materiálů MV** je reálná především při

- práci na Zprávě o extremismu za rok 2013, kde se při koncipování možných preventivních strategií odrazí některá zjištění o radikalismu mládeže. IKSP je rovněž připraven ke spolupráci na analýzách závadových obsahů na webu.
- naplňování Strategie prevence kriminality na roky 2012-2015<sup>62</sup>. Program prevence kriminality, ze Strategie bezprostředně vycházející, předpokládá cílené zaměření

---

<sup>62</sup> Nařízení vlády č. 925/2011.

prevence kriminality v lokalitách, zvýšeně ohrožených sociálně – patologickými jevy. Metodická doporučení pro realizaci projektů prevence kriminality na krajské a místní úrovni zahrnou i poznatky, shromážděné výzkumem politického radikalismu mezi mládeží.

- zpracování materiálu Hodnocení systému péče o ohrožené děti a mládež a práce s dětskými oběťmi trestné činnosti. Tento materiál je zahrnut v Plánu nelegislativních úkolů Vlády České republiky na 2. pololetí 2013 a měl by být předložen vládě do 31.12.2013. Materiál bude obsahovat mimo jiné popis současné situace v ohrožení mládeže kriminálně rizikovými jevy, jako je zneužívání omamných látek, kriminalita, týrání, a také rasismus a xenofobie. V této oblasti budou přímo použity poznatky z výzkumu názorů mládeže, provedeném v našem výzkumu.

### 5.3 Ministerstvo spravedlnosti

MSp se ve Strategii boje proti extremismu zavázalo mj. ke vzdělávání soudců a státních zástupců v problematice<sup>63</sup>. Doporučujeme prohloubit specializaci státních zástupců na problematiku extremismu a trestné činnosti z nenávisti, neboť policisté často upozorňují na ne zcela vyhovující poznatkové zázemí některých státních zástupců (viz kapitola 3.4 závěrečné zprávy z výzkumu). Justiční akademie počítá se zařazením dalšího vzdělávacího semináře k výše uvedené problematice do vzdělávacího plánu. Problémem zůstává další vzdělávání soudců (nikoli pouze v této oblasti) – zde by bylo vhodné působit na jednotlivé soudce prostřednictvím Soudcovské unie.

Dále je třeba věnovat pozornost výběru příslušníků Vězeňské stráže z hlediska jejich případných sympatií k některému z antidemokratických hnutí. Toto doporučení ostatně platí pro všechny ozbrojené složky.

Do budoucna je třeba se zamyslet nad akreditačním programem, které by mohly v případě uložení výchovného opatření dle zák. č. 218 / 2003 Sb. sloužit k působení na mladé sympatizanty extrémní pravice. Vzorem může být Spolková republika Německo, kde mají s tímto typem projektů bohaté zkušenosti.

---

<sup>63</sup> „Je nutné dále prohlubovat vzdělávání soudců, státních zástupců i pomocných justičních profesí a průběžně je seznamovat s neaktuálnějšími trendy v oblasti extremismu, včetně nových aspektů trestné činnosti s extremistickým podtextem, charakteristiky pachatelů a proměn v image členů a příznivců“ MV ČR 2009, str. 32.

## 5.4 Ministerstvo práce a sociálních věcí

V oblasti sociální práce se po konzultacích s Odborem sociálních služeb a začleňování jeví jako nejpodstatnější podpora nízkoprahových center pro mládež. Tato centra mohou efektivně odvádět rizikovou mládež od účasti ve skupinách, páchajících trestnou činnost (včetně extremisticky motivované). Je třeba zvýšit dostupnost a síťování takových zařízení; protože jsou spolufinancována obcemi a kraji, lze efektivně využít lokálních Programů prevence kriminality (viz výše).

Z předchozích výzkumných akcí mezi pracovníky OSPOD jsme získali poznatky, signalizující malou proškolenost především kurátorů pro mládež v problematice subkultur a radikálních hnutí. Kurátoři jsou odkázáni především na individuální vyhledávání informací pro práci s takto ohroženými jedinci. Proto navrhuje zařazení těchto oblastí do povinného 200 hodinového vzdělávacího penza sociálních pracovníků (z toho důvodu by musela toto vzdělávání provádět akreditovaná organizace). Tyto možnosti budou dále rozpracovány ve spolupráci se Společností sociálních pracovníků ČR.

## 5.5 Další náměty

- Pro oblast médií, ale i výzkumu a zpravodajských služeb zdůrazňujeme, že časté (byť vesměs nepřiznané) přebírání informací o ultrapravicové scéně z webu antifa.cz přináší svá rizika. Tato organizace vede tímto způsobem svůj vlastní boj proti ideologickým nepřítelům – na základě jí zveřejněných fotografií a dalších materiálů došlo již několikrát k zásahu státu proti konkrétním osobám. Je třeba si uvědomit, že liberálně – demokratický stát je pro anarcho – autonomní organizace (kam náleží i Antifa) stejným, ne-li větším nepřítelem než neonacisté. Proto je zcela v intencích tohoto vztahu snažit se stát informačně manipulovat či infiltrovat.
- Dalším doporučením je komparace různých výzkumů k problematice sociálního vyloučení, rasismu a xenofobie. Různé výzkumy zkoumají různými metodami různé stránky těchto jevů; bylo by vhodné uchopit tato dílčí data a vytvořit metaanalýzu této skupiny sociálních jevů.

## VI. ZÁVĚREČNÁ REKAPITULACE

Výzkumný projekt, jehož výsledky zachycuje tato zpráva, si vytkl tři hlavní cíle. Tím primárním bylo poodhalit názorovou vyhraněnost dnešní mladé generace, pokud jde o toleranci, konformitu a postoje k politickému radikalismu. Vycházeli jsme přitom z více než patnáct let staré výzkumné akce na totožné téma. Došlo tak k zajímavému jevu - kladli jsme otázky dětem, které se přibližně v době konání původního průzkumu právě narodily. Samozřejmě ne na všechno bylo možno se zeptat shodně, doba se proměnila. Stále nás ale zajímala základní věc: mají mladí lidé spíše loajální vztah ke společenskému řádu, uvnitř kterého žijí, staví se s pochopením k odlišnostem,? Či lépe řečeno, jaká část z nich to cítí jinak, tedy je se světem kolem zásadněji nespokojena a má pochopení pro ideje, které by pro jeho nápravu neváhaly použít násilí? Jsou tyto postoje konstantní, jaksi vlastní mladé generaci prostě pro to, že je mladá, tedy neklidná a toužící po změnách, nebo došlo od poloviny devadesátých let k nějakému významnějšímu posunu v názorech? A jelikož - samozřejmě - netvoří mládež ani zdaleka nějakou homogenní společenskou skupinu, ve kterých jejích segmentech existuje největší slabost pro radikální názory a pro skupiny, jež z takové ideologie vyrůstají?

Rozhodně nepodléháme iluzi, že jednou sociologickou sondou, byť realizovanou na masivním a reprezentativně vytvořeném výzkumném vzorku, lze postihnout názorové klima nějaké společenské skupiny, tím méně celé věkové kohorty. Lidí ve věku mezi patnácti a devatenácti lety u nás žilo v době zahájení výzkumu zhruba půl miliónu. K některým zajímavým poznatkům jsme nicméně dospěli. Přesná čísla a korelace mezi postoji a sociodemografickými charakteristikami respondentů jsou obsahem příslušných pasáží této studie, na tomto místě je není třeba opakovat. Jaký dojem ale z těchto „přesných souborů nepřesných čísel“ vzniká?

Za posledních patnáct let se rozhodně spokojenost se stavem společnosti nevyšla. Stále hlubší deziluze se ukazuje ve výzkumech veřejného mínění na celé populaci i v tomto, zaostřeném na teenagery. Ačkoli se v porovnání s prvními lety po pádu komunismu můžeme pyšnit členstvím v Evropské unii (s níž souvisí i nemalý příliv finančních zdrojů), Severoatlantické alianci, slušným mezinárodním renomé, kulturní vyspělostí, živým cestovním ruchem a tak dále, nálada je nedobrá. Razantně stoupl výrazně počet mladých, kteří považují společenskou situaci za hodnou zásadní změny; za prvořadý problém je považován špatný morální profil politiků. Podobným způsobem narostl i podíl zastánců radikálních (tedy jednoduchých a rychlých) řešení; k tomuto postoji se dnes hlásí již třetina mladých lidí.

Pokud jde o cesty k nápravě, polovina je za tradiční konformní cestu prostřednictvím voleb. Co ale nelze přehlédnout je fakt, že každý šestý mladý člověk by nevyloučil „v případě nutnosti“ použití násilných řešení.

Postoj k menšinám, zejména národnostním, nelze označit jinak než za xenofobně laděný. Lze to přičítat zhoršující se ekonomické situaci, alarmujícím (často ale až bulvárním způsobem ztvárněným) zprávám o problémech v soužití s etnickými menšinami, a také možná – paradoxně – téměř nulovým zkušenostem s nimi. Kde se ale propast mezi majoritou a menšinou otevírá do závratné hloubky, je vztah k Romům. Již v původním výzkumu se ukázal jako extrémně odtážitý, a ač by se to nezdálo možné, další generace mladých svůj odstup ještě vygradovala. Lze to jednoznačně považovat za selhání státní politiky, a to z řady pohledů. Aniž bychom se zde pouštěli do snah rozklíčovat tuto složitou (a v podstatě patovou) situaci, je zřejmé, že po mnoha letech verbálních snah o integraci romské minority došlo k pravému opaku.

K jednoznačně okrajovým – nepřesným a paušalizujícím výrazem extremistickým – subjektům se však hlásí jen malá část mladých lidí. Za členy nějaké podobné skupiny se prohlašuje jen několik málo procent z nich; sympatizantů je nicméně řádově více. Sečteme-li hlasy sympatizující se všemi možnými ultrapravicovými směry, dostaneme se přibližně na úroveň patnácti procent, dominuje mezi nimi především Dělnická strana sociální spravedlnosti. Podobný podíl, snad o něco nižší, vykazuje i krajní levice, přičemž stále platí, že se k ní hlásí spíše studenti gymnázií, případně odborných škol. Krajní pravice, nabízející trochu srozumitelnější koncepty, slaví úspěchy častěji mezi učňovskou mládeží. Vrátime-li se ale k předchozí problematice, ve vztahu k romské minoritě se studenti různých škol nijak významně neliší.

Osobní zkušenost s akcemi „extrémistů“ je také nízká. Oproti minulosti ale vzrůstá počet těch, kteří tvrdí, že o takovém angažmá uvažují. Souvisí to zřejmě s faktem – což je zajímavé – že dnešní teenageři berou mnohem vážněji motivace k účasti v takovém typu aktivit. Zatímco v devadesátých letech to bylo bráno spíše jako „frajeřina“, dnes jsou v takovém počínání mnohem častěji spatřovány vážně míněné snahy pohnout se společností, pokusit se o změnu. Nikde jinde, bohužel, takovou možnost dnešní mladá generace zřejmě nevidí.

Druhou výzkumnou akcí v rámci tohoto projektu byla sonda do názorů policistů, kteří pracují s politickým radikalismem, jenž se vymkl z mezí daných zákonem. Pravicový / levicový extremismus, jak se tato policejní problematika nazývá (a zřejmě ještě dlouho bude), je nepochybně zajímavou oblastí práce pro bezpečnostní složky. Stále se proměňuje, vyvíjí a hledá nové formy působení. Poslední desetiletí minulého století se vyznačovalo pouličním násilím jako nejnebezpečnější formou působení extremistů (především pravicových). Tyto události měly často vážné až fatální následky, a zapříčinily, mimo jiné, i rychlý početní a odborný růst policejních specialistů. Ti dnes, v rámci začlenění do útvarů pro boj s organizovaným zločinem, řeší převážně trestnou činnost propagandistického rázu. Samozřejmě to neznamená, že by ze strany extrémní pravice i levice zmizelo politicky motivované násilí. To je nebezpečné zejména v podobě malých, zakonspirovaných, autonomně řízených skupinek, anebo osamělého fanatika typu „osamělý vlk“.

Na obou stranách politického spektra však bují intenzivní propagandistická činnost. Jednoznačně se na tom podepsal technický pokrok v informačních technologiích. Zatímco ještě před deseti lety „masové“ šíření radikálních postojů znamenalo vydávání podomácku tvořených časopisů a především jejich složitou distribuci k sympatizantům, dnes na internetových stránkách různého typu i kvality takových informací leží nezměrné množství. Experti ve svých odpovědích poukazovali mimo jiné na problém s vyšetřováním propagace postojů, na které myslí trestní zákon, prostřednictvím internetu. Stránky jsou velmi často umístěny v zahraničí, v zemích které mají v této oblasti liberálnější zákonnou úpravu než evropské státy.

A právě této specifické oblasti – webové prezentaci politických radikálů - se věnovala poslední část projektu. V českém jazyce existuje řada stránek krajně pravicových i levicových subjektů, které se tímto způsobem snaží šířit své ideje a získávat příznivce. Ty nejvýraznější a v čase stabilnější webové stránky byly podrobeny obsahové analýze z řady hledisek. Bylo to především definování vlastní skupiny a vlastní identity, idejí které skupina zastává a prosazuje, dále pak definice kategorií nepřítelů a popis nástrojů propagandy a propagace, které jsou v rámci internetových stránek používány. Ukazuje se, že dnešní mladí lidé, z nichž většina je permanentně „online“, mohou přes faktickou nezákonnost šíření řady takových informací získávat bez problémů i velmi problematické ideologické obsahy. A zde je prostor, který by nutně měl obsadit stát – a to nikoli jen formou cenzury a postihů za „podporu a propagaci“ zcestných a morálně závadných myšlenek. Má k dispozici řadu nástrojů – v první řadě vzdělávací systém – jak mladým lidem ukázat, že přes veškeré nedostatky je právě demokracie tím nejlepším možným ze všech světů. Pravděpodobně.

# SEZNAM INFORMAČNÍCH ZDROJŮ

## Literatura:

- Bartoš, F. (2011): Pravicový extremismus: operacionalizace jevu, konstrukce škály a výsledky empirického výzkumu. Sociológia, roč. 2011, č. 5, s. 550 – 583
- Bastl, M. (2010): Antifašistická akce: od subverze k vigilantismu? Rexter, roč. 2010, č. 2
- Bastl, M., Mareš, M., Smolík, J., Vejvodová, P. (2011): Krajní pravice a krajní levice v ČR. Praha: Grada Publishing
- Cejp, M. (2011): Aplikace výzkumných metod a technik v kriminologii. Praha: IKSP
- Centrum pro výzkum veřejného mínění (2012a): Romové a soužití s nimi očima české veřejnosti. Tisková zpráva
- Centrum pro výzkum veřejného mínění (2012b): Tolerance k vybraným skupinám obyvatel. Tisková zpráva
- Černý, P. (2007): Podpora a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka. Trestněprávní revue, roč. 2007, č. 3, str. 61-67
- Český helsinský výbor (2008): Monitoring internetového extremismu. Dostupné na [www.helcom.cz](http://www.helcom.cz)
- Člověk v tísni (2007): Rovnost je cool! Závěrečná zpráva z výzkumu. Praha: Člověk v tísni, o.p.s., výzkumná agentura NMS
- Bohdálek, M., Bringht, F., Hanneforth, G. (eds.) (2008): Nebezpečné známosti. Pravicový extremismus v malém příhraničním styku (SRN – ČR). Drážďany: Kulturbüro Sachsen
- Bryman, A. (2001): Social Research Methods. New York: Oxford University Press
- Danics, Š. (2003): Extremismus. Praha: Triton
- Elverich, G., Glaser, M., Schlimbach, T. (2009): Rechtsextreme Musik. Halle: Deutsches Jugendinstitut
- Francis, P., Matthews, R. (eds.) (1993): Tackling Racial Attacks. Leicester: Centre for the Study of Public Order
- Glaser, M., Schuster, S. (eds.) (2007): Evaluation praeventiver Praxis gegen Rechtsextremismus. Halle: Deutsches Jugendinstitut
- Goodey, J. (1998): Examining the „White Racist / Black Victim“ Stereotype. International Review of Victimology, roč. 1998, č. 5, str. 235-256
- Goodeyová, J., Aromaa, K. (eds.) (2012): Trestné činy z nenávisi (příspěvky ze Stockholmského kriminologického sympozia 2006 a 2007). Praha: IKSP



- Chakraborti, N., Garland, J. (2009): Hate Crime. Impact, Causes and Responses. London: Sage
- Chaloupková, J., Šalamounová, P. (2006): Postoje k imigrantům a dopadům migrace v evropských zemích. Sociologický časopis, roč. 2006, č. 1, str. 57–80
- Charvát, J. (2007): Současný politický extremismus a radikalismus. Praha: Portál
- Kim, I., Kuljis, J. (2010): Applying Content Analysis to Web-based Content. Journal of Computing and Information Technology, roč. 18, č. 4, s. 369-375
- Kol. (1997): Extremismus mládeže v ČR. Praha: IKSP
- Kreindl, M. Vlachová, K. (1999): Sociální zázemí extrémní pravice v ČR. Sociologický časopis, roč. 1999, č. 35, s. 335-354
- Kupka, P., Laryš, M., Smolík, J. (2009): Krajní pravice ve střední a východní Evropě. Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity
- Macháček, L. (2013): Vztah slovenských občanů k pravicovému extremismu. Rexter, roč. 2013, č. 1
- Mareš, M. (2003): Pravicový extremismus a radikalismus v ČR. Brno: Barrister & Principal
- Mareš, M. a kol. (2011): České militantní neonacistické hnutí (aktuální trendy). Praha: OBP MV ČR
- Mareš, M. (2011): Problematika Hate Crime. Zahraniční zkušenosti a možnost aplikace tohoto přístupu v ČR s důrazem na trestné činy z nenávisťi proti cizincům. Analýza pro Ministerstvo vnitra České republiky.
- Marešová, A. (1999): Kriminologické a právní aspekty extremismu. Praha: IKSP
- Mudde, C. (ed.) (2005): Racist extremism in Central and Eastern Europe. Abingdon: Routledge
- MV ČR (2011): Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2010 a 2011. Praha: Ministerstvo vnitra ČR
- MV ČR (2012a): Zpráva o extremismu a projevech rasismu a xenofobie na území České republiky v roce 2011. Praha: OBP MV ČR
- MV ČR (2012b): Prevence v oblasti pravicového extremismu. Praha: Ministerstvo vnitra ČR
- MV ČR (2013): Zpráva o extremismu na území České republiky v roce 2012. Praha: OBP MV ČR
- Nejvyšší státní zastupitelství (2009): Extremismus - metodický materiál. Brno: NSZ
- Novotný, L. (2009) Right-wing Extremism and No-go-areas in Germany. Sociologický časopis, roč. 2009, č. 3, str. 591-609
- Plecitý, V., Danics, Š, Porada, V. (eds.) (2001): Extremismus, jeho kořeny, projevy a východiska řešení. Praha: Policejní akademie ČR

- Podaná, Z., Buriánek, J. (2007): Česká mládež v perspektivě delikvence. Praha: FF UK
- Roversi, A. (2008): Hate on the Net. Aldershot: Ashgate
- Řyšavý, D. (2003): Sociální distance vůči Romům. Případ vysokoškolských studentů. Sociologický časopis, roč. 2003, č. 1, str. 55–77
- Sartori, G. (2011): Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci. Praha: Dokořán
- Smolík, J. (2010): Subkultury mládeže. Praha: Grada
- Smolík, J., Vejvodová, P. (2013): Nové trendy české krajní pravice. Rexter, roč. 2013, č. 1
- STEM (1997): Problematika bezpečnosti občanů (sekundární analýza datových souborů). Praha: Středisko empirických výzkumů
- STEM (2010a): Jak velkou podporu může v ČR získat pravicový extremismus? Tisková zpráva z výzkumu pro MV ČR
- STEM (2010b): Jaký máme vztah k menšinám v naší společnosti? Tisková zpráva z výzkumu pro MV ČR
- Sutton, M. (2003): Finding the Far Right Online. An exploratory study of white racist Web sites. Rio de Janeiro, XIII. Mezinárodní kriminologický kongres, přednáška
- Šamánek, J. (2010): Jak se dělá rasová válka? Kritická diskursivní analýza neonacistických textů. Antropowebzin, roč. 2010, č. 1, s.43 - 53
- Temelová, J., Pospíšilová, L., Ouředníček, M. (eds.) (2012): Nové sociálně prostorové nerovnosti, lokální rozvoj a kvalita života. Plzeň: Aleš Čeněk
- Večerka, K., Holas, J., Tomášek, J., Diblíková, S., Blatníková, Š. (2009): Mládež v kriminologické perspektivě. Praha: IKSP
- Vegrichtová, B. (2012): Extremismus: Činnost bezpečnostních složek. Praha: Policejní akademie České republiky
- Vejvodová, P. (2008): Autonomní nacionalismus. Rexter, roč. 2008, č. 2
- Vlahová, A. (2010): Postoje středoškolské mládeže k extremismu. Bakalářská práce. Brno: Ústav pedagogických věd FF MU
- Výborný, Š., Mareš, M. (2012): Možnosti aplikace trestní odpovědnosti právnických osob při zadržení extremismu. Trestněprávní revue, roč. 2012, č. 10, s.230 - 235
- Wachholz, S. (2005): Hate crimes against the homeless: Warning-out New England style. Journal of Sociology and Social Welfare, roč. 2005, č. 4, str. 141-163.

## Ostatní zdroje:

GfK (2012): Až polovina lidí v Česku a na Slovensku by si vybrala pro život raději jinou zemi. [http://www.gfk.cz/public\\_relations/press/press\\_articles/010648/index.cz.html](http://www.gfk.cz/public_relations/press/press_articles/010648/index.cz.html)

Anarchistický červený kříž (<http://www.anarchistblackcross.cz/>)

Anarchokomunistická alternativa (<http://www.aka.anarchokomunismus.org/>)

AN Severovýchod (<http://www.autonom.000space.com/>)

Antifašistická akce (<http://www.antifa.cz/>)

Blood and Honour Division Bohemia (<http://www.bhbohemia.org/>)

Československá anarchistická federace (<http://www.csaf.cz/>)

Dělnická mládež (<http://www.delnickamladez.cz/>)

Jaime.cz (<http://www.jaime.cz/>)

Komunistický svaz mládeže (<http://www.ksm.cz/>)

Mezinárodní Revoluční organizace RIO (<http://www.rio.cz.tc/>)

Odpor (<http://www.odpor.org/>)

Radical Boys Brux (<http://www.radicalboys.com/>)

Revolta.info (<http://www.revolta.info/>)

Socialistická alternativa Budoucnost (<http://www.levice.cz/>)

Svaz mladých komunistů Československa (<http://www.komsomol.cz/>)

Svobodná mládež (<http://www.svobodnamladez.org/>)

*(ověřeno ke dni 31.11. 2011)*

# PŘÍLOHY

## DOTAZNÍK PRO MLÁDEŽ

Q1. Jaký je Váš pohled na současnou situaci v naší společnosti?

ZAKROUŽTUJTE JEDNU ODPOVĚĎ

Vše je na dobré cestě, jsem v podstatě spokojen/a	1
Najde se dost věcí, které by bylo třeba změnit	2
Spousta věcí se mi nelíbí a štvě mě	3
Tato společnost je od základu špatná, je třeba ji úplně předefinovat	4

Q2. Jaké jsou podle Vás největší vady dnešní společnosti?

ZAKROUŽTUJTE MAXIMÁLNĚ 3 ODPOVĚDI

Politici jsou špatní, myslí jen na svůj prospěch	1
Všude je plno úplatků a špinavých peněz	2
Stát nemá pevnou ruku, bují kriminalita	3
Lidi se starají jen o svoje zisky	4
Upadá národní uvědomění	5
Ničí se příroda	6
Je tu moc přistěhovalců a lidí jiné barvy pleti	7
Stát se špatně stará o nejchudší občany	8
Je vysoká nezaměstnanost	9
Nespravedlnost (všem není měřeno stejným metrem)	10
Něco jiného (vypište):	
Nenacházím žádné vady	11

Q3. Jakých prostředků je třeba použít, aby došlo k nápravě těchto chyb?

ZAKROUŽTUJTE JEDNU ODPOVĚĎ

Postačuje upozorňovat na neduhy společnosti	1
Postačuje být pro ostatní lidi vzorem svým způsobem života	2
Je třeba volit takové politické strany, které přinesou změnu k lepšímu	3
Je nutno použít nenásilných nátlakových akcí	4
V určité fázi je nutno použít i násilných akcí	5
Něco jiného:	

Q4. Jaký je Váš názor na armádu?

ZAKROUŽTUJTE JEDNU ODPOVĚĎ

Je to prestiž a služba vlasti – uvažuji o tom, stát se příslušníkem Armády ČR	1
Armády si vážím, ale sloužit v ní bych nechtěl	2
Je to nutné zlo, navíc velmi drahé	3
Celá armáda je nesmysl, zrušil(a) bych ji	4

Q5. Zvláštní skupinou v každém státě je policie. Jaký je Váš vztah k Policii ČR?

ZAKROUŽTUJTE JEDNU ODPOVĚĎ

Chtěl(a) bych být jejím členem	1
Policie si vážím, je to velmi užitečná organizace	2
Je v každé společnosti potřebná, ale lépe nic s ní nemít	3
Na něco je třeba, ale často zneužívá svou sílu	4
Je to pouze nástroj státního teroru	5

Q6. Stále více se mluví o problému drog. Škodlivost tzv. tvrdých drog asi uznává každý,

ale co drogy měkké (marihuana, hašiš)?

ZAKROUŽTUJTE JEDNU ODPOVĚĎ

Není na nich nic špatného, jsem pro úplnou legalizaci	1
Nejsou nebezpečné, ale volný prodej bych nepovolil(a)	2
Jejich výrobu a prodej bych tvrdě potíral(a)	3
Tvrdě bych trestal(a) nejen výrobce a prodejce, ale i narkomany	4

Q7. Ve společnosti žije mnoho různých skupin lidí. Zkuste svůj vztah k nim označkovat jako ve škole.

NA KAŽDÉM ŘÁDKU ZAKROUŽKUJTE JEDNU ODPOVĚĎ

MÁM JE RÁD/A 1	JSOU MI DOCELA SYMPATIČTÍ 2	JSOU MI LHOSTEJNÍ 3	JSOU MI DOCELA NESYMPATIČTÍ 4	NESNÁŠÍM JE 5
a. Řadová občané (tzv. mlčící většina)		1 2 3 4 5		
b. Policisté		1 2 3 4 5		
c. Homosexuálové, lesbičky		1 2 3 4 5		
d. Bezdomovci		1 2 3 4 5		
e. Komunisté		1 2 3 4 5		
f. Kriminální recidivisté		1 2 3 4 5		
g. Členové náboženských sekt		1 2 3 4 5		
h. Mladí úspěšní podnikatelé		1 2 3 4 5		
i. Romové (cikáni)		1 2 3 4 5		
j. Židé		1 2 3 4 5		
k. Číňané a Vietnamci		1 2 3 4 5		
l. Arabové		1 2 3 4 5		
m. Černoši		1 2 3 4 5		

n.	Bílí přistěhovalci z Východu	1	2	3	4	5
o.	Anarchisté	1	2	3	4	5
p.	Neonacisté	1	2	3	4	5

Q8. Do jaké míry by podle Vás měla Česká republika dovolit, aby sem přicházeli, pracovali a žili lidé:

NA KAŽDÉM ŘÁDKU ZAKROUŽKUJTE JEDNU ODPOVĚĎ

dovolit mnoha lidem, aby sem přicházeli a žili tady 1	dovolit to jen některým 2	dovolit to malému počtu 3	nedovolit to nikomu 4		
a.	Stejně rasy nebo stejného etnika jako je většina obyvatel ČR	1	2	3	4
b.	Jiné rasy nebo etnické skupiny než je většina obyvatel ČR	1	2	3	4
c.	Křesťané nebo lidé bez víry (tzv. ateisté)	1	2	3	4
d.	Jiného náboženského vyznání než je křesťanství	1	2	3	4
e.	Z bohatších evropských zemí	1	2	3	4
f.	Z chudších evropských zemí	1	2	3	4
g.	Z bohatších mimoevropských zemí	1	2	3	4
h.	Z chudších mimoevropských zemí	1	2	3	4
i.	Se základním vzděláním	1	2	3	4
j.	Se středoškolským vzděláním	1	2	3	4
k.	S vysokoškolským vzděláním	1	2	3	4

Q9. Co pro Vás znamená být Čechem?

ZAKROUŽTUJTE JEDNU ODPOVĚĎ

Jsem na to hrdý(á)	1
Jsem docela rád(a), neměnil(a) bych	2
Nepřemýšlím o tom	3
Raději bych byl(a) příslušníkem jiného národa	4
Stydím se za to	5

Q10. Ve společnosti jsou určité skupiny, které chtějí problémy řešit radikálním (jednoduchým a rychlým) způsobem, lišícím se od běžné praxe např. státních úřadů. Domníváte se, že takový radikalismus může přispět k řešení problémů společnosti?

ZAKROUŽTUJTE JEDNU ODPOVĚĎ

Ano, je to nejlepší cesta řešení problémů	1
Ano, ale lze takto řešit jen některé problémy. Uveďte, prosím, příklad:.....	
Ne, žádný problém nelze řešit jednoduše a odděleně od ostatních	2

Q11. Mladí lidé mají přirozenou tendenci sdružovat se do skupin podle svých zájmů. Některá tato seskupení mají i určitý politický charakter. Znáte některá z níže uvedených hnutí?

NA KAŽDÉM ŘÁDKU ZAKROUŽKUJTE JEDNU ODPOVĚĎ

NEZNÁM 1	ZNÁM POUZE NÁZEV 2	SLYŠEL/A JSEM O NĚM NĚCO MÁLO 3	ZNÁM PROGRAM A CÍLE HNUTÍ 4	VÍM, O CO JÍM JDE A S NĚKTERÝMI JEJICH NÁZORY SYMPATIZUJI 5
a.	Anarchisté (autonomové)			1 2 3 4 5
b.	Antifa			1 2 3 4 5
c.	Squatteři			1 2 3 4 5
d.	Mladí komunisté („Komunistický svaz mládeže“)			1 2 3 4 5
e.	Ekologičtí radikálové			1 2 3 4 5
f.	S.H.A.R.P. - protirasističtí skinheads			1 2 3 4 5
g.	Pravicoví skinheads			1 2 3 4 5
h.	Příznivci Dělnické strany sociální spravedlnosti („Dělnická mládež“)			1 2 3 4 5
i.	Autonomní nacionalisté			1 2 3 4 5
j.	Neonacisté (např. Národní odpor)			1 2 3 4 5
k.	Český KuKluxKlan			1 2 3 4 5
l.	Zařadil/a byste sem nějaké další - jaké? (vypište).....			

Q12. Pociťujete obavy z některého z uvedených hnutí? V případě, že ano, z kterého nejvíc?

ZAKROUŽTUJTE JEDNU ODPOVĚĎ

Ano, z anarchistů	1
Ano, z Antify	2
Ano, ze squatterů	3
Ano, z mladých komunistů	4
Ano, z ekologických radikálů	5
Ano, ze S.H.A.R.P.	6
Ano, z pravicových skinheads	7
Ano, z příznivců Dělnické strany sociální spravedlnosti	8
Ano, z Autonomních nacionalistů	9
Ano, z neonacistů	10
Ano, z českého KuKluxKlanu	11
Ne, nepociťuji obavy z žádného z uvedených hnutí	12

### Q13. KTERÉ Z UVEDENÝCH HNUTÍ JE VÁM NEJSYMPATICHTĚJŠÍ?

KROUŽTUJTE JEDNU ODPOVĚĎ

Anarchisté	1
Antifa	2
Squatteři	3
Mladí komunisté	4
Ekologičtí radikálové	5
S.H.A.R.P.- protirasističtí skinheads	6
Pravicoví skinheads	7
Příznivci Dělnické strany sociální spravedlnosti	8
Autonomní nacionalisté	9
Neonacisté (např. Národní odpor)	10
Český KuKluxKlan	11
Žádné ze jmenovaných hnutí mi není ani trochu sympatické	12

Q14. Uvažoval/a jste někdy o tom, stát se členem hnutí, které jste uvedl/a, že je Vám nejsympatictější?

ZAKROUŽTUJTE JEDNU ODPOVĚĎ

Ne, neuvažoval/a	1
Uvažoval/a, ale zatím neuskutečnil/a	2
Stal/a jsem se členem	3

Q15. Máte nějakého kamaráda, který je v podobné skupině?

Ano	1
Ne	2

Q16. Zúčastnil/a jste se někdy veřejné akce, pořádané některým okrajovým politickým hnutím (demonstrace, pochodu, blokády, pietního setkání apod.)?

ZAKROUŽTUJTE JEDNU ODPOVĚĎ

Nikdy jsem se nezúčastnil/a, podobným akcím se chci vyhýbat i nadále	1
Nezúčastnil/a, ale v budoucnu se možná zúčastním	2
Mám takovou zkušenost, jen ojedinělou	3
Podobných akcí se účastním poměrně často (vícekrát do roka)	4

Q17. Co si myslíte, že hlavně vede některé lidi k účasti v podobných aktivitách?

ZAKROUŽTUJTE JEDNU ODPOVĚĎ

Potřeba být v nějaké skupině	1
Líbí se jim vnější znaky (účesy, oblečení)	2
Chtějí něčím vyplnit volný čas	3
Líbí se jim hudba, navštěvování koncertů	4
Chtějí se poprat, vybit si agresivitu	5
Je to vzpoura proti rodině, škole atd.	6



Chtějí aktivně ovlivňovat společenské dění	7
Chtějí úplně změnit společenský řád	8
Jiné důvody, jaké?(vypište):.....	

Q18. Co myslíte, že radikální skupiny mohou přinést společnosti?

ZAKROUŽTUJTE JEDNU ODPOVĚĎ

Jsou pro ni nebezpečné	1
Někdy dělají problémy (porušují zákony apod.)	2
Společnosti ani neprospívají, ani neškodí	3
Můžou přinést zajímavé pohledy na určitá témata	4
Pro správný chod společnosti mají velký význam	5

Q19. Jak si představujete, že neonacisté vnímají následující témata a instituce?

Q19. JAK SI PŘEDSTAVUJETE, ŽE NEONACISTÉ VNÍMAJÍ NÁSLEDUJÍCÍ TÉMATA A INSTITUCE:

NA KAŽDÉM ŘÁDKU ZAKROUŽKUJTE JEDNU ODPOVĚĎ

TOLERUJÍ NEBO PODPORUJÍ		JE JIM TO JEDNO	ODMÍTÁJÍ			NEVÍM
1		2	3			9
a.	Armáda		1	2	3	9
b.	Ochrana přírody		1	2	3	9
c.	Policie		1	2	3	9
d.	Přistěhovalci		1	2	3	9
e.	Feminismus		1	2	3	9
f.	Stát		1	2	3	9
g.	Drogy		1	2	3	9
h.	Romové		1	2	3	9
i.	Vlastenectví		1	2	3	9
j.	Trest smrti		1	2	3	9

Q20. Jak si představujete, že anarchisté vnímají následující témata a instituce?

NA KAŽDÉM ŘÁDKU ZAKROUŽKUJTE JEDNU ODPOVĚĎ

TOLERUJÍ NEBO PODPORUJÍ		JE JIM TO JEDNO	ODMÍTÁJÍ			NEVÍM
1		2	3			9
a.	Armáda		1	2	3	9
b.	Ochrana přírody		1	2	3	9
c.	Policie		1	2	3	9
d.	Přistěhovalci		1	2	3	9
e.	Feminismus		1	2	3	9
f.	Stát		1	2	3	9
g.	Drogy		1	2	3	9
h.	Romové		1	2	3	9
i.	Vlastenectví		1	2	3	9
j.	Trest smrti		1	2	3	9

Q21. Na závěr několik otázek týkajících se Vaší osoby:

V úplné rodině (s rodiči)	1
S jedním rodičem	2
S jedním vlastním a jedním nevlastním rodičem	3
Sám	4
U kamaráda/kamarádky, nebo u přítelkyně/přítele	5
Na ubytovně, internátu	6
Mám vlastní rodinu	7
V komunitě	8
Jinak, Jak?(vypište).....	

Q22. Studujete:

Střední odborné učiliště	1
Integrovanou střední školu	2
Střední odbornou školu (průmyslovou, zdravotní, obchodní akademii apod.)	3
Gymnázium	4
Jinou střední školu	5
Pracuji jako (vypište):	
Nechodím do školy ani nepracuji	6

Q23. Bydlíte:

Na vesnici	1
V malém městě do 15 000 obyvatel	2
Ve středně velkém městě (15 001 - 60 000 obyvatel)	3
Ve velkém městě (60 001 obyvatel a více)	4

Q24. Pohlaví:

Muž	1
Žena	2

Q25. Věk:

16 let	1
17 let	2
18 let	3

## DOTAZNÍK PRO SPECIALISTY POLICIE ČR

**1. V rámci své práce preferuji tuto terminologii:**

- Pravicový extremismus a levicový extremismus
- Krajní pravice a krajní levice

**2. Tzv. protiextremistická politika České republiky se snaží:**

- Více potlačovat pravicový extremismus
- Více potlačovat levicový extremismus
- Vystupovat proti pravicovému i levicovému extremismu vyrovnaně
- Nevím

**3. Je u nás podle Vašeho názoru v současné době nebezpečnější**

- Extremismus pravicový
- Extremismus levicový
- Oba stejně
- Ani jeden z nich nepovažuji za nebezpečný

Jak tomu bude podle vás v budoucnu? .....

.....

**4. Můžete nastínit, jaký je podle vás trend v posledních třech letech u následujících směrů? (zaškrtněte nebo zvýrazněte)**

- **Otevřeně neonacistická uskupení**
  - nárůst aktivity
  - stagnace
  - pokles aktivity

- **Krajně nacionalistická uskupení**
  - nárůst aktivity
  - stagnace
  - pokles aktivity
- **Anarcho- autonomní uskupení**
  - nárůst aktivity
  - stagnace
  - pokles aktivity
- **Komunisticko – marxistická uskupení**
  - nárůst aktivity
  - stagnace
  - pokles aktivity

**5. Existuje podle vás v současnosti u některých krajních subjektů riziko přechodu k teroristickým metodám?**

- **ANO**, u kterých?.....
- **NE**
- **nevím**

**6. Domníváte se, že některé oblasti ČR jsou extremismem zvláště ohrožené?**

- **ANO**
- **NE**
- Pokud ano, které to jsou? .....

.....

**7. Která z následujících jednání jste v posledních zhruba dvou letech v rámci své specializace řešil? (zaškrtněte nebo zvýrazněte)**

- a) Slovní „podpora a propagace hnutí, směřujících...“ (vč. např. hajlování)
- b) Slovní hanobení národa, rasy, skupiny osob...
- c) Veřejné nošení závadových symbolů (vč. např. tetování)

- d) „Podpora a propagace hnutí“ formou pořádání extremisticky laděných akcí
- e) Vytváření a/nebo rozšiřování závadových internetových obsahů, tiskovin, letáků, nahrávek apod.
- f) Fyzický útok na příslušníky etnické minority
- g) Fyzický útok na příslušníky etnické minority *s těžkým následkem*
- h) Fyzický útok na názorové odpůrce nebo jinou osobu pro její vzhled, názory, orientaci apod.
- i) Fyzický útok na názorové odpůrce nebo jinou osobu pro její vzhled, názory, orientaci *s těžkým následkem*
- j) Fyzický útok na příslušníky Police ČR
- k) Fyzický útok na příslušníky Police ČR *s těžkým následkem*
- l) Obecné ohrožení, zhářství apod.
- m) Jiné druhy trestné činnosti, uveďte: .....

**8. Který typ jednání z předchozího seznamu řešíte nejčastěji?**

*Uveďte písmeno .....*

**9. Myslíte si, že zákonná ustanovení, použitelná při stíhání extremisticky zaměřených trestných činů (§§ 403, 404, 405, resp. §§ 355, 356 tr. zák.) jsou dostatečná a účinná?**

- ANO
- NE

**10. Jak hodnotíte úroveň spolupráce se státními zastupitelstvími?**

- Vynikající, bez připomínek
- Dobrá, s drobnými výhradami
- Kolísající, závisí na konkrétním státním zástupci
- Nepříliš dobrá, mám vážnější výhrady
- Špatná, nefungující

Můžete své případné výhrady konkretizovat? .....

.....

**11.** Je známo, že ne všechny stíhané případy se podaří dotáhnout do fáze vynesení rozsudku. **Můžete odhadnout u vámi řešeného nápadu:**

- U kolika procent obvinění dojde k obžalobě? Cca ..... %
- Kolik procent obžalob skončí pravomocným odsouzením? Cca .....%

Čím je podle Vás zaviněno obvykle složité prokazování těchto činů při soudním projednávání?

**12. S novými trendy v oblasti extremistických hnutí jsem seznamován:**

- Pravidelně a v dostatečné míře.
  - Pravidelně a v nedostatečné míře.
  - Nepravidelně a v dostatečné míře.
  - Nepravidelně a v nedostatečné míře.
  - Nedovedu posoudit.
- 

**Tématem extremismu se v rámci Policie ČR zabývám:**

- Méně než 3 roky
- Více než 3 roky a méně než šest
- Více než 6 let a méně než devět
- Více než devět let

**Útvar kde působím (nemusíte vyplňovat) .....**

**Vaše další komentáře k tématu, případné náměty do legislativní oblasti apod.:**

## SUMMARY

**The current situation in the field of extremist movements in the Czech Republic with an emphasis on their potential support among young people and the spread of extremist ideological content over the Internet.**

Mgr. Jakub Holas

In 1989, in the Czech Republic as well as in other countries of Central and Eastern Europe, a fundamental change in the political system occurred. In the new situation political entities began to appear and assert that benefited from the frustration of some parts of the population and populistically abused in particular the issue of the Roma ethnic minority in the Czech Republic. New subcultures appeared quickly – in addition to punkers, who have already existed here in the communist era, mainly numbers of skinheads grew rapidly - they mostly took extreme right-wing positions and began to attack primarily against punkers, Roma and other visually distinct minorities. Some of these attacks ended in serious injuries or even death of a victim. As a counterweight groups of militant anarchists began to form and the middle of the 1990's was marked by frequent clashes of these groups. Mainly belonging to the skinheads became almost a fashion phenomenon in certain strata of youth and the increase in the number of "bare skulls" has on the other hand encouraged their confidence and aggressiveness.

In this situation, in 1995, the Institute for Criminology and Social Prevention in Prague started an extensive research project mapping the newly created scene, which began to be called extremist (this term was later considerably downgraded). The research carried out by two-man team used a variety of research methods. They conducted semi-structured interviews with representatives of radical groups (from both sides of the opinion spectrum), participant observations at street demonstrations, marches and rallies, printed matters published by sympathizers of radical subcultures were collected and later analyzed. Also members of the police of the newly established specialized units to combat extremism were contacted and expert investigations were conducted among them.

However, a representative survey of youth aged around 16-17 was the main pillar of the whole event. Mainly such views, which could imply support of some of the extreme political movements, were investigated; also the awareness of such movements and how these movements are evaluated by the youth were investigated. In other words, how strong the group of supporters and potential members is. The results of research actions, including the questionnaire survey, became the basis for the publication Youth Extremism in the Czech Republic (IKSP edition, published in 1996), which was probably the first professional work on this topic in the Czech Republic. The research findings were subsequently used in the creation of the first educational materials for teachers, social workers, police and the

judiciary. Members of the research team got also deeply involved in the training of specialists for the treatment of young political extremists.

The research project, the results of which are summarized in this report, of course was not and could not be the automatic replication of fifteen-year-old event. We have tried to maintain especially crucial element: exploring views of high school students. Of course, the original questionnaire had to be modified, however we have tried to maintain major questions so that a comparison with the original research could be made. In comparison with the first research we have improved the structure of the sample. The target group was divided into two subgroups: 1 / high-school students (3,000 respondents) and 2 / non-students - i.e. young people who do not attend any school (300 respondents). Both groups answered the same questions. Lists of schools were designed to take into account the proportional distribution of students from different types of schools (grammar schools, vocational schools, technical schools) within each region. Also the various age groups are evenly represented in the set (26% young people aged 16, 36% at the age of 17 years and 38% aged 18). The file of non-students was created by purposive sampling of the snowball system.

Other methods have been included in the project such as expert survey among members of the Police of the Czech Republic, who are professionally engaged in the issue of extremism. We believe that these specialists are among the most competent persons who can comment on issues of criminal matters of peripheral political currents. Thanks to the coordination of ÚOOZ staff of the Police of the Czech Republic, we managed to gather a massive sample of 67 specialists, who are professionally engaged in the investigation of crime associated with extremist attitudes. Due to the workload of the respondents, we chose a relatively short questionnaire with closed items, which ensured the mentioned high number of returned sheets. With some issues, of course, there was an opportunity to comment on the specific issue at length in free form,

The third component analysis that took place within the project was a comprehensive description of Czech-language websites with extreme-right and extreme-left focus. The time of printed fanzines is long gone and all of their indoctrination, mobilization, and other functions have been fully taken over by the Internet. Therefore, we found it important to determine what types of information and in what form are currently distributed by extreme political entities.

In the first part of the questionnaire for youth, we tried to map the sample in terms of basic satisfaction with the social situation. This then gave us the opportunity to further classify the respondents to generally satisfied and dissatisfied. The comparison with the year 1995 is marked by profound differences: whereas at that time three-quarters of young people were satisfied (albeit with reservations, of course), at present, there is only approximately one half of "satisfied". Therefore, if the society is perceived so critically, it is



necessary to ask what problems are considered most important (respondents chose three variants from the submitted list). Also here interesting differences become obvious; it should be noted that the current research was completed with the item called "injustice – people are not measured by the same standards" as this reservation has in recent years frequently appeared in researches. The fact that it was included rightly is proven by its high preference – it appears in third place. Criticism of politicians dominates – six of ten people feel irritated by their moral character. It is interesting that in the years shortly after the "velvet revolution" people were generally more optimistic towards a new political class. But both then and today, almost half of the respondents emphasized the presence of "dirty money". In 1995, it was the money of unknown origin, used in the privatization of state assets, the establishment of financial institutions and the like, whereas in recent years the entire political hierarchy has been under the strong suspicion of massive corruption in public procurement.

Another set of questions, by which we tested the tolerance of the respondents were personal sympathy or antipathy to various social, ethnic and sex groups in our society. It can be considered proven that intolerance is a fundamental characteristic of a number of fundamentalist and anti-democratic movements. Respondents were to classify the following groups by marks as at school: i.e. one means a very positive relationship expressed verbally as "I like them," whereas five on the other hand, could be characterized by the words "I hate them." In addition to minorities traditionally tracted as "controversial", quite "mainstream" groups were intentionally included in the survey. The aim was to identify among the respondents the fundamental critics of contemporary social organization, including its main representatives.

Overall, the tolerance of young Czechs dropped in comparison to the mid-1990s. We can only speculate about the causes - whether the numbers from the 1990's were positively influenced by the "intoxication of freedom", after which sober had to come, or whether the current generation in their opinions reflect global disillusionment and anxiety. Homosexuals are the only group, to which the relationship is significantly more positive than before; their essentially trouble-less position in the Czech reality is expressed by the existence of a law on registered partnership.

A number of monitored social groups of completely different types have seen a significant drop in popularity. For example, currently more than two-thirds of the respondents dislike homeless and there has also been a decline in popularity of Jews. Also the popularity (which was low even in the past) of the Roma dropped: more than three-quarters young people strongly dislike this ethnic minority.

In the central part of the questionnaire young people were directly asked about their attitudes to listed radical movements from both sides of the political spectrum. Among other things, we logically wondered whether respondents sympathize with some of mentioned movements and which of them they find to be the best. For clarity they could

only choose one option. Exactly one half of the respondents said that they do not like any of the submitted groups. Most respondents agree with radical environmentalists and every twelfth teenager sympathizes with the Workers' Party; adding supporters of right-wing skinheads, open neo-Nazis and "imaginary" Ku-Klux-Klan, we get the 16% support for the extreme right groups. Also the opposite camp - the anarchist / anti-fascist groups (including anti-racist skinheads) has around the same base of supporters (17%).

Half of the respondents do not sympathize with any of the listed movements and therefore are not involved in any street events, such as demonstrations or marches. However, more than a quarter of respondents have been considered a future participation, 15% rarely attended and small portion is really active (but remember again, that these are children mostly under 18 years of age).

When asked whether respondents are afraid of some of these movements, 62% of them gave a positive answer. Most of them fear neo-Nazi (17%, together with right-wing skins 25%). Anarchists + antifa placed next - 15% respondents fear them. 7% of respondents have the largest concerns of Young Communists. In summary, we can say that a high percentage of respondents who expressed their concerns, suggest that young people and relatively sensitive to the danger of political extremists and most young people can simultaneously estimate where the most serious danger come from.

The content analysis of extreme-right and extreme-left websites focused on defining various forms of publicity and propaganda of the current extreme-right and extreme-left websites, i.e., how those web sites communicate with their readers, potential supporters and members. Content analysis was directed at getting to know the attributes that give the importance to internal and external communication of extremist and radical groups. It was the case of following characteristics: mobilization issues, propaganda (internal, external), defining and shaping identity, including used instruments, methods of mobilization and recruitment. Furthermore, "categories of the enemy", own group, own identity" and "tools of propaganda and publicity" were specified.

Researched websites were in the Czech language, easily searchable through the common Internet search engines, i.e. easily accessible even to disinterested person or persons less familiar with the issue. The analysis covered the 7 websites of the extreme right and 9 websites of the extreme left. Sites were examined comprehensively, i.e. articles, news, reports, audiovisual material, links, tools of websites; on the whole 924 posts were analyzed. In terms of time these were the posts published in 2011 (The analysis included only those websites that were active in 2011)

As an additional probe we included a preview of the work of police experts in the field of extremism. Experts were asked about the constricted range of issues directly related to their activities in the field. There was no attempt to "force them" to the broader general speculations about the causes or social context of extremist crime, and on the other hand, we did not try to obtain information on specific cases.

We were mainly interested in their views on current danger of individual radical political movements, the development of their activities for the last three years and the expected trend for the next period, including the risk of possible transition to terrorist methods. For the purposes of this questionnaire, we recognized (in accordance with the present political science) openly neo-Nazi groups, ultranationalists, anarcho-autonomous and Marxist – communist groups. It appeared that the same share of experts - about 40% each, considered the right-wing extremism more dangerous or found them both identically dangerous. Only one fifth of respondents considered the extreme left more dangerous. At the same time two-thirds reported that the anti-extremist policy of the state focuses more on the right-wing extremism. According to most experts openly neo-Nazi activities have been stagnating or declined; on the other hand especially of extreme nationalists of anarcho-autonomous groups have been on rise. Estimates of future development are highly heterogeneous, but experts agree that the deteriorating economic conditions in the country will strengthen activities on both sides of the spectrum and will find larger number of potential supporters.

Experts agree on the existence of increasingly risky regions in terms of the growth of extremist activities. They are mainly in the high unemployment areas with a high proportion of the Roma minority. In the first place there is a danger of stirring up racial conflicts by the extreme right. Addressed policemen have been mostly facing in their practice verbal support and promotion of banned movements, along with defamation of nation, race and ethnicity. However, half of them in the last two years have also worked on cases of physical attacks against ethnic minorities or opinion opponents. Cooperation with the prosecution is most often (45% of votes) assessed as fluctuating depending on a particular person of a public prosecutor. Nevertheless, only 6% have more serious reservations to this collaboration. The most common objection to prosecutors (and judges) is that they are not always sufficiently aware of the issue of extremist movements and occasional disparagement to underestimation of this problem. Also inconsistencies in the assessment of individual wrongdoing with individual public prosecutors and judges have been mentioned. Criminal penalties, especially alternative sanctions are considered inadequate.

Traslated by: Aspена

## **Politický radikalismus a mládež**

Autor: Jakub Holas  
Vydavatel: Institut pro kriminologii a sociální prevenci  
Nám. 14. října 12, 150 21 Praha 5  
Určeno: Pro odbornou veřejnost  
Tiskárna: Vydavatelství KUFŘ s.r.o.  
Naskové 3, Praha 5  
Do tisku: červen 2013  
Edice: Studie  
Vydání: první  
Náklad: 230 ks

**[www.kriminologie.cz](http://www.kriminologie.cz)**

**ISBN 978-80-7338-131-8**